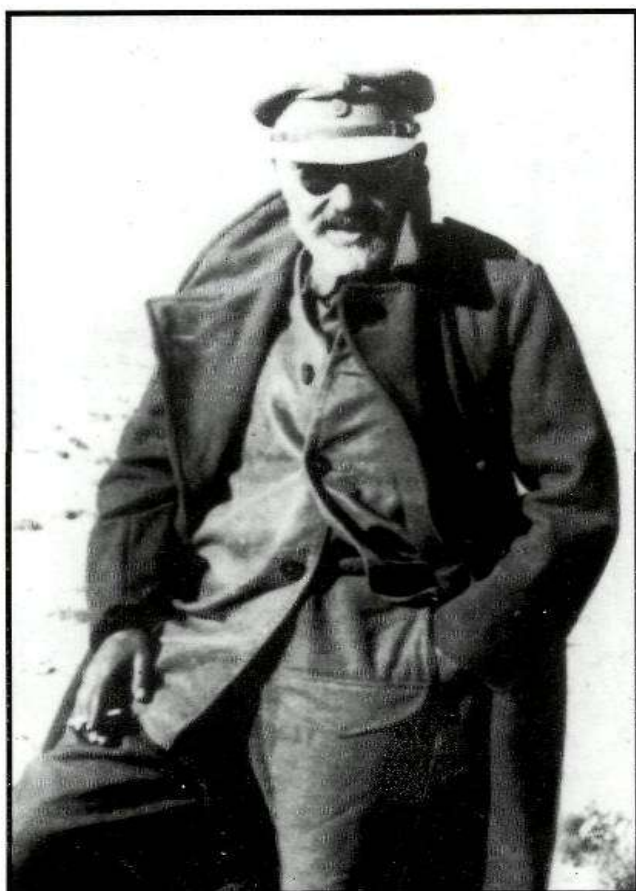

Ενθροιστή
στρατιωτική επίδεση,
Σεπ. - Οκτ. 2002

Αντιστρατήγου ε.α. Χρήστου Σ. Φωτοπούλου
Επιτίμου Γενικού Επιθεωρητή Στρατού

ΥΠΟΣΤΡΑΤΗΓΟΣ ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΣ ΤΣΙΓΑΝΤΗΣ 1897 - 1970

ΔΦΙΕΡΩΜΑ

ΓΙΑ ΤΑ 60 ΧΡΟΝΙΑ ΑΠΟ ΤΗ ΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗ ΤΟΥ ΙΕΡΟΥ ΛΟΧΟΥ
1942-1945

ΓΕΝΙΚΟ ΕΠΙΤΕΛΕΙΟ ΣΤΡΑΤΟΥ
7ο Ε.Γ. / 5

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Περί τα μέσα της δεκαετίας του 1950, είχα τη μοναδική εύνοια της τύχης να γνωρίσω, απόστρατο πια, τον αείμνηστο Στρατηγό Χριστόδουλο Τσιγάντε, όταν υπηρετούσα, ως νεαρός τότε υπολοχαγός, στις Μονάδες Καταδρομών. Την εποχή εκείνη είχα πράγματι εντυπωσιαστεί πολύ, όπως και όλοι οι νεαροί αξιωματικοί καταδρομείς, από δυο στρατιωτικές ηγετικές φυσιογνωμίες των Ειδικών Δυνάμεων, Ιερολοχίτες και βετεράνους του Β' Παγκοσμίου Πολέμου. Ο ένας ήταν ο Στρατηγός Χριστόδουλος Τσιγάντες, Διοικητής του δοξασμένου Ιερού Λόχου (1942-1945) κι ο άλλος ο Στρατηγός Ανδρέας Καλλίνσκις, ιδρυτής και πρώτος Αρχηγός των επίλεκτων Δυνάμεων Καταδρομών (1946-1956), στη μνήμη του οποίου και αφιέρωσα πριν δέκα ακριβώς χρόνια μια σύντομη βιογραφία του.

Όλοι οι ανώτεροι μου Ιερολοχίτες αξιωματικοί, που υπηρετούσαν τότε, αλλά και αργότερα, στις Δυνάμεις Καταδρομών, με νωπές ακόμη τις αναμνήσεις τους από το μεγάλο πόλεμο, μας μιλούσαν με απέραντη αγάπη και σεβασμό, αλλά και με απεριόριστο θαυμασμό, για το Διοικητή τους, το θρυλικό Συνταγματάρχη Χριστόδουλο Τσιγάντε. Από τότε και μέχρι σήμερα έχω ακούσει κι έχω διαβάσει τόσα πολλά για εκείνον τον υπέροχο αξιωματικό, που τέλος σχημάτισα καθαρή πλέον εντύπωση για την ξεχωριστή ισχυρή προσωπικότητα του και για τη μεγάλη προσφορά του προς την πατρίδα. Έτσι, τιμώντας τη μνήμη του, αποφάσισα 32 χρόνια από το θάνατο του, μετά και από σχετική ιστορική έρευνα, να γράψω και να δημοσιεύσω μια περίληψη για τη ζωή και τη δράση του. Θεωρώ δε τον εαυτό μου ακόμη πιο ευτυχή, γιατί η δημοσίευση αυτή θα συμπέσει με την επέτειο των εξήντα χρόνων από τη συγκρότηση του Ιερού Λόχου στη Μέση Ανατολή, στον οποίο και αφιερώνω, ως ελάχιστη ένδειξη τιμής, την παρούσα σύντομη βιογραφία του αξέχαστου Διοικητή του.

*

Ένα σημαντικό ιστορικό γεγονός, από το οποίο ταλαιπωρήθηκε το Ελληνικό Έθνος κατά τον περασμένο αιώνα και για πολλά χρόνια, ήταν η έντονη επέμβαση του στρατού στην πολιτική ζωή του τόπου, για την οποία μεγάλη ευθύνη έφεραν βέβαια ο θρόνος και οι τότε δύο μεγάλες πολιτικές παρατάξεις (Λαϊκών και Φιλελευθέρων), που υποστήριζαν, έντονα και φανερά, τις "πελατιακές σχέσεις" τους με τα στελέχη των Ενόπλων Δυνάμεων. Χαρακτηριστική, της εποχής εκείνης, ήταν η πολιτικοστρατιωτική κατάσταση που επικράτησε κατά την ταραχώδη περίοδο του "Εθνικού Διχασμού" 1916-1935, κατά την οποία το σύνολο σχεδόν των αξιωματικών -κυρίως το μαχίμων όπλων- οι οποίοι, ανήκοντας σε μια από τις δυο πολιτικές παρατάξεις, είχαν αναπτύξει έντονη κομματική δραστηριότητα με τη μυστική ή φανερή συμμετοχή τους σε πολιτικές αντιπαραθέσεις, συνωμοσίες και εκτροπές, οι οποίες υπήρξαν λίαν επιζήμιες για τη χώρα και μάλιστα σε περιόδους εμπλοκής της σε πολέμους και εκστρατείες (1916-1918 και 1919-1923). Τα βαθύτερα αίτια αυτού του φαινομένου, που είχε ολέθριες συνέπειες για το Σώμα των Αξιωματικών και για το στράτευμα γενικότερα, και που ο απόηχος του έφθασε μέχρι τις μέρες μας, δεν είναι του παρόντος.

Σε εκείνη ακριβώς τη χρονική περίοδο σταδιοδρόμησε, ως νέος Αξιωματικός, ο Στρατηγός Χριστόδουλος Τσιγάντες. Υπήρξε από τους πλέον πολυσυζητημένους αξιωματικούς της εποχής του, αφοῦ από τη μια μεριά ήταν διακεκριμένος -στον πόλεμο και στην ειρήνη- Έλληνας αξιωματικός με εξαιρετική φήμη και πέρα από τα στενά όρια της πατρίδας και από την άλλη έντονα πολιτικοποιημένος με την προσήλωση και τη δράση του σε πολιτική παράταξη, τις αρχές της οποίας είχε ασπασθεί από νεαρός Εύελπης και στις οποίες είχε παραμείνει πιστός μέχρι την ημέρα του θανάτου του. Ήταν και αυτός ένας από τους πολλούς Αξιωματικούς μιας εποχής που χαρακτηριζόταν από τη θύελλα των βίαιων πολιτικών παθών και την απύθμενη μισαλλοδοξία ανάμεσα στο βαθιά διχασμένο τότε ελληνικό λαό και Στρατό.

Επαναφέροντας εδώ εκείνη ακριβώς τη ζοφερή σελίδα της πολυκύμαντης ιστορίας αυτού του τόπου, το έκανα μόνο και μόνο για να επικαλεσθώ τη δίκαιη κι αντικειμενική κρίση του αναγνώστη σχετικά με την έντονη ανάμειξη του Αξιωματικού Χριστόδουλου Τσιγάντε στην πολιτική, συμπεριφορά η οποία, καίτοι απαράδεκτη και παράνομη κατά τους Στρατιωτικούς Κανονισμούς, δεν πρέπει να εκτιμηθεί και να αξιολογηθεί με τωρινά πολιτικά ή κομματικά κριτήρια και έξω από την τότε επικρατούσα νοοτροπία στο σύνολο σχεδόν των αξιωματικών κι από το γενικότερο πολιτικοστρατιωτικό κλίμα της τραγικής, για τη διχασμένη Ελλάδα, εικοσαετίας 1916-1935 με τις εθνικές εξάρσεις και τις οδυνηρές ταπεινώσεις. Ας μην ξεχνούμε ακόμη ότι αυτού του είδους οι συμπεριφορές των στελεχών του στρατεύματος αποτελούσαν τρόπο σκέψης και έκφρασης, για να μην πω και τρόπο ζωής, όλων των πολιτικοποιημένων αξιωματικών της εποχής εκείνης που ανήκαν ιδεολογικά και υποστήριζαν, συνήθως με φανατισμό, μια από τις δύο αντίπαλες παρατάξεις που κυριαρχούσαν τότε στην πολιτική ζωή της χώρας ή ακόμη και ισχυρές πολιτικές ή στρατιωτικές προσωπικότητες.

*

Θεωρώ υποχρέωση και καθήκον μου να ευχαριστήσω θερμά όλους όσους με βοήθησαν στη συλλογή στοιχείων και έρευνα των πηγών, όπως επίσης και στη συγγραφή της παρούσας εργασίας, όλως ιδιαιτέρως δε:

-Την κυρία Ευγενία (Τζένη) Τσιγάντε-Ολυμπίου, θυγατέρα του αείμνηστου Αντισυνταγματάρχη Γιάννη Τσιγάντε, η οποία είχε την ευγενή καλοσύνη να μου δώσει χρήσιμες όσον και αποκλειστικές πληροφορίες για την οικογένεια του Γεράσιμου Τσιγάντε, για τον πατέρα της και το θείο της Χριστόδουλο Τσιγάντε.

-Το ΓΕΣ/1ο ΕΓ και τη ΓΕΣ/ΥΣΑ (Υπηρεσία Στρατιωτικών Αρχείων) που με βοήθησαν στην προσέγγιση κι έρευνα των αρχείων τους.

-Τη Διεύθυνση Ιστορίας Στρατού (ΔΙΣ/ΓΕΣ), η οποία μου επέτρεψε να ερευνήσω το σχετικό με το Στρατηγό Χριστόδουλο Τσιγάντε αρχείο της.

-Τη Στρατιωτική Σχολή Ευελπίδων (ΣΣΕ), που μου προσέφερε πολύτιμα στοιχεία από το επίσημο (παλαιό) Μητρώο των μαθητών της.

–Τη "Λέσχη Καταδρομέων και Ιερολοχιτών" για τη διάθεση σε μένα προς έρευνα ενός μέρους του "Αρχείου Χριστόδουλου Τσιγάντε" που φυλάσσει σήμερα στα Γραφεία της.
–Τους σεβαστούς Στρατηγούς ε.α κ.κ Κωνσταντίνο Κόρκα και Μιχαήλ Οικονομάκο και όλους τους άλλους Ιερολοχίτες που μου έδωσαν στοιχεία και πληροφορίες τόσο για τον Ιερό Λόχο, όσο και για το διοικητή του, Συνταγματάρχη Χριστόδουλο Τσιγάντε.

Χολαργός, Απρίλιος 2002
Χρήστος Σ. Φωτόπουλος
Αντιστράτηγος ε.α

Η ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΤΟΥ ΓΕΡΑΣΙΜΟΥ ΣΒΟΡΩΝΟΥ-ΤΣΙΓΑΝΤΕ

Περί τα τέλη του 19ου αιώνα, στα μέλη της πολυπληθούς και ευημερούσας ελληνικής παροικίας στη Ρουμανία ήταν και ο Γεράσιμος Σβορώνος - Τσιγάντες από το χωριό Σβορωνάτα της Κεφαλλονιάς. Είχε εγκατασταθεί στην παραδουνάβια πόλη Τούλτσα (σημερινή Τουλτσέα) κοντά στο εμπορικό κέντρο της γνωστής πόλης Βραϊλα, και η κύρια ασχολία του ήταν οι ποτάμιες κυρίως μεταφορές με ιδιόκτητο πλωτό μέσο.

Μετά το γάμο του με την Ευγενία Αντύπα απέκτησε το 1897 δυο αγόρια, το Χριστόδουλο (30 Ιανουαρίου) και το Γιάννη (1 Δεκεμβρίου)¹ και ένα τρίτο ακόμη, το Γεώργιο, δέκα περίπου χρόνια αργότερα.

Στο τέλος της δεκαετίας του 1900, μια σοβαρή ασθένεια του Γεράσιμου Σβορώνου - Τσιγάντε τον ανάγκασε να εγκαταλείψει οριστικά, μαζί με την οικογένεια του, τη φιλόξενη Ρουμανία και να παλιννοστήσει στην ιδιαίτερη πατρίδα του, την Κεφαλλονιά, όπου λίγο αργότερα πέθανε.

Λίγο καιρό μετά το θάνατο του πατέρα του, ο ορφανός μεγαλύτερος γιος της οικογένειας, ο Χριστόδουλος, στάλθηκε στην από μητέρα θεία του, στην Κωνσταντινούπολη, και εκεί τέλειωσε με επιτυχία τις εγκύκλιες σπουδές του, φοιτώντας κανονικά στην περίφημη Μεγάλη του Γένους Σχολή. Ο δεύτερος γιος, ο Γιάννης, αφού τέλειωσε το γυμνάσιο, γράφτηκε στο Πανεπιστήμιο Αθηνών ως φοιτητής της Χημείας (1914 ή 1915). Αυτοί οι δύο έφηβοι αδελφοί Τσιγάντε θα σταδιοδρομήσουν, στη συνέχεια, στον Ελληνικό Στρατό και θα έχουν ενεργό συμμετοχή στους πολέμους και στα πολιτικοστρατιωτικά γεγονότα της ταραχώδους εποχής 1916 - 1935 και στην πολεμική περίοδο 1939 - 1948. Ο μικρότερος, τέλος, αδελφός, ο Γεώργιος, επέστρεψε αργότερα στη Ρουμανία και ασχολήθηκε με το εμπόριο.

Στη συνέχεια, θα παραθέσουμε όσα λεπτομερή στοιχεία προέκυψαν από τη μέχρι σήμερα ενδελεχή ιστορική έρευνα σχετικά με την πολυκύμαντη ζωή και την ανεπανάληπτη δράση του θρυλικού διοικητή του Ιερού Λόχου, αείμνηστου Στρατηγού Χριστόδουλου Τσιγάντε, αφιερώνοντας παράλληλα και στο νεότερο αδελφό του, γενναίο Αντισυνταγματάρχη Πεζικού Γιάννη Τσιγάντε, μερικές σελίδες με τα πλέον σημαντικά και πολύ ενδιαφέροντα στοιχεία από τη στρατιωτική σταδιοδρομία του, που είχε ξαφνικό, αλλά ηρωικό, τέλος στις 14 Ιανουαρίου 1943.

¹ Σε μερικές βιογραφίες των δυο αδελφών Τσιγάντε, που έχουν δημοσιευτεί κατά καιρούς, χαρακτηρίζονται ως δίδυμοι. Αυτό δεν είναι ακριβές.

Η ΣΤΑΔΙΟΔΡΟΜΙΑ ΚΑΙ Η ΔΡΑΣΗ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ ΤΣΙΓΑΝΤΕ

ΠΕΡΙΟΔΟΣ 1913 - 1921

Στο Στρατιωτικό Σχολείο Ευελπίδων (ΣΣΕ) 1914 - 1916

Μετά το πέρας της φοίτησης του στη Μεγάλη του Γένους Σχολή, ο ηλικίας 16 ετών νεαρός Χριστόδουλος επέστρεψε στην Ελλάδα με σκοπό να ακολουθήσει στρατιωτική σταδιοδρομία ως αξιωματικός. Η απόφαση του εκείνη, που ήταν και η πιο σημαντική της ζωής του, επηρεασμένη ασφαλώς και από την κατάσταση της ορφανικής οικογένειάς του, της οποίας θεωρείτο προστάτης, ίσως να οφειλόταν στον ανήσυχο και δραστήριο χαρακτήρα του ή στην αμέσως μετά τους νικηφόρους Βαλκανικούς Πολέμους 1912-1913 εθνική έξαρση όλων των Ελλήνων και στη δόξα των Ελληνικών όπλων. Έτσι, το φθινόπωρο του 1913 υπέβαλε τα σχετικά δικαιολογητικά στο Στρατιωτικό Σχολείο των Ευελπίδων και παράλληλα ζήτησε, ως "εκ της Αλλοδαπής Έλλην" τη καταγωγή και πολιτογραφήθηκε στη γενέτειρά του πατέρα του, το χωριό Σβορώνο (Κάτω Βαθέως) της Κεφαλλονιάς, συμφωνά με τον τότε ισχύοντα Οργανισμό του Σχολείου. Πέτυχε στις εισιτήριες εξετάσεις για το σχολικό έτος 1913/1914 και εισήλθε την 1η Φεβρουαρίου 1914 με γενικό Αριθμό Μητρώου 448, για τετραετή αρχικά φοίτηση, η οποία λίγο αργότερα και με το νόμο 344 / 31 Οκτωβρίου 1914 περιορίστηκε σε δυο (2) έτη (1914-1916). Υπόψη, ότι την εποχή εκείνη η κυβέρνηση του Ελευθερίου Βενιζέλου κατήργησε τα διδάκτρα που κατέβαλαν μέχρι τότε οι γονείς ή οι κηδεμόνες των Ευελπίδων στο Σχολείο τους, καθιερώνοντας έτσι, για πρώτη φορά, τη δωρεάν φοίτηση.

Εδώ θα κάνω μια μικρή, αλλά απαραίτητη, κατά τη γνώμη μου, παρένθεση. Η Τάξη του Σχολείου Ευελπίδων στην οποία ανήκε ο νεαρός Εύελπας Χριστόδουλος Τσιγάντες -η περίφημη Τάξη του 1916- γνωστή στους παλαιότερους απόφοιτους, δεν ήταν μόνο η πολυπληθέστερη (304 συνολικά μαθητές) σε όλη τη μέχρι το 1940 ιστορία του, αλλά και με μερικές "ιδιοτυπίες", όπως: οι Ευέλπιδες ("εξ ιδιωτών" και για πρώτη φορά και "εξ υπαξιωματικών" του στρατού) εισήλθαν με εξετάσεις σε τέσσερις (4) διαδοχικά σειρές (1η Φεβρουαρίου - 14 Νοεμβρίου 1916)² είχαν πραγματοποιηθεί -για πρώτη και τελευταία φορά στην ιστορία του Σχολείου- μετακινήσεις μαθητών προς και από το Στρατιωτικό Σχολείο Υπαξιωματικών² εξήλθαν όλοι οι Ευέλπιδες προσωρινά από το Σχολείο και υπηρέτησαν στο στράτευμα -αρχικά ως Ανθυποασπιστές, προαχθέντες αργότερα σε Ανθυπολοχαγούς- κατά την Επιστράτευση του 1915, επιστρέφοντας αργότερα για συνέχιση της φοίτησής τους, και τέλος ένας αριθμός από αυτούς εγκατέλειψαν το Σχολείο λίγο πριν από την οριστική έξοδο τους και προσχώρησαν στο κίνημα της "Εθνικής Αμύνης" του Ελευθερίου Βενιζέλου, το οποίο, ως το κυριότερο ιστορικό γεγονός της εποχής εκείνης, αποτέλεσε την απαρχή του "Εθνικού Διχασμού" των Ελλήνων που ακολούθησε, με τραγικές συνέπειες και για το Σώμα των Αξιωματικών της περιόδου εκείνης, το οποίο διασπάστηκε, στις ιδέες και τις ενέργειες, ακολουθώντας μια από τις δύο αντίπαλες τότε μεγάλες πολιτικές παρατάξεις (βενιζελικής ή αντιβενιζελικής).

Ο Εύελπας Χριστόδουλος Τσιγάντες, όπως και όλοι οι συμμαθητές του, παρακολούθησε κανονικά τα μαθήματα του Σχολείου μέχρι τις 12 Σεπτεμβρίου 1915, οπότε, σύμφωνα με σχετική διαταγή του Υπουργείου Στρατιωτικών, κατατάχτηκε προσωρινά στο στράτευμα ως Ανθυποασπιστής, λόγω της μόλις τότε κηρυχθείσας επιστράτευσης και τοποθετήθηκε στο Έμπεδο της Λάρισας εκεί υπηρέτησε μέχρι τις 20 Ιανουαρίου 1916, προαχθείς στο μεταξύ στο βαθμό του Ανθυπολοχαγού από τις 16 Νοεμβρίου 1915 (ως 2ετής Εύελπας-Ανθυποασπιστής).

Στις 21 Ιανουαρίου του ίδιου χρόνου, όλοι οι Ευέλπιδες- Ανθυπολοχαγοί επανήλθαν στο Σχολείο "προς εξακολούθησιν των σπουδών των", ύστερα και πάλι από υπουργική διαταγή.

Τις πρώτες μέρες του Σεπτεμβρίου 1916, ο Χριστόδουλος Τσιγάντες, διαπνεόμενος προφανώς από φιλελεύθερες ιδέες και οπωσδήποτε πιστεύοντας ότι η πολιτική θεώρηση του τότε παραιτηθέντος πρωθυπουργού Ελευθερίου Βενιζέλου ως προς τη στάση της Ελλάδας στον επί διετία συνεχιζόμενο Α' Παγκόσμιο Πόλεμο ήταν κατά τη δική του αντίληψη και πεποίθηση η ενδεδειγμένη, ξαφνικά εγκατέλειψε με άλλους 15 περίπου συμμαθητές του το Σχολείο Ευελπίδων και κατέφυγε στη Θεσσαλονίκη, όπου και προσχώρησε αμέσως στην "Εθνικήν Άμυναν". Ήταν τότε 19 ετών και Ανθυπολοχαγός Πεζικού από τον προηγούμενο χρόνο. Αυτή την ιδεολογική τοποθέτηση του και προσήλωση του στην παράταξη των τότε βενιζελικών ή "Δημοκρατικών" (σ.σ. Φιλελεύθερων) θα τη διατηρήσει πιστά και αμετακίνητα, όπως θα δούμε στη συνέχεια, μέχρι το τέλος της ζωής του και θα επηρεάσει αποφασιστικά, καίτοι λαμπρής στρατιωτικής σταδιοδρομίας, όλες τις μετέπειτα σκέψεις και ενέργειες του, τουλάχιστον μέχρι το Κίνημα της 1ης Μαρτίου του 1935, στο οποίο έλαβε ενεργό δράση ως ηγετικό στέλεχος βενιζελικών τότε αξιωματικών.

Οι υπόλοιποι, τέλος, συμμαθητές του εξήλθαν κανονικά από το Σχολείο Ευελπίδων με βασιλικό διάταγμα της 1ης Οκτωβρίου 1916 με το βαθμό του Ανθυπολοχαγού, τον οποίο έφεραν από το Νοέμβριο του 1915.

Η δράση του στο Μακεδόνικο Μέτωπο 1916-18

Το Κίνημα της "Εθνικής Αμύνης", από φιλελεύθερους αξιωματικούς, εξερράγη ταυτόχρονα στη Θεσσαλονίκη και την Έδεσσα τη νύκτα της 16/17ης Αυγούστου 1916, οπότε άρχισαν να δημιουργούνται και τα πρώτα επαναστατικά στρατιωτικά τμήματα, τα οποία ενισχύθηκαν σταδιακά κατά τις επόμενες μέρες. Έτσι σχηματίστηκε, στις αρχές του Σεπτεμβρίου, το Α' Τάγμα Αμύνης με διοικητή τον τότε Λοχαγό Πεζικού Νεόκοσμο Γρηγοριάδη. Ήταν η μόνη Ελληνική

² Το δεύτερο μετά τη Στρατιωτική Σχολή Ευελπίδων παραγωγικό σχολείο μόνιμων αξιωματικών του στρατού. Οι μαθητές του, υπαξιωματικοί (Επιλοχίες και Λοχίες) υποχρεωτικά, γίνονταν δεκτοί σ' αυτό υστέρη από πολλαπλές και δύσκολες εξετάσεις και μετά από τριετή δωρεάν φοίτηση προβιβάζονταν στο βαθμό του Ανθυπολοχαγού στο Πεζικό, Ιππικό, Οικονομικό και αργότερα στη Χωροφυλακή. Η πρώτη περίοδος λειτουργίας του ήταν από το 1882 μέχρι το 1914.

δύναμη, η οποία στις 9 του ίδιου μήνα αναχώρησε από τη Θεσσαλονίκη και επί δύο και πλέον μήνες (15 Σεπτεμβρίου- 24 Νοεμβρίου) πολέμησε, με εντολή της Επιτροπής Εθνικής Αμύνης, στο πλευρό των Αγγλο-Γαλλικών δυνάμεων της Αντάντ (Τριπλής Συνεννοήσεως) εναντίον του Βουλγαρικού Στρατού, ενταγμένη αρχικά στο Γαλλικό Απόσπασμα Στρυμόνος (ΧΥΙου Βρετανικού Σώματος Στρατού) και αργότερα στην 82η Ταξιαρχία.

Πέντε μέρες μετά την αναχώρηση του Α' Τάγματος Αμύνης για το μέτωπο, δηλαδή στις 14 Σεπτεμβρίου -την προηγούμενη της άφιξης του τάγματος στην πρώτη γραμμή- παρουσιάστηκε στο λοχαγό διοικητή του ο Ανθυπολοχαγός Χριστόδουλος Τσιγάντες και αμέσως τοποθετήθηκε διμοιρίτης του 1ου Λόχου της νεοσύστατης μονάδας πεζικού. Από εκείνη ακριβώς την ημέρα άρχισε η εντυπωσιακή πολεμική δράση του νεαρού αξιωματικού στο Μακεδόνικο Μέτωπο, όπου έλαβε μέρος:

Με το Α' Τάγμα Αμύνης

Στις συνεχείς τοπικές συμμαχικές επιθέσεις στη δεξιά όχθη του ποταμού Στρυμόνα (28 Οκτωβρίου - 14 Νοεμβρίου 1916),

Στην αιματηρή μάχη Τουμπίτσας- Βρεχαντλή (22-24 Νοεμβρίου 1916), όπου και τραυματίστηκε σοβαρά (δύο πληγές) στο πεδίο της μάχης.

Με το 2ο Σύνταγμα Σερρών (στο οποίο εντάχθηκε και το Α' Τάγμα Αμύνης)

Στις Συμμαχικές επιχειρήσεις στον Δυτικά του ποταμού Αξιού τομέα Φανού (16 Δεκεμβρίου 1916-30 Ιουνίου 1917),

Στην αιματηρή επίθεση εναντίον της οχυρωμένης αμυντικής τοποθεσίας Σκρα ντι Λέγκεν (17 Μαΐου 1918).

Με την ΙΙΙη Μεραρχία Πεζικού (ως βοηθός του Διοικητή Πεζικού της Μεραρχίας)

Κατά τη γενική Συμμαχική επίθεση προς βορρά και την, στη συνέχεια, προέλαση της Μεραρχίας μέχρι την πόλη Πιρότ, στο εσωτερικό της Σερβίας (4 Σεπτεμβρίου 1918 - 8 Νοεμβρίου 1918). Στις 13 Δεκεμβρίου 1917 προβιβάστηκε στο βαθμό του Υπολοχαγού.

Υπόψη ότι πέραν από τη λαμπρή πολεμική εκείνη δράση του, πρόσφερε ακόμη, ως άριστος γνώστης της γαλλικής γλώσσας, πολύτιμες υπηρεσίες στις μονάδες και τα επιτελεία που υπηρέτησε, ως σύνδεσμος αυτών με τους Γαλλικούς σχηματισμούς του μετώπου. Τότε γνώρισε αρκετούς Γάλλους αξιωματικούς, μερικούς από τους οποίους θα συναντήσει αργότερα και θα συνεργαστεί μαζί τους κατά τη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου (1939 - 1945).

Στη χρονική περίοδο (Σεπτέμβριος 1916 - Οκτώβριος 1918) που παρέμεινε, κατά μεγάλα χρονικά διαστήματα, στην πρώτη γραμμή του Μακεδόνικου Μετώπου, ο νεαρός Υπολοχαγός Χριστόδουλος Τσιγάντες διακρίθηκε για την ανυπέρβλητη τόλμη του, τον απaráμιλλο ηρωισμό του και "επέδειξεν αυταπάρνησιν μη ευκόλως συναντημένην" (Συνταγματάρχης Χ.Τσερούλης). Αδιάψευστος μάρτυρας της πράγματι υπέροχης πολεμικής δράσης του, από τα πρώτα κιόλας βήματα του ως νεαρού ηγέτορα, εκτός από τα πολλά πολεμικά -ελληνικά και ξένα- μετάλλια και παράσημα, με τα οποία επάξια τιμήθηκε, είναι και οι Διαδοχικές Σημειώσεις που του έγραψαν τότε οι διοικητές του. Απ' αυτές παραθέτω:

Του Διοικητή του 1ου Τάγματος / 2ου Συντάγματος Πεζικού Σερρών (πρώην Α' Τάγματος Αμύνης), Λοχαγού Πεζικού Νεόκοσμου Γρηγοριάδη.

«.....»

Την 22-11-1916 και κατά τον αγώνα Βρεχαντλή. Τραυματισθείς παρέμεινε διοικών επί του πεδίου της μάχης, ότε δε, επελθόντος του σκότους, διετάχθη ο λόχος του ν' αποσυρθή του πεδίου τούτου ο τραυματίας ούτος εξήτησεν, επιμένων ανενδότως, και επέτυχε να παραμείνη επί του πεδίου μετά περιπολίας, μέχρις ου, μέχρι το μεσονύκτιον, περισυνέλεξε πάντας τους τραυματίας και νεκρούς του λόχου του, δι' ό επροτάθη προς απονομήν του Σταυρού του Πολέμου και προαγωγήν κατ' απόλυτον εκλογήν».

Του Διοικητή του 2ου Συντάγματος Σερρών, Συνταγματάρχη Χαράλαμπου Τσερούλη:

«Νέον υπέροχον δείγμα αυτοθυσίας, αντιλήψεως καθήκοντος και πατριωτισμού:

Νοσηλευόμενος εν Θεσσαλονίκη εκ βαρείας ασθενείας ήπατος, πληροφορηθείς ότι επίκειται η μάχη του Σκρά εξέρχεται μήπω θεραπευθείς και σπεύδει προς το Σύνταγμά του. Φθάνει εις Βοεμίτσαν την 16η Μαΐου και μη εύρων μέσον συγκοινωνίας, πεζή φθάνει το μεσονύκτιον της ιδίας εις τον Σταθμόν Διοικήσεως του, ευρισκόμενον παρά την Όσσιανην. Τοποθετείται εις το Πον Τάγμα, όπου καταφθάνει την 4ην πρωϊνήν της 17ης και μετ' ολίγον εξορμά προς κατάληψιν του ΑΝΣΚ (σ.σ αντικειμενικού σκοπού), επιδεικνύων την συνήθη τόλμην και ψυχραιμίαν.

Καίτοι υλοφέρει εκ του ήπατος του αρνείται να διακομισθεί παρ'όλας τας προσπάθειας του Τάγματος του και μόνος του επιβλέπει δι'όλης της νυκτός την οργάνωσιν του εμπιστευθέντος αυτώ τμήματος επί αρκετός ημέρας, μέχρι ου ο διοικητής του Πον Τάγματος να ζήτηση παρ'εμού την απομάκρυνσίν του εκ της πρώτης γραμμής».

Του Διοικητή Πεζικού της ΙΙΙης Μεραρχίας (Πεζικού), Συνταγματάρχη Χαράλαμπου Τσερούλη:

«.....παρηκολούθησε το ΙΙΙο Τάγμα του 12ου Συντάγματος Πεζικού, το μάλλον δράσαν, ως Βοηθός Διοικητού και σύνδεσμος μετά της 22ας Ταξιαρχίας Γαλλικής (αποικιακής), διακριθείς και διαμνημονευθείς εν τη Ημερησία Διαταγή του 12ου Συντάγματος Πεζικού».

Με τη μεταφορά της ΙΙΙης Μεραρχίας Πεζικού από το Πιρότ της Σερβίας στην περιοχή Λαγκαδά Θεσσαλονίκης (Δεκέμβριος 1918-Ιανουάριος 1919), τέλειωσε η παρουσία της στο Μακεδόνικο Μέτωπο. Είχε ήδη υπογραφεί ανακωχή μεταξύ των εμπόλεμων δυνάμεων (29 Οκτωβρίου 1918) και ο Α' Παγκόσμιος Πόλεμος μόλις είχε λήξει. Στη Διοίκηση Πεζικού της Μεραρχίας συνέχιζε να υπηρετεί ο Υπολοχαγός Χριστόδουλος Τσιγάντες, ως Επιτελής-Βοηθός Διοικητή.

Η συμμετοχή του στο Ελληνικό Εκστρατευτικό Σώμα (Μεσημβρινή Ρωσία) 1919

Μετά την περί το τέλος Νοεμβρίου 1918 αποφασισθείσα συμμετοχή Ελληνικών στρατευμάτων στο αποσπασμένο στη Μεσημβρινή Ρωσία (Ουκρανία-Βεσσαραβία) Συμμαχικό Εκστρατευτικό Σώμα, το Ελληνικό Α' Σώμα Στρατού συγκεντρώθηκε μέχρι τις αρχές Δεκεμβρίου του ίδιου χρόνου στα λιμάνια επιβίβασης (Ανατολική Μακεδονία) των τριών Μεραρχιών του (Ιης, ΙΙης και ΙΙΙΙης). Μετά τη σταδιακή μεταφορά των δύο Μεραρχιών, ΙΙης και ΙΙΙΙης, στα λιμάνια της

Ουκρανίας, άρχισε η προοδευτική συμμετοχή τους στις επιχειρήσεις των Συμμαχικών δυνάμεων εναντίον των Ρώσων Μπολσεβίκων, που είχαν επικρατήσει κατά την Οκτωβριανή Επανάσταση του 1917.

Το Φεβρουάριο του 1919, ο Υπολοχαγός Χριστόδουλος Τσιγάντες τοποθετήθηκε στη Διοίκηση Πεζικού της 1ης Μεραρχίας (Α' Σώματος Στρατού) που ανέμενε στην Καβάλα τη μεταφορά της στο καινούργιο μέτωπο της Ουκρανίας, η οποία όμως δεν πραγματοποιήθηκε, γιατί τελικά η Μεραρχία εκείνη διατέθηκε για την κατάληψη της Σμύρνης (2 Μαΐου 1919). Στο μεταξύ, ο Τσιγάντες έφυγε και πήγε ατμοπλοϊκούς στη Μεσημβρινή Ρωσία, προφανώς με άλλη στρατιωτική μονάδα (πιθανόν με τμήματα του 34ου Συντάγματος Πεζικού), γιατί σύμφωνα με επείγουσα διαταγή του Υπουργείου των Στρατιωτικών (υπ' αριθμ. Πρωτ. 35402/5 Μαρτίου 1919) του ανετίθετο από το Ελληνικό Υπουργείο των Εξωτερικών ειδική αποστολή στη Ρουμανία. Η εκτέλεση εκείνης ακριβούς της αποστολής από τον Τσιγάντε άρχισε την 6η Μαρτίου και έληξε στις 14 Απριλίου, οπότε, αναμένοντας την εκεί μετάβαση της 1ης Μεραρχίας, παρουσιάστηκε στο Επιτελείο του Α' Σώματος Στρατού, στο οποίο και υπηρέτησε μέχρι το μήνα Ιούλιο, προαχθείς στο βαθμό του Λοχαγού από τις 27 Απριλίου. Στο μεταξύ, το Σώμα Στρατού, αφού μεταφέρθηκε με πλοία στη Σμύρνη, ανέλαβε από τα μέσα του Ιουνίου τη διοίκηση όλων των Ελληνικών στρατευμάτων που βρίσκονταν τότε στη Μικρά Ασία.

Για την ειδική εκείνη αποστολή που εξετέλεσε ο Υπολοχαγός Τσιγάντες στη Ρουμανία, κατά την εκστρατεία στη Μεσημβρινή Ρωσία, δεν ανευρέθηκαν περισσότερα στοιχεία. Θεωρείται ωστόσο βέβαιο ότι η επιλογή του ήταν απόλυτα επιτυχής.

Στη Μικρασιατική Εκστρατεία 1919-1920

Τον Ιούλιο του 1919, ο Λοχαγός Χριστόδουλος Τσιγάντες, ευρισκόμενος ήδη στη Μικρά Ασία, μετατέθηκε από το Α' Σώμα Στρατού στη μόλις τότε συγκεντρωθείσα εκεί Μεραρχία Αρχιπελάγους (Διοικητής ο Συνταγματάρχης Χαράλαμπος Τσερούλης) και ανέλαβε υπασπιστής του Μετάρχου. Από τη θέση εκείνη ακολούθησε τη Μεραρχία στις επιθετικές επιχειρήσεις (24 Ιουνίου-28 Οκτωβρίου 1919) για την επέκταση των ορίων της ζώνης ευθύνης της (μάχες και συμπλοκές στο Αϊδίνιο, στην Πέργαμο, Σόμα και Κιρκαγάτς).

Το Νοέμβριο του ίδιου χρόνου, ανέλαβε Διοικητής του Τάγματος Φρουράς Σμύρνης, στο οποίο παρέμεινε μέχρι τα μέσα Φεβρουαρίου του 1920 οπότε συγκροτήθηκε στη Σμύρνη το Α' Τμήμα του Γενικού Στρατηγείου του Ελληνικού Στρατού. Τότε τοποθετήθηκε στο ΙΙΙο Επιτελικό Γραφείο (Επιχειρήσεων) του Στρατηγείου ως Βοηθός Επιτελούς-Σύνδεσμος. Ωστόσο, ευθύς μετά την έναρξη των προς ανατολάς πολεμικών επιχειρήσεων του Ελληνικού Στρατού (άνοιξη 1920), δεν περιορίστηκε μόνο στα καθήκοντα του Επιτελούς-Συνδέσμου, αλλά έσπευσε στην πρώτη γραμμή του μετώπου για να αγωνιστεί και πάλι ως πεζός αξιωματικός και πάλι να διακριθεί. Γι' αυτή την εθελουσία του ριψοκίνδυνου λοχαγού, θα γράψει αργότερα ο Επιτελάρχης του Στρατηγείου, Συνταγματάρχης Πεζικού Θεόδωρος Πάγκαλος: *«Αξιωματικός μορφωμένος αρτίως επαγγελματικώς και εμπνεόμενος υπό των ευγενέστερων αισθημάτων αυταπαρνήσεως και φιλοπατρίας. Υπηρετών ευδοκίμως εν τω Επιτελείῳ) ως επιτελής και σύνδεσμος, άμα τη ενάρξει των επιχειρήσεων, παρασυρόμενος υπό του ενθουσιασμού και της φυσικής γενναιότητας του δεν ηρκέσθη εις την εκπλήρωσιν των καθηκόντων του ως επιτελούς, αλλ' έσπευσεν εις την πρώτην γραμμήν της μάχης, αγωνισθείς ως πεζός δι' ό προντάθη επ'ανδραγαθία»*. Με τα ίδια καθήκοντα συνέχισε να υπηρετεί στο Γενικό Στρατηγείο μέχρι τα μέσα του Νοεμβρίου.

Οι εκλογές του Νοεμβρίου 1920 και οι επιπτώσεις τους στο Σώμα των Αξιωματικών

Την 1η Νοεμβρίου 1920 διεξήχθησαν βουλευτικές εκλογές, κατά τις οποίες ηττήθηκε ο μέχρι τότε πρωθυπουργός Ελευθέριος Βενιζέλος, με αποτέλεσμα να αναλάβει αντιβενιζελική κυβέρνηση υπό το Δημήτριο Γούναρη και να επανέλθει, με δημοψήφισμα, ο εξόριστος βασιλιάς Κωνσταντίνος, αφού πρόσφατα τότε είχε πεθάνει ο γιος του βασιλιάς Αλέξανδρος (12 Σεπτεμβρίου 1920).

Αμέσως μετά την εκλογική νίκη της, η κυβέρνηση Γούναρη ανεκάλεσε στην ενεργό υπηρεσία του στρατού πάρα πολλούς αξιωματικούς (σ.σ της αντιβενιζελικής παράταξης) από τους απομακρυνθέντες για πολιτικούς λόγους κατά την περίοδο 1917-1920, τους οποίους και έστειλε στο μέτωπο. Αντίθετα, δεν προχώρησε σε ευρείας κλίμακας εκκαθαρίσεις του στρατού από τους βενιζελικούς αξιωματικούς, γιατί συνεχίζονταν στη Μικρά Ασία οι πολεμικές επιχειρήσεις εναντίον του τουρκικού στρατού. Έτσι ο αριθμός των αποταχθέντων, παραιτηθέντων και τεθέντων σε διαθεσιμότητα (αυτεπάγγελτα ή με αίτηση τους) ή σε "αναμονή"³ δεν ξεπέρασαν τους 400 αξιωματικούς. Κατ'αυτόν τον τρόπο άρχισαν να διαμορφώνονται νέοι συσχετισμοί και συμπεριφορές στα στελέχη του μαχόμενου στη Μικρά Ασία Ελληνικού Στρατού και διαφοροποιήσεις από το μέχρι τότε κλίμα που επικρατούσε μεταξύ τους, με οπωσδήποτε επιπτώσεις και στο αξιόμαχο του στρατεύματος.

Απομάκρυνση από το μέτωπο και επιστροφή στην Παλαιά Ελλάδα

Δεκαπέντε μέρες μετά από τη διεξαγωγή των βουλευτικών εκλογών, ο Λοχαγός Χριστόδουλος Τσιγάντες βρέθηκε, ως βενιζελικός αξιωματικός, στην Παλαιά Ελλάδα "εις την διάθεσιν" των φρουραρχείων αρχικά των Αθηνών και μετά της Τριπόλεως. Πιθανόν να είχε τεθεί σε διαθεσιμότητα (αυταπάγγελτα ή με αίτηση του) ή πιθανότατα σε "αναμονή". Δύο μήνες μετά (17 Ιανουαρίου 1921) παντρεύτηκε την καταγόμενη από τη νήσο Ιθάκη, αλλά μόνιμη κάτοικο της Ρουμανίας, Μαρία το γένος Δρακούλη, με την οποία απέκτησε αργότερα δύο αγόρια, το Γεράσιμο (1924) και τον Ελευθέριο (1935).

³ "En disponibilite". Ήταν η κατάσταση υπηρεσίας αξιωματικών τελείως καινοφανής στο στρατό. Εφαρμόστηκε μετά τις εκλογές της 1ης Νοεμβρίου του 1920 στους ανεπιθύμητους αξιωματικούς της Αμύνης. Έτσι, αν κάποιος από αυτούς θεωρείτο δυναμικός και ότι ασκούσε επιρροή στους στρατιώτες ή απλώς ήταν ανεπιθύμητος ετίθετο σε "αναμονή" με 2/3 του μισθού και εξα-ποστελόταν σε μια επαρχιακή πόλη της παλαιάς Ελλάδας χωρίς να ασχολείτο με καμία υπηρεσία. (Καθηγητής Ιστορίας κ. Θάνος Βερέμης).

Ενώ αυτή ακριβώς η λακωνική μεταβολή είναι γραμμένη στο "καθ' ομολογίαν" Φύλλο Μητρώου του (συντεταγμένο από τον ίδιο στα 1925), υπάρχει και μία άλλη εκδοχή για την κατάσταση υπηρεσίας, που βρέθηκε αμέσως μετά τις βουλευτικές εκλογές. Είναι αυτή του Συνταγματάρχη Πεζικού Σπυρίδωνος Μαλασπίνα (ΣΣΕ/1920), συμμαθητή του αδελφού του Γιάννη στο Σχολείο Ευελπίδων, ο οποίος, πριν από το θάνατο του, έγραψε σε επιστολή του της 13ης Σεπτεμβρίου 1977⁴ προς εφημερίδα των Αθηνών για τον αποθανόντα, από επταετίας τότε, Υποστράτηγο ε.α. Χριστόδουλο Τσιγάντε:

«Τον γνώρισα την άνοιξη του 1921. Μόλις είχε γυρίσει από τη Ρουμανία, όπου είχε πρόσφατα παντρευτεί, αφού είχε παραιτηθεί από το Στρατό. Γύρισε, μόλις έμαθε ότι είχαμε αποδυθεί τον Μάρτιο του 1921 στον πιο σκληρό και πιο ανεπιτυχή αγώνα, από της απόβασης του Στρατού μας στη Σμύρνη το 1919. Γύρισε από τη Ρουμανία ο τότε έφεδρος εκ μονίμου λοχαγός πεζικού Τσιγάντες και αξίωσε και πέτυχε να σταλεί ως έφεδρος (όχι ως μόνιμος) σε διοίκηση λόχου στην πρώτη γραμμή.....».

Την εκδοχή του συναδέλφου του και γνωστού του αξιωματικού, τη μεταφέρω εδώ χωρίς σχόλια, αφού δεν μπόρεσα, παρά την προσπάθεια μου, να τη διασταυρώσω και να την επαληθεύσω. Υπόψη ότι παρόμοια καταστατική μεταβολή υπηρεσίας δεν είναι καταχωρισμένη στο επίσημο Μητρώο του που τηρείται σήμερα στο ΓΕΣ/1^ο Επιτελικό Γραφείο.

Για δεύτερη φορά στο Μέτωπο της Μικράς Ασίας 1921

Τον Απρίλιο του 1921 και οπωσδήποτε μετά από επίμονη δική του αίτηση, ο Λοχαγός Χριστόδουλος Τσιγάντες, είτε ως μόνιμος είτε ως έφεδρος εκ μονίμων, στάλθηκε και πάλι στη Μικρά Ασία και τοποθετήθηκε ως διοικητής λόχου στο 12ο Σύνταγμα Πεζικού (ΙΙΙης Μεραρχίας), το οποίο τότε βρισκόταν στην πρώτη γραμμή του μετώπου. Από τότε και επί πέντε περίπου μήνες έλαβε μέρος, με τα ίδια καθήκοντα, σε όλες τις (προς ανατολές) επιθετικές επιχειρήσεις του Συντάγματος προς το Σαγγάριο ποταμό. Συγκεκριμένα, συμμετείχε στις μάχες: Ανεγκιόλ, Αλατζά Νταγ, Εσκι Σεχίρ, ποταμού Σαγγαρίου και Σαπάντζας.

Τη νύχτα 12/13 Αυγούστου 1921, κατά τη διάρκεια της μάχης της Σαπάντζας, το 12ο Σύνταγμα Πεζικού είχε εγκατασταθεί στη μόλις τότε καταληφθείσα αμυντική γραμμή επί της ανατολικής κορυφής του υψώματος Γιλδίζ Νταγ, όπου δεχόταν συνεχή καταιγιστικά εχθρικά πυρά. Ένας από τους σοβαρά τραυματισμένους εκείνης της εφιαλτικής νύχτας ήταν και ο Λοχαγός Τσιγάντες. Μεταφέρθηκε αμέσως σε στρατιωτικό νοσοκομείο, απ' όπου αργότερα, και μετά την ανάρρωσή του, έλαβε αναρρωτική άδεια μέχρι της 27 Οκτωβρίου 1921. "Έτσι άφησε πίσω του, για δεύτερη και τελευταία φορά, ένα στρατό, ο οποίος, μετά από δυόμισι περίπου χρόνια συνεχών αγώνων και θυσιών εναντίον των Τούρκων, είχε προελάσει μέχρι και πέρα από τον ποταμό Σαγγάριο, στα βάθη της αφιλόξενης Μικράς Ασίας.

Για τα επιδειχθέντα αξιόλογα ψυχικά, ηθικά και επαγγελματικά του προσόντα, τα οποία επισημαίνει ιδιαίτερα ο τότε Διοικητής του Συντάγματός του (12ου), Συνταγματάρχης Πεζικού Νικόλαος Σουμπασάκος, αλλά κυρίως για την καθ' όλα υπέροχη πολεμική δράση της στην πρώτη γραμμή του μετώπου, τιμήθηκε με το Χρυσούν Αριστείον Ανδρείας και δύο χρόνια αργότερα (1923) με το παράσημο του Αργυρού Σταυρού του Τάγματος του Σωτήρος (για την εν γένει δράση του κατά τη Μικρασιατική Εκστρατεία).

Εδώ πρέπει να πρόσθεσαν ότι την εποχή που ο Λοχαγός Χριστόδουλος Τσιγάντες υπηρετούσε για δεύτερη και τελευταία φορά στο μέτωπο (Απρίλιος - Οκτώβριος 1921) υπηρέτησε ταυτόχρονα στη Μικρά Ασία και η μητέρα του Ευγενία ως Εθελόντρια Αδελφή Νοσοκόμα του Ερυθρού Σταυρού, ενώ ο αδελφός του

Γιάννης, τότε μόνιμος ανθυπολοχαγός πεζικού, είχε τραυματιστεί σοβαρότατα το Μάρτιο του ίδιου χρόνου στη φονική μάχη της Κοβαλίτσας.

ΠΕΡΙΟΔΟΣ 1921-1935

Εκούσια διακοπή της στρατιωτικής υπηρεσίας του

Η πολιτικοστρατιωτική κατάσταση που είχε διαμορφωθεί, το φθινόπωρο του 1921, τόσο στην Ελλάδα, όσο και στη Μικρά Ασία (αλλαγή κυβέρνησης και κατ' επέκταση πολιτικού προσανατολισμού, οι προηγηθείσες παρατεταμένες επιχειρήσεις στο μέτωπο και η αρχόμενη επικίνδυνη στασιμότητα στην εκτεταμένη αμυντική γραμμή που κατείχε μέχρι τότε ο Ελληνικός Στρατός, οι ορατές βαθιές αντιθέσεις ανάμεσα στους αξιωματικούς των δύο αντίπαλων πολιτικών παρατάξεων και άλλα γεγονότα που προφανώς θα οδηγούσαν σε αδιέξοδο) ίσως να επηρέασαν αποφασιστικά το Λοχαγό Τσιγάντε, ο οποίος, γεμάτος πικρία, μετά το τέλος της αναρρωτικής άδειας του, έφυγε από την Ελλάδα, χωρίς να γνωρίζουμε με ποιον τρόπο, κάτω από ποιες ακριβώς συνθήκες και με ποιες πιθανόν "καταστατικές" συνέπειες από τη στρατιωτική υπηρεσία, και πήγε στη Ρουμανία. Εκεί παρέμεινε επί έναν περίπου χρόνο, ασχολούμενος με ιδιωτικές υποθέσεις του.

Επιστροφή στην Ελλάδα και συνέχιση της υπηρεσίας του στο στρατό

Αμέσως μετά την κατάρρευση του μετώπου και την οδυνηρή, ολοσχερή καταστροφή ολόκληρης σχεδόν της Ελληνικής Στρατιάς της Μικράς Ασίας (13 - 31 Αυγούστου 1922), εξερράγη (11 Σεπτεμβρίου 1922) στα νησιά Χίο και Μυτιλήνη, όπου είχαν καταφύγει υπολείμματα του στρατού και πλοία του πολεμικού ναυτικού, στρατιωτική επανάσταση, η οποία σύντομα επικράτησε αναιμάκτα σε ολόκληρη τη χώρα, ως "Επανάστασις 1922".

Ο Λοχαγός Χριστόδουλος Τσιγάντες, πληροφορηθείς τα δραματικά γεγονότα που συνέβησαν στη μητέρα πατρίδα και την επελθούσα πολιτική μεταβολή, *«εμπνεόμενος πάντοτε υπό των ευγενέστερων αισθημάτων αυταπαρνήσεως και φιλοπατρίας, άμα τη εκρήξει της Επαναστάσεως έσπευσεν εκ των πρώτων όπως προσφέρει τας υπηρεσίας του δια την*

⁴ Ημέρα της μετακομιδής της τέφρας του νεκρού Υποστράτηγου Χριστόδουλου Τσιγάντε από Ό Λονδίνο στην Αθήνα.

επούλωσιν των τραυμάτων της εθνικής καταστροφής. Εργαζόμενος ευδοκίμως εν Ρουμανία, δεν εδίστασε να εγκατάλειψη ύψιστα συμφέροντα οικογενειακά και ιδιωτικές υποθέσεις ίνα να συμβάλλη εις το έργον ανασυγκροτήσεως του στρατού». (Υποστράτηγος Θεόδωρος Πάγκαλος).

Μόλις επέστρεψε στην Ελλάδα (Οκτώβριος 1922), αμέσως τοποθετήθηκε στο Υπουργείο των Στρατιωτικών και ανέλαβε καθήκοντα, πιθανόν ως γραμματέας, στην Ανακριτική Επιτροπή -της "Επαναστάσεως του 1922"- πρόεδρος της οποίας ήταν ο Υπουργός των Στρατιωτικών, Υποστράτηγος Θεόδωρος Πάγκαλος.

Περί το τέλος του 1922 και μετά την πρόσκαιρη μετάθεση του και σύντομη υπηρεσία του στο Στρατιωτικό Σχολείο Ευελπίδων (16 Νοεμβρίου-30 Δεκεμβρίου 1922), ζήτησε να τοποθετηθεί στη Στρατιά του Έβρου, πράγμα που πέτυχε. Έτσι υπηρέτησε διαδοχικά:

- Στο Στρατηγείο της Στρατιάς (1η Ιανουαρίου-Σεπτέμβριος 1923).
- Στο Γ' Σώμα Στρατού και στην ΧΙη Μεραρχία Πεζικού (Σεπτέμβριος 1923 - Μάρτιος 1924).

Στις 15 Δεκεμβρίου 1923 προβιβάστηκε στο βαθμό του Ταγματάρχη.

Υπηρεσία και καθήκοντα του στο Στρατό από το 1924 μέχρι το 1929

Στην πενταετία 1924-1929, ο Ταγματάρχης Τσιγάντες υπηρέτησε (με τοποθέτηση ή απόσπαση) σε Μονάδες και Επιτελεία του Ελληνικού Στρατού, όπως παρακάτω:

- Στο 50ο Σύνταγμα Πεζικού (Θεσσαλονίκη), ως Διοικητής Τάγματος (Μάρτιος-Δεκέμβριος 1924).
- Στο 1ο Τάγμα Προκαλύψεως (Φλώρινα), ως Υποδιοικητής (Ιανουάριος-Ιούνιος 1925).
- Στην Ελληνική Πρεσβεία στο Βουκουρέστι (Ρουμανία), ως Στρατιωτικός Ακόλουθος (Αύγουστος 1925-Σεπτέμβριος 1926).
- Στην Προπαρασκευαστική Σχολή Υπαξιωματικών Κέρκυρας, αρχικά ως Διοικητής (Οκτώβριος 1926-Σεπτέμβριος 1927) και μετέπειτα ως Υποδιοικητής και Διευθυντής Σπουδών (Οκτώβριος 1927-Αύγουστος 1929).

Σύμφωνα με τις Διαδοχικές Σημειώσεις που του έγραψαν οι προϊστάμενοί του, η επίδοση και απόδοση του σε όλες τις θέσεις που υπηρέτησε κατά την περίοδο 1924-1929 υπήρξαν άριστες.

Στα Σχολεία Πολέμου της Ελλάδας και της Γαλλίας

Ο Ταγματάρχης Τσιγάντες πέτυχε στις εισιτήριες εξετάσεις για το σχολικό έτος 1929/1930 της (Ανωτέρας) Σχολής Πολέμου, που είχε την έδρα της στην Αθήνα (εγκαταστάσεις του Σχολείου Ευελπίδων). Σύμφωνα όμως με πάγια τότε διαταγή του Γενικού Επιτελείου Στρατού έπρεπε να υπηρετήσει πριν από τη φοίτηση του στη Σχολή Πολέμου, σε μονάδα εκστρατείας. Έτσι, τοποθετήθηκε από τη Προπαρασκευαστική Σχολή Υπαξιωματικών στο 10^ο Τάγμα Πεζικού (Κέρκυρα), όπου υπηρέτησε ως Υποδιοικητής για λίγο χρονικό διάστημα (1 Σεπτεμβρίου-17 Οκτωβρίου 1929).

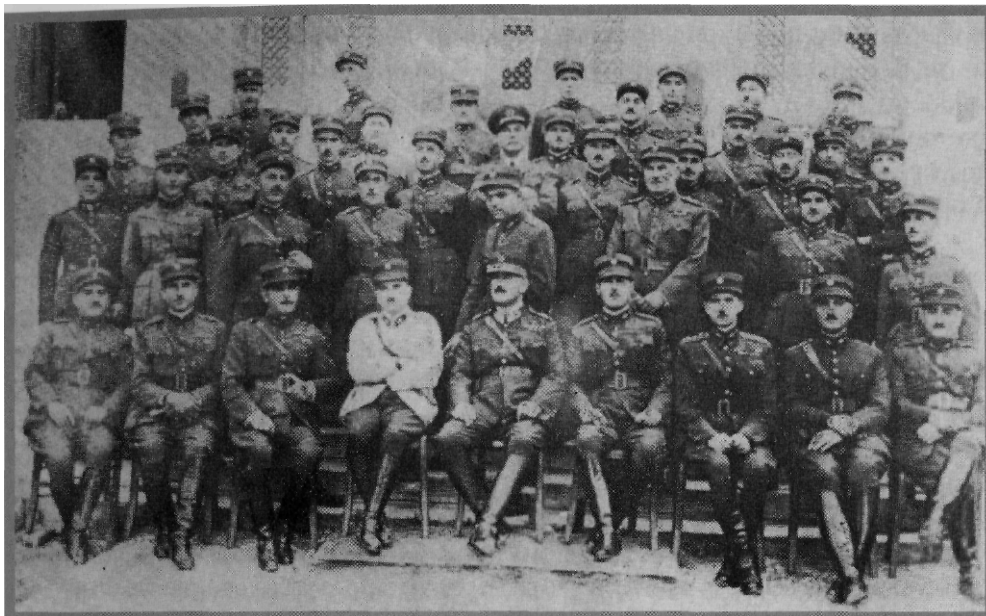
Το τρίτο δεκαήμερο του Οκτωβρίου 1929, άρχισε η διετής φοίτηση στη Σχολή Πολέμου των επιτυχόντων αξιωματικών της 4ης Εκπαιδευτικής Σειράς, μεταξύ των οποίων ήταν και ο γλωσσομαθής Ταγματάρχης Τσιγάντες, ο οποίος, ως σπουδαστής, έδωσε εξετάσεις για την Ανωτέρα Σχολή Πολέμου των Παρισίων (Ecole Supérieure de Guerre) και πέτυχε. Μόλις τελείωσε το πρώτο εκπαιδευτικό έτος, τοποθετήθηκε στο 50ο Σύνταγμα Πεζικού (Θεσσαλονίκη) και στη συνέχεια στάλθηκε στη Γαλλία για διετή φοίτηση (1930-1932) στην αντίστοιχη Στρατιωτική Σχολή. Εκεί, όχι μόνο διακρίθηκε, σύμφωνα με το επίσημο έγγραφο του Γάλλου Στρατηγού Διοικητή της Σχολής, για την επίδοση και απόδοση του, αλλά πήρε και δίπλωμα πολιτικών και οικονομικών επιστημών ("Sciences Po"). Επιστρέφοντας, μετά το πέρας των σπουδών του στο Παρίσι, τοποθετήθηκε τον Ιούνιο του 1932 στην (Ανωτέρα) Σχολή Πολέμου και ανέλαβε Υφηγητής στην έδρα της Ιστορίας, την οποία διατήρησε μέχρι τις αρχές του Οκτωβρίου 1933 που αποσπάστηκε και

στη συνέχεια τοποθετήθηκε στο Γενικό Επιτελείο Στρατού. Από τότε και μέχρι τις αρχές του 1935 υπηρέτησε διαδοχικά:

- Στο Γενικό Επιτελείο Στρατού μέχρι τα μέσα Μαρτίου 1934.
- Στο 18ο Τάγμα Πεζικού (Βαθύ Σάμου) από 16 Μαρτίου 1934 μέχρι τις 24 Ιανουαρίου 1935.
- Στο 22ο Σύνταγμα Πεζικού (Μυτιλήνη) από τις 25 Ιανουαρίου 1935 μέχρι την εκδήλωση του στρατιωτικού κινήματος της 1ης Μαρτίου του ίδιου χρόνου.

Υπόψη ότι από το 1934 είχε προαχθεί στο βαθμό του Αντισυνταγματάρχη κατ' εκλογήν.

Θα πρέπει τέλος να προσθέσω εδώ ότι από διάφορα κατά καιρούς δημοσιεύματα φαίνεται πως οι αδελφοί Τσιγάντε, καίτοι ακραιφνείς φιλελεύθεροι, ανήκαν στο στενό περιβάλλον του Στρατηγού Θεόδωρου Πάγκαλου. Αυτό συμπεραίνεται και από την υπηρεσία του Αντισυνταγματάρχη Χριστόδουλου Τσιγάντε στο κέντρο ή στην περιφέρεια ανάλογα με την κάθε φορά δυνατότητα του Στρατηγού να παρεμβαίνει στα πολιτικά πράγματα της χώρας κατά την περίοδο 1924-35.

*Αναμνηστική φωτογραφία της 6ης Εκπαιδευτικής Σειράς(1931 -1933) της Ανωτέρας Σχολής Πολέμου. Ο τότε Ταγματάρχης Πεζικού Χριστόδουλος Τσιγάντες, Υφηγητής στην έδρα της Ιστορίας, διακρίνεται στο μέσο της φωτογραφίας και ακριβώς πίσω από το Διοικητή της Σχολής, Υποστράτηγο Μάρκο Δράκο.
(Φωτ. Αρχείο της Ανωτάτης Σχολής Πολέμου).*

ΠΕΡΙΟΔΟΣ 1935-1939

Η συμμετοχή του στο στρατιωτικό κίνημα της 1ης Μαρτίου 1935

Το Κίνημα της 1ης Μαρτίου του 1935 ήταν η προτελευταία από μία σειρά πολιτικοστρατιωτικών αναταραχών και εκτροπών (επαναστάσεων, κινήματων, αντίκινήματων και πραξικοπημάτων) που άρχισαν από τα μέσα Αυγούστου του 1916 με το Κίνημα της "Εθνικής Αμύνης" στη Βόρεια Ελλάδα και τελείωσαν με το πραξικόπημα των ενόπλων δυνάμεων της 9ης Οκτωβρίου 1935 για την επαναφορά του πολιτεύματος της Βασιλείας και την, στη συνέχεια, επιβολή του καθεστώτος της κυβέρνησης του Υποστράτηγου ε.α Ιωάννη Μεταξά (4ης Αυγούστου 1936). Στη διάρκεια της ταραχώδους εκείνης 20ετίας, καλλιεργήθηκε και επικράτησε ένα έξαλλο κομματικό μίσος που σπάρταξε ολόκληρη τη χώρα και κράτησε συνεχώς διχασμένο τον Ελληνικό λαό και τις ένοπλες δυνάμεις του, με συνέπεια να σημειωθούν κατ' επανάληψη εξεγέρσεις, ταραχές και έκτροπα που δεν τιμούσαν τις εκάστοτε πολιτικές και στρατιωτικές ηγεσίες και των δύο μεγάλων αντίπαλων πολιτικών παρατάξεων (φιλελευθέρων και λαϊκών), αλλά και με δυσμενείς επιπτώσεις στο ηθικό κύρος της χώρας.

Στις αρχές του 1932 και όταν στην εξουσία ήταν κυβέρνηση του Ελευθερίου Βενιζέλου, ιδρύθηκε η μυστική "ΕΣΟ" (Εθνική Στρατιωτική Οργάνωση) από νέους αξιωματικούς, απόφοιτους της Στρατιωτικής Σχολής Ευελπίδων (κυρίως των Τάξεων 1920, 1921 και 1922), η οποία "φιλοδοξούσε να αναμορφώσει το στρατό, μεταβάλλοντας τον σε αυτόνομη οργάνωση επίλεκτων, ανεξαρτητοποιημένη από την πολιτική"⁵. Οι ιδρυτές της ήταν κυρίως βενιζελικοί αξιωματικοί, μεταξύ των οποίων ήταν και ο αρχηγός της Τάξης του 1920, Λοχαγός Πεζικού Ιωάννης Τσιγάντες.

Ο Αντισυνταγματάρχης Χριστόδουλος Τσιγάντες, ακραϊκής βενιζελικός αξιωματικός, μυήθηκε το 1934, από το νεότερο αδελφό του Γιάννη στους σκοπούς και τις επιδιώξεις της ΕΣΟ και λίγο καιρό αργότερα ανέλαβε, μαζί με το Συνταγματάρχη Ιωάννη Γρηγοράκη, το Γραφείο Πληροφοριών του Επιτελείου της Οργάνωσης, που τότε αριθμούσε 250 περίπου αξιωματικούς μέλη.

Ύστερα από σημαντικά πολιτικά γεγονότα που συνέβησαν κατά τη διάρκεια του 1934, με πρωταγωνιστές κυρίως πολιτικούς, αλλά και στρατιωτικούς, των δύο βασικά πολιτικών παρατάξεων -Φιλελευθέρων και Λαϊκών- και με τις ποικίλες δραστηριότητες των μελών, πολιτικών και στρατιωτικών, των δύο βενιζελογενών στρατιωτικών οργανώσεων "Δημοκρατικής Αμύνης" και "ΕΣΟ", εκδηλώθηκε την 1η Μαρτίου 1935 κίνημα στρατιωτικών προς ανατροπήν της απ' το 1932 εκλεγμένης κυβέρνησης του Λαϊκού Κόμματος υπό τον Παναγή Τσαλδάρη. Στο κίνημα αυτό, η συμμετοχή των εν ενεργεία βενιζελικών αξιωματικών -στρατού και ναυτικού- ήταν σχεδόν καθολική.

Σύμφωνα λοιπόν με το μυστικό σχέδιο ενεργείας της εξέγερσης, προβλέπονταν για τα στρατεύματα της φρουράς Αθηνών μόνο δύο αιφνιδιαστικές επεμβάσεις: μια στη Στρατιωτική Σχολή Ευελπίδων και μία στο Στρατώνι "Μακρυγιάννη" (σ.σ κοντά στην Ακρόπολη). Και στις δυο έλαβαν μέρος, με πρωταγωνιστικό ρόλο, οι αδελφοί Τσιγάντες.

Το βράδυ της 1ης Μαρτίου, ο Συνταγματάρχης Πεζικού Στεφανός Σαράφης, μαζί με τον Αντισυνταγματάρχη Χριστόδουλο Τσιγάντη και άλλους δυο συνταγματάρχες (6-7 άτομα συνολικά), εισήλθαν στο Στρατώνι της Διλοχίας Ευζώνων (του "Προτύπου Τάγματος") στο "Μακρυγιάννη", τον οποίο και κατέλαβαν, περιορισθέντες σ' αυτήν και μόνο την επιτυχία τους. Όμως σ' εκείνη την επέμβαση των επαναστατών αντέδρασε αμέσως, με ψυχραιμία και αποφασιστικότητα, ο τότε Υπουργός των Στρατιωτικών, Αντιστράτηγος Γεώργιος Κονδύλης, ο οποίος με δυο άρματα μάχης κι έναν ουλαμό πυροβολικού υπό το Λοχαγό Πυροβολικού Γεώργιο Κουρούκλη που έστειλε εκεί, έκαμψε την

⁵ Καθηγητή Θ. Βερέμη, "Οι επεμβάσεις του στρατού στην Ελληνική πολιτική 1916-1936".

αντίσταση τους και τους υποχρέωσε να παραδοθούν και στη συνέχεια να φυλακιστούν. Και στη Στρατιωτική Σχολή Ευελπίδων, η προσπάθεια της, υπό το Λοχαγό Γιάννη Τσιγάντε, ομάδας επαναστατών αξιωματικών τελικά απέτυχε, γιατί το σύνολο των μαθητών αρνήθηκαν να υπακούσουν στις διαταγές τους, με αποτέλεσμα να αποπειραθούν να διαφύγουν προς το Ναύσταθμο, αλλά καθ' οδόν να συλληφθούν.

Τελικά, το κίνημα εκείνο είχε οικτρή αποτυχία στο σύνολο του, για λόγους αδυναμίας ταυτόχρονης εφαρμογής του σχεδίου ενεργείας σε ολόκληρη τη χώρα και έλλειψης συντονισμού μεταξύ των στρατιωτικών σχηματισμών και μονάδων που επρόκειτο να λάβουν μέρος σ' αυτό, αλλά κυρίως ένεκα της παντελούς απουσίας υπεύθυνου αρχηγού και συντονιστού, αφού δεν είχε οριστεί ή εκλεγεί πριν από την εκδήλωσή του. Έτσι, οι Λαϊκοί διατήρησαν τον έλεγχο της κατάστασης σε ολόκληρη τη χώρα και η κυβέρνηση τους παρέμεινε στην εξουσία. Επακολούθησαν ευρείας κλίμακας συλλήψεις και φυλακίσεις πολιτικών, στρατιωτικών και πολιτών που είχαν οποιαδήποτε σχέση ή ανάμειξη στην προπαρασκευή και την εκτέλεση της συνωμοτικής εξέγερσης του στρατού και του ναυτικού.

Οι συνέπειες από τη συμμετοχή του στο στρατιωτικό κίνημα

Μετά την καταστολή του κινήματος και την αποκατάσταση της τάξης σ' ολόκληρη τη χώρα, άρχισαν οι διώξεις κατά των συμμετασχόντων στην επαναστατική εκείνη κίνηση με την παραπομπή στο στρατοδικείο, με διάφορες κατηγορίες, 1130 συνολικά αξιωματικών και ιδιωτών.

Πρώτη άρχισε η δίκη, στις 18 Μαρτίου, των επαναστατών της Αθήνας (Σαράφη, αδελφών Τσιγάντε κ.α.) με την κατηγορία της "εσχάτης προδοσίας". Η πολύκροτη εκείνη δίκη διήρκεσε 13 ημέρες.

Με απόφαση του Στρατοδικείου, της 1ης Απριλίου 1935, επιβλήθηκε στα ηγετικά στελέχη του κινήματος, μεταξύ των οποίων ήταν και οι αδελφοί Τσιγάντε, η ποινή της ισόβιας κάθειρξης και η συνεπαγόμενη -από το Στρατιωτικό Ποινικό Κώδικα- στρατιωτική καθαίρεση, η οποία και εκτελέστηκε στις 2 Απριλίου 1935 στο χώρο των τότε Στρατώνων Πεζικού στα Ιλίσια (σημερινή περιοχή Πάρκου Ελευθερίας και Μεγάρου Μουσικής). Πέρα από τις επιβληθείσες διάφορες αυστηρές ποινές από το Στρατοδικείο, 1500 περίπου αξιωματικοί και των τριών κλάδων (Στρατού, Ναυτικού και Αεροπορίας) αποτάχθηκαν για συμμετοχή τους σε εκείνο το κίνημα.

Ο απότακτος πλέον και μεταφερθείς στην τάξη του στρατιώτη -λόγω της καθαίρεσης- Χριστόδουλος Τσιγάντες, με υψηλό ωστόσο αίσθημα ευθύνης, σταθερότητα στις πεποιθήσεις του και χαρακτηριστική καρτερικότητα, παρέμεινε έγκλειστος στις φυλακές μέχρι το τέλος του 1935. Μετά την παλινόρθωση του βασιλιά Γεωργίου Β' (25 Νοεμβρίου) και τη χορηγηθείσα από αυτόν αμνηστία, έλαβε χάρη και αποφυλακίστηκε, πιθανόν δε να εξορίστηκε αργότερα, από την κυβέρνηση του Ιωάννη Μεταξά, για κάποιο χρονικό διάστημα.

Τέλος, το Νοέμβριο του 1936 έλαβε άδεια να εγκατασταθεί στο εξωτερικό -ίσως στη Ρουμανία. Δεν είναι ωστόσο ευρύτερα γνωστός ο κύκλος των ιδιωτικών ενασχολήσεων και εργασιών του κατά την παραμονή του εκτός Ελλάδας και μέχρι το φθινόπωρο του 1939 που βρέθηκε στην Αίγυπτο.

Σκηνή από τη δίκη των ηγετικών στελεχών του αποτυχόντος στρατιωτικού κινήματος της 1ης Μαρτίου 1935. Διακρίνονται στην πρώτη σειρά από τα αριστερά προς τα δεξιά οι: Χριστόδουλος Τσιγάντες, Ιωάννης Σιεφανάκος, Χρήσιος Τριανιαφυλλίδης και Ιωάννης Τσιγάντες.

(Φωτ. "Ιστορία του Ελληνικού Έθνους", Τόμος ΙΕ', σελ. 364).

Στα Μέτωπα της Αφρικής με τις "Ελευθερές Γαλλικές Δυνάμεις" 1940-1942

Ο Β' Παγκόσμιος Πόλεμος άρχισε, παρότι είχαν προηγηθεί σοβαρά πολιτικοστρατιωτικά γεγονότα στην Κεντρική Ευρώπη την 1η Σεπτεμβρίου 1939 με την απρόκλητη επίθεση του Γερμανικού Στρατού εναντίον της Πολωνίας. Αμέσως μετά (3 Σεπτεμβρίου), η Αγγλία και η Γαλλία κήρυξαν τον πόλεμο εναντίον της Ναζιστικής Γερμανίας και πολύ αργότερα (10 Ιουνίου 1940) ο δικτάτορας της φασιστικής Ιταλίας Μπενίτο Μουσολίνι θα κηρύξει τον πόλεμο κατά της Αγγλίας και της Γαλλίας που είχε πια ηττηθεί.

Όταν η Γαλλία εισήλθε στον πόλεμο, ο Χριστόδουλος Τσιγάντες, ευρισκόμενος τότε στην Αίγυπτο, ζήτησε από το γνωστό του Γάλλο Στρατηγό Ζωρζ (Georges) -τον γνώριζε από το Μακεδόνικο Μέτωπο- να καταταγεί στο Γαλλικό Στρατό. Φαίνεται ότι του ήταν αδιανόητο, λόγω του χαρακτήρα του, της φυσικής του ροπής για περιπέτεια, αλλά και της προϊστορίας του, να μένει άπραγος και βουβός θεατής μπροστά στην καινούργια τρομακτική αιματοχυσία που είχε ήδη αρχίσει ν' αντιμετωπίζει ολόκληρη σχεδόν η ανθρωπότητα. Οι διατυπώσεις αποδοχής της κατάταξης του χρονοτρίβησαν γι' αρκετούς μήνες και μόνο το Μάιο του 1940 έλαβε την άδεια να συναντήσει το ΧΧο Γαλλικό Σώμα Στρατού της Αλγερίας. Ήταν πλέον αργά, γιατί μετά από λίγο υπογράφηκε στο δάσος της Κομπιέν η ανακωχή μεταξύ Γαλλίας και Γερμανίας από το Γάλλο Στρατηγό Εντζίζερ και τον Αδόλφο Χίτλερ (22 Ιουνίου 1940). Ωστόσο, γαλλικά στρατεύματα που βρέθηκαν τότε στις κτήσεις και αποικίες της Γαλλίας στην Αφρική αποτέλεσαν στη συνέχεια τις "Ελεύθερες Γαλλικές Δυνάμεις" ("Forces Francaises Libres"-F.F.L), οι οποίες πολέμησαν με τα Συμμαχικά Στρατεύματα εναντίον των δυνάμεων του Άξονα (Γερμανίας και Ιταλίας) στην Αφρική. Ανώτατος Διοικητής των γαλλικών στρατευμάτων στις κτήσεις και αποικίες που είχαν προσχωρήσει στην "Ελεύθερη Γαλλία" ήταν ο Στρατηγός Σαρλ ντε Γκωλ (Charles de Gaulle), βοηθούμενος από την "Επιτροπή της Ελευθέρας Γαλλίας".

Ο πάντα ανήσυχος Τσιγάντες, που δεν ήθελε να παραμείνει αδρανής μετά την υπογραφή της ανακωχής Γαλλίας-Γερμανίας, απευθύνθηκε στο Γάλλο Στρατηγό Κατρού (Catroux) -πρώην Ανώτατο Διοικητή της Γαλλικής Ινδοκίνας- που είχε προσχωρήσει στους Ελεύθερους Γάλλους. Ο Στρατηγός τον κατέταξε στη γνωστή "Λεγεώνα των Ξένων" (Legion Etrangere) με το βαθμό του Λοχαγού και την ιδιότητα του ξένου, από εκεί δε τον απόσπασε στο Επιτελείο των "Ελεύθερων Γαλλικών Δυνάμεων" που είχε την έδρα του στο Κάιρο της Αιγύπτου, όπου και παρέμεινε ως σύνδεσμος για ένα χρονικό διάστημα.

Οι πρώτες πολεμικές επιχειρήσεις μεταξύ Βρετανικών και Ιταλικών στρατευμάτων στη Βόρεια Αφρική είχαν ήδη αρχίσει από τον Ιούνιο του 1940, στις οποίες όμως οι Γάλλοι δε συμμετείχαν για αρκετό χρόνο. Αυτό ανάγκασε τον Τσιγάντε στη διακαή επιθυμία του να πολεμήσει, να ζητήσει επίμονα να τον στείλουν σε μέτωπο. Για το λόγο αυτόν αποστέλλεται (Δεκέμβριος του 1940) στο Χαρτούμ του Σουδάν και στη διάθεση του Γάλλου Στρατηγού Λεζεντιλόμ (Legentilhomme), από τον οποίο ζητάει να υπηρετήσει στη γαλλική "Ταξιαρχία της Ανατολής" (Brigade d' Orient) που τότε πολεμούσε στην Ιταλική Ερυθραία (Ανατολική Αφρική) με διοικητή το διάσημο Συνταγματάρχη Μονκλάρ (Monclar). Έτσι λαμβάνει μέρος στην εκστρατεία κατά των Ιταλών κατακτητών και στον αγώνα για την κατάληψη του Κέρεν (σ.σ βασικού φρουρίου άμυνας των Ιταλικών δυνάμεων στην Ερυθραία). Με την πτώση εκείνου του φρουρίου (27 Μαρτίου 1941) περατώθηκε και η εκστρατεία στην Αιθιοπία. Ο Τσιγάντες έφθασε λίγο αργά στην Ερυθραία και έτσι έλαβε μέρος, για λίγο χρόνο, στις επιχειρήσεις εναντίον των Ιταλών. Μετά επέστρεψε στην Παλαιστίνη και πάλι στη διάθεση των "Ελευθερών Γαλλικών Δυνάμεων".

Εδώ θα κάνω μια παρένθεση για να μεταφέρω μια σημαντική πληροφορία, την οποία περιέλαβε, σε σχετική και πολύ ενδιαφέρουσα διάλεξη του (7 Δεκεμβρίου 1982), ο αείμνηστος Ιερολοχίτης και Καταδρομέας, Αντιστράτηγος ε.α Ιωάννης Μανέτας. Γράφει: *«Μετά μίαν ανάπαυλαν εις Αίγυπτον (σ.σ προφανώς πριν ή μετά από την εκστρατεία των Γάλλων στην Ερυθραία) και κατόπιν της απορριφθείσης αιτήσεως του όπως επανέλθει εις τας τάξεις του στρατού μας, ο οποίος εμάχετο εις Βόρειον Ήπειρον (σ.σ Ελληνοϊταλικός Πόλεμος 1940-41), προσεκολλήθη εις το εκστρατευτικόν σώμα των Ελευθέρων Γάλλων.....»*. Αν λάβει κανείς υπόψη του τον υπέρμετρο πατριωτισμό και τη χαρακτηριστική εθελουσία του Αντισυνταγματάρχη Χριστόδουλου Τσιγάντε, δεν αποκλείεται να είναι αληθινή αυτή η εκδοχή. Πιθανόν να του το είπε ο ίδιος ο Τσιγάντες ή να το άντλησε μόνος του ο Στρατηγός Μανέτας από κάποια επίσημη πηγή της εποχής εκείνης.

Μετά την επιστροφή του (Απρίλιος 1941) από την εκστρατεία της Ερυθραίας, ο Τσιγάντες βρέθηκε και πάλι στις "Ελεύθερες Γαλλικές Δυνάμεις" (F.F.L) στην Παλαιστίνη, όπου λίγο καιρό αργότερα συναντήθηκε με το Γάλλο Συνταγματάρχη και κατόπιν Στρατηγό Πιερ Καϊνίνγκ (Pierre Koenig). Τότε, ο Γάλλος αξιωματικός του πρότεινε και πήγε μαζί του στο Γαλλικό στρατόπεδο "Καστίνα" (Qastina) στην Ιερουσαλήμ, όπου και παρέμεινε για αρκετό χρόνο σε αναμονή μαζί με τους Ελευθέρους Γάλλους της Αγεώνας των Ξένων, τη μονάδα δηλαδή που είχε τοποθετηθεί παλαιότερα. Στη συνέχεια, θα παραθέσω εδώ, ελεύθερα μεταφρασμένη, μια πολύ ενδιαφέρουσα περιγραφή από τον πρόλογο⁶ του εξαιρετου βιβλίου του Κόστα ντε Λοβέρδο (Costa de Loverdo) "Le Bataillon Sacre 1942-1945"⁷, την οποία όμως δεν μπόρεσα, τουλάχιστον μέχρι σήμερα, να διασταυρώσω με άλλες επίσημες ή ανεπίσημες πηγές: *«Ήταν περί το τέλος αυτής της αναμονής, που πληροφορήθηκε από τον πρόξενο του (σ.σ προφανώς εννοεί τον Έλληνα Πρόξενο στην Ιερουσαλήμ) την επιθυμία του βασιλιά του της Α.Μ Γεωργίου Β', να τον ξαναχρησιμοποιήσει. Από την πλευρά του ενός και του άλλου θα ξεχνιόταν το παρελθόν. Ο Τσιγάντες εγκατέλειψε τη Λεγεώνα των Ξένων ως "ελεύθερος από την ενεργό στρατιωτική υπηρεσία". Η πρώτη επαφή του με το στρατό του, που ξαναβρέθηκε, υπήρξε θεαματική: Βρισκόταν σε*

⁶ Τον έχει γράψει ο Γάλλος Στρατηγός Πιερ Καϊνίνγκ.

⁷ Σε παράφραση "Ο Ιερός Λόχος 1942-1945".

αναταραχή γιατί αξίωνε να πολεμήσει χωρίς καθυστέρηση. Ξανατοποθετημένος στην εφεδρεία⁸, ξαναγύρισε στη Λεγεώνα των Ξένων, όπου τον είδα ν' αποβιβάζεται στο Μπιρ Χακέϊμ». Πρέπει να ήταν άνοιξη του 1942 (σ.σ χωρίς να μπορεί να υπολογιστεί η ακριβής ημερομηνία). Με μια διαταγή (υπ' αριθμ. 4210/1 Μαΐου 1942) -το μοναδικό επίσημο γαλλικό έγγραφο που βρέθηκε στο αρχείο της "Λέσχης Καταδρομών και Ιερολοχιτών"- του Στρατηγού Επιτελάρχη του Σώματος των "Ελεύθερων Γαλλικών Δυνάμεων", ο Αντισυνταγματάρχης Χριστόδουλος Τσιγάντες τέθηκε στη διάθεση του Υποστρατήγου-Διοικητή της Γαλλικής Δύναμης "L" Πιερ Καϊνίγκ από την 1η Ελεύθερη Γαλλική Ταξιαρχία (B.F.L) στην οποία εκτελούσε καθήκοντα Συνδέσμου. Έτσι βρέθηκε "αποβιβαζόμενος" στο Μπιρ Χακέϊμ, στο οποίο και θ' αγωνιστεί γενναία, όπως θα δούμε στη συνέχεια, μαζί με τους Ελεύθερους Γάλλους συμπολεμιστές του.

Από τον Ιανουάριο του 1942, οι Γερμανο-Ιταλικές δυνάμεις του Στρατηγού Ρόμμελ είχαν εξαπολύσει μια ισχυρότατη αντεπίθεση εναντίον της 8ης Βρετανικής Στρατιάς προς ανακατάληψη της Κυρηναικής. Η προς τα ανατολικά προέλαση τους ήταν ταχεία και επιτυχής και, αφού ανέτρεψαν διαδοχικές αμυντικές γραμμές των Συμμαχικών στρατευμάτων, έφθασαν, στις αρχές Ιουλίου, μπροστά από την τοποθεσία του Ελ Αλαμείν (45 μίλια δυτικά της Αλεξάνδρειας), όπου και αναχαιτίστηκαν. Μια από τις γραμμές άμυνας που εξουδετέρωσε κατά την προέλαση του ο Ρόμμελ, με κατά μέτωπο επίθεση και ταυτόχρονη υπερκέραση από το νότο, ήταν η δυτικά της πόλης Τομπρούκ Γραμμή που άρχιζε από τη μικρή παράκτια όαση Ελ Γκαζάλα (El Gazala), περνούσε από την τοποθεσία Γκοτ Ελ Ουαλέμπ (Got el Ualeb) και κατέληγε προς το νότο στην τοποθεσία Μπιρ-Χακέϊμ (Bir Hakeim) μέσα στην καυτή άμμο της ερήμου. Αυτό το νότιο άκρο (Σημείο Στηρίγματος) της αμυντικής τοποθεσίας, με περίμετρο 16 χιλιομέτρων, είχε αναλάβει να υπερασπιστεί η Γαλλική Δύναμη "L" του Στρατηγού Καϊνίγκ, που τότε αποτελείτο από την 1η Ελεύθερη Γαλλική Ταξιαρχία (2 Τάγματα της Λεγεώνας των Ξένων, 3 Τάγματα Πεζοναυτών και 3 Τάγματα Ιθαγενών) με 26 πεδινά πυροβόλα, 62 αντιαρματικά και 44 όλμους, συνολικής δύναμης 3.500 ανδρών. Η άμυνα σ' εκείνο το Σημείο Στηρίγματος στηριζόταν σε μια αλυσίδα οχυρωμένων θέσεων μέσα στο έδαφος που περιβάλλονταν και χωρίζονταν σε τμήματα με σειρές από συρματοπλέγματα και πυκνά ναρκοπέδια (50.000 συνολικά νάρκες).

Λίγες μέρες πριν από την εχθρική επίθεση, ο Αντισυνταγματάρχης Χριστόδουλος Τσιγάντες προσκολλήθηκε στο Διοικητή των άμεσων μετόπισθεν (ζωτική περιοχή Διοικητικής Μέριμνας, για την υποστήριξη της άμυνας μέσα στην περίμετρο και στα νώτα του Σημείου Στηρίγματος), Γάλλο Ταγματάρχη Θορώ (Thoreau). Κατά το γράφοντα, η διάθεση του διακεκριμένου Έλληνα αξιωματικού στην κρίσιμη περιοχή των μετόπισθεν ήταν μια έξυπνη πράγματι ενέργεια του Στρατηγού Πιέρ Καϊνίγκ.

Τη νύκτα 26/27 Μαΐου 1942, το σύνολο σχεδόν των ταχυκίνητων δυνάμεων του Άξονα εμφανίστηκαν στα νότια της τοποθεσίας Μπιρ Χακέϊμ και πέντε (5) μεραρχίες του, αφού υπερκέρασαν το Σημείο Στηρίγματος, άρχισαν να εκτελούν μια ευρεία κυκλωτική κίνηση με επιδίωξη την αποδιοργάνωση των μετόπισθεν των αμυνόμενων σε ολόκληρη την τοποθεσία Ελ Γκαζάλα-Μπιρ Χακέϊμ Συμμαχικών στρατευμάτων⁹. Το επόμενο πρωί (27 Μαΐου) η περιοχή των άμεσων μετόπισθεν της αμυνόμενης Γαλλικής Δύναμης "L", στο νότιο άκρο της τοποθεσίας, δέχτηκε την πρώτη επίθεση από ισχυρή δύναμη τεθωρακισμένων του Άφρικα Κορ. Από εκείνη την ώρα, ο Αντισυνταγματάρχης Χριστόδουλος Τσιγάντες¹⁰, ο οποίος έσπευδε συνεχώς σε όλα τα σημεία της τοποθεσίας που αντιμετώπιζαν άμεσο κίνδυνο, αναδείχτηκε ως ο πολυτιμότερος συμπαραστάτης και γενναίος συμπολεμιστής του Γάλλου διοικητή των μετόπισθεν του Σημείου Στηρίγματος.

Επί δεκαπέντε μέρες, η Γαλλική Φρουρά του Μπιρ Χακέϊμ, περικυκλωμένη, πρόβαλε σθεναρή αντίσταση μέχρις εσχάτων απέναντι σε υπέρτερες εχθρικές δυνάμεις που επιτίθεντο αδιάκοπα και τον απηνή βομβαρδισμό της από 150 Γερμανικά αεροπλάνα κάθετης εφόρμησης (στούκας). Γι' αυτή την ανεπανάληπτη εποποιία θα γράψει πολύ αργότερα ο γνωστός Γάλλος Ιστορικός Ραιϋμόν Καρτιέ στην "Ιστορία του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου": «Όλες οι προσπάθειες των Γερμανών σπάζουν πάνω σε μια φωτιά κολάσεως». Οι ηρωικοί υπερασπιστές του Μπιρ Χακέϊμ άντεξαν μέχρι τη νύχτα της 9/10 Ιουνίου, οπότε ο Στρατηγός Καϊνίγκ έδωσε διαταγή σε όσους είχαν επιζήσει να επιχειρήσουν έξοδο, η οποία μέσα στο ορυμαγδό της μάχης μετατράπηκε σε μεμονωμένες προσπάθειες διάσωσης και διαφυγής προς ένα προκαθορισμένο σημείο συγκέντρωσης.

Στο δεκαπενθήμερο της συγκλονιστικής εκείνης τιτανομαχίας της ηρωικής φρουράς του Σημείου Στηρίγματος Μπιρ Χακέϊμ, ο Αντισυνταγματάρχης Τσιγάντες αγωνίστηκε, με θάρρος και πείσμα, μέρα και νύκτα και πρόσφερε πολύτιμη βοήθεια στους Ελεύθερους Γάλλους συμπολεμιστές του. Εκεί έδειξε για μια ακόμη φορά τα αξιοθαύμαστα ψυχικά και πνευματικά προσόντα του και προπαντός την ψυχραιμία του, τον άφθαστο ηρωισμό του και την έκδηλη περιφρόνηση του προς το θάνατο.

Μετά την απεγνωσμένη προσπάθεια εξόδου της Γαλλικής Φρουράς από την οχυρωμένη τοποθεσία, ο Στρατηγός Καϊνίγκ και ο Αντισυνταγματάρχης Τσιγάντες εγκατέλειψαν, από τους τελευταίους, το Σημείο Στηρίγματος και με ένα αυτοκίνητο έφθασαν στο σημείο ανασυγκρότησης των υπολειμμάτων της Δύναμης "L" στις αγγλικές γραμμές, «αφού άγγιξαν πολλές φορές την αιχμαλωσία και το θάνατο»¹¹. Η πτώση του Μπιρ Χακέϊμ στα χέρια του αντίπαλου επέτρεψε σ' αυτόν την πραγματοποίηση ρήγματος και την κύκλωση της γραμμής άμυνας της 8ης Βρετανικής Στρατιάς. Ωστόσο, η

⁸ Πιθανόν να είναι αληθές, γιατί στον ατομικό φάκελο του Στρατηγού Χριστόδουλου Τσιγάντε. που σήμερα φυλάσσεται στην ΥΣΑ/ΓΕΣ, υπάρχει ένα Βιβλιόριο Διαδοχικών Σημειώσεων, χωρίς εγγραφές, αλλά μόνο με την ένδειξη: 'Εφεδρος Αντισυνταγματάρχης Χριστόδουλος Τσιγάντες.

⁹ Περιληπτική περιγραφή από το Στρατηγό Πιερ Καϊνίγκ στο βιβλίο του Costa de Loverdo· "Le Bataillon Sacre 1942-1945".

¹⁰ Κατά τον Αντιστράτηγο ε.α Κυριάκο Παπαγεωργόπουλο (βιβλίο "Μνήμες Πολέμου και Ειρήνης"), ο Τσιγάντες με τη Λεγεώνα των Ξένων «εμπήκε παράτολμα στο πολιορκημένο από τους Γερμανούς φρούριο του Μπιρ Χακέϊμ στη Βόρεια Αφρική και συμμετείχε στον επικό αγώνα για την ηρωική έξοδο της φρουράς αυτού του θρυλικού φρουρίου.....».

¹¹ Ραιϋμόν Καρτιέ: "Ιστορία του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου".

εποποιία των ηρωικών υπερασπιστών του αποτέλεσε την πρώτη σελίδα δόξας των "Ελευθέρων Γαλλικών Δυνάμεων" στο Μέτωπο της Βόρειας Αφρικής.

Το γενναίο Έλληνα ανώτερο αξιωματικό τίμησαν οι Γάλλοι, για την πολύτιμη προσφορά του στην άμυνα του Μπιρ Χακέιμ, με τον Πολεμικό τους Σταυρό και αργότερα με τον "Ταξιάρχη των Ιπποτών της Λεγεώνας της Τιμής" για τη συνολική εθελοντική υπηρεσία του, επί δύο περίπου έτη (1940-1942), στις "Ελεύθερες Γαλλικές Δυνάμεις" της Αφρικής και τη συνεργασία του, όπως θα δούμε στη συνέχεια, με τη Γαλλική "Φάλαγγα" του Στρατηγού Λεκλέρκ (Leklerc) στις πολεμικές επιχειρήσεις των Συμμάχων στην Τυνησία το Φεβρουάριο και Μάρτιο του 1943. Για τον ίδιο επίσης αξιωματικό που πολέμησε δίπλα του, θα γράψει ο Στρατηγός Καινίγκ: «....*Πάντοτε ο Τσιγάντες επρωτιμούσε, οσάκις ηδύνατο να το πράξει, να ενεργεί μέσα εις τον άνεμον της θυέλλης. Τον εγνώρισα εκ του πλησίον εις την έρημον της Λιβύης και παρέμεινε φίλος μου, υπό την πλέον αληθή έννοιαν της λέξεως. Είμαι δια τούτο υπερήφανος*».

Προτού να κλείσω την περιληπτική αφήγηση για την αυθόρμητη παρουσία και την ξεχωριστή δράση του Αντισυνταγματάρχη Χριστόδουλου Τσιγάντε στα Μέτωπα της Αφρικής με τους Ελεύθερους Γάλλους, θεωρώ υποχρέωση μου να σημειώσω εδώ ότι για τις Μονάδες και τις μεταβολές του σ' αυτές, από το Μάιο του 1940 μέχρι τον Ιούνιο του 1942, παρατηρείται στις επίσημες και ανεπίσημες πηγές που ερεύνησα μέχρι σήμερα μια ασάφεια και διαφορά απόψεων ως προς τις χρονολογίες κυρίως, αλλά και ως προς τις λεπτομέρειες της συμμετοχής του στις πολεμικές επιχειρήσεις, συμπεριλαμβανόμενης και αυτής στο Μπιρ Χακέιμ. Αυτή η ασάφεια και οι διαφορές ίσως να οφείλονται και στις ανώμαλες καταστάσεις της εποχής εκείνης (1940-1942). Επομένως αυτά, που με κάθε επιφύλαξη διατύπωσα παραπάνω, ελέγχονται για την ακρίβεια και την αξιοπιστία τους, αφού δεν έγινε κατορθωτό να διασταυρωθούν και να επαληθευτούν.

Υπόψη τέλος, ότι λόγω της μέχρι τον Ιούνιο του 1942 παραμονής του Τσιγάντε εκτός στρατεύματος, το Ελληνικό Γενικό Επιτελείο Στρατού (ΓΕΣ) της Μέσης Ανατολής δεν παρακολουθούσε τις διάφορες στρατιωτικές μεταβολές του. Πιθανόν όμως να ενημερωνόταν από το Γραφείο του Γαλλικού Στρατιωτικού Συνδέσμου στην Αίγυπτο (Liaison Militaire Francaise en Egypte). Έτσι γι' αυτή τη χρονική περίοδο τίποτε σχετικό δεν είναι καταχωρισμένο στο Μητρώο του.

Ανάκληση στην ενεργό υπηρεσία του Ελληνικού Στρατού

Μετά την εποποιία των Ελευθέρων Γάλλων στην τοποθεσία Μπιρ Χακέιμ, ο Γάλλος Στρατηγός Καινίγκ μαζί με τον Αντισυνταγματάρχη Χριστόδουλο Τσιγάντε, πήγαν στο Κάιρο, όπου είχε την έδρα της η "εξόριστη" Ελληνική Κυβέρνηση και η Ηγεσία των Ελληνικών Ενόπλων Δυνάμεων της Μέσης Ανατολής. Μερικές μέρες αργότερα και χωρίς να γνωρίζουμε με βεβαιότητα ποιος πιθανόν και πώς να μεσολάβησε -γράφεται για το Γάλλο Στρατηγό Καινίγκ¹²- ο τότε Αντιπρόεδρος της Κυβέρνησης και Υπουργός των Στρατιωτικών αείμνηστος Παναγιώτης Κανελλόπουλος¹³ υπέγραψε την υπ' αριθμ 31372/17 Ιουνίου 1942 Απόφαση του για ανάκληση στην ενεργό του Στρατού υπηρεσία του Τσιγάντε και άλλων εκτός στρατεύματος αξιωματικοί, σύμφωνα με τον 3013/1941 Αναγκαστικό Νόμο "Περί αποκαταστάσεως Αξιωματικών και Ανθυπασπιστών εξελθόντων του Στρατεύματος δια πολιτικούς λόγους". Η απόφαση εκείνη κυρώθηκε αργότερα με Βασιλικό Διάταγμα. Με την ίδια απόφαση ανάκλησης στην ενεργό υπηρεσία ο Αντισυνταγματάρχης Τσιγάντες εντάχθηκε στην προ του 1935 σειρά αρχαιότητός του και ταυτόχρονα προβιβάστηκε στο βαθμό του Συνταγματάρχη αναδρομικά από το 1938.

Μετά την παραπάνω καταστατική μεταβολή, ο Τσιγάντες ανέλαβε υπηρεσία στο Γενικό Επιτελείο Στρατού, ενώ κατά μια άλλη εκδοχή τοποθετήθηκε ως Διοικητής Τάγματος στη ΙΙη Ελληνική Ταξιαρχία και στη συνέχεια αποσπάσθηκε και πάλι στη Γαλλική Δύναμη "L" του Στρατηγού Καινίγκ για σύντομο χρονικό διάστημα¹⁴.

Διοικητής του θρυλικού Ιερού Λόχου 1942-1945

Μετά την κατάληψη της Ελλάδας από τα Γερμανικά Στρατεύματα (Ελληνο-γερμανικός Πόλεμος 1941) και την αμέσως μετά περιώνυμη "Μάχης της Κρήτης" (Μάιος 1941), η "εξόριστη" Ελληνική Κυβέρνηση που εγκαταστάθηκε στην Αίγυπτο άρχισε τη σταδιακή συγκρότηση μερικών στρατιωτικών μονάδων από αξιωματικούς και οπλίτες που διέφυγαν κατά καιρούς από την κατεχόμενη πατρίδα και από Έλληνες του εξωτερικού, με σκοπό να αγωνιστούν στο πλευρό των Συμμάχων. Η πληθώρα όμως των αξιωματικών (σε σχέση με τους οπλίτες) που είχαν συρρεύσει στη Μέση Ανατολή και η έλλειψη επαρκών μονάδων για να τις απορροφήσουν οδήγησαν τον Αντισμήναρχο Γ. Αλεξανδρή, που υπηρετούσε στο Γενικό Επιτελείο Στρατού να προτείνει μετά ένα χρόνο (Αύγουστος του 1942) στον τότε Αντιπρόεδρο της Κυβέρνησης και Υπουργό των Στρατιωτικών Παναγιώτη Κανελλόπουλο τη συγκρότηση μιας μονάδας από εθελοντές αξιωματικούς, οι περισσότεροι από τους οποίους θα εκτελούσαν καθήκοντα οπλίτη. Η πρόταση εκείνη έγινε αμέσως δεκτή και σε εκτέλεση σχετικής διαταγής του Υπουργού εκδόθηκε αντίστοιχη, η υπ' αριθμ. 100/1 Σεπτεμβρίου 1942 της ΙΙης Ελληνικής Ταξιαρχίας (Διοικητής ο Συνταγματάρχης ζ Πεζικού Αλκιβιάδης Μπουρδάρης), με την οποία συγκροτήθηκε από εθελοντές στην Κφάρ-Ιόνα (Kfar-Yona) της Παλαιστίνης ένα μικρό στρατιωτικό τμήμα με το όνομα "Λόχος Επίλεκτων Αθανάτων" με προσωρινό διοικητή τον Επίλαρχο Αντώνιο Στεφανάκη και με αρχική δύναμη 200 αντρών (130 αξιωματικοί, 40 μάχιμοι οπλίτες και 30 βοηθητικοί). Στις 6 Σεπτεμβρίου και στο Στρατηγείο της Ταξιαρχίας έλαβε χώρα επίσημη τελετή για τη συγκρότηση του Λόχου. Από την εποχή εκείνη άρχισε, αλλά συνεχίστηκε και αργότερα, η εθελουσία πάντοτε κατάταξη αξιωματικών και οπλιτών του Στρατού, του Πολεμικού Ναυτικού και της Πολεμικής Αεροπορίας, όπως επίσης και ανδρών των Σωμάτων Ασφαλείας.

Ο λόχος αυτός οργανώθηκε αρχικά ως Λόχος Πολυβόλων με προορισμό να προσκολληθεί επιχειρησιακά στη ΙΙη Ελληνική Ταξιαρχία και, αφού μεταστάθμευσε, το τρίτο δεκάημερο του Σεπτεμβρίου και μετά από τη συγκρότησή του, στο

¹² Costa de Loberdo: "Le Bataillon Sacre 1942-1945" (Πρόλογος Σελ. XIII).

¹³ Είχε αναλάβει Υπουργός των Στρατιωτικών περί τα τέλη Μαΐου του 1942.

¹⁴ Πρόταση προαγωγής του Ταξιάρχου Χριστόδουλου Τσιγάντε για το βαθμό του Υποστρατήγου (25-11-1947).

Ελ Μαάντι (El Maadi) της Αιγύπτου, άρχισε ανάλογη εκπαίδευση στο εκεί Νεοζηλανδικό στρατόπεδο Πεζικού. Στις 12 Σεπτεμβρίου και ύστερα προφανώς από έγκριση της ελληνικής πολιτικής και στρατιωτικής ηγεσίας της Μέσης Ανατολής, ο Συνταγματάρχης Χριστόδουλος Τσιγάντες επισκέφθηκε το στρατόπεδο του "Λόχου Επίλεκτων Αθανάτων" στην Κφαρ-Ιόνα, ο οποίος, μιλώντας στο προσωπικό του, ζήτησε τη σύμφωνη γνώμη των αξιωματικών και οπλιτών, προκειμένου ν' αναλάβει τη διοίκηση τους, με τη ρητή υπόσχεση του ότι θα κρατούσε τη μονάδα μακριά από κάθε επιρροή ή ανάμειξη στην πολιτική. Δύο κυρίως λόγοι ήταν εκείνοι που οδήγησαν τον Τσιγάντε σ' εκείνη, ας πούμε, την ασυνήθιστη για το στρατό συμπεριφορά: Πρώτος, η προϊστορία του με τη συμμετοχή του στο αποτυχόν κίνημα του 1935 και τις μέχρι τότε δραματικές επιπτώσεις στη σταδιοδρομία του και δεύτερος, ότι από νωρίτερα είχαν αρχίσει να αναζωπυρώνονται στον Ελληνικό Στρατό της Μέσης Ανατολής τα πολιτικά πάθη και είχε σημειωθεί αναταραχή, παρόμοια με εκείνες που είχαν ταλαιπωρήσει την Ελλάδα κατά την περίοδο 1916-1935. Αν λάβει κανείς υπόψη του αυτούς τους λόγους, η έξυπνη εκείνη κίνηση του Τσιγάντε, πέραν από την ειλικρίνεια και την πειστικότητα που τον διέκριναν, ήταν ένας επιτυχής διπλωματικός ελιγμός, καίτοι αντίθετος προς τους στρατιωτικούς κανονισμούς. Έτσι, με την ομόθυμη συγκατάθεση του ακροατηρίου του, έφυγε από το στρατόπεδο του Λόχου για να επιστρέψει σε τρεις μέρες (15 Σεπτεμβρίου) ως κανονικός πλέον διοικητής του με διαταγή του Υπουργού των Στρατιωτικών. Από τότε και επί τρία (3) ολόκληρα χρόνια (1942-1945), ο χαρισματικός, αλλά και "ανορθόδοξος", Συνταγματάρχης Χριστόδουλος Τσιγάντες, τηρώντας με θρησκευτική ευλάβεια την υπόσχεση του απ' αρχής μέχρι τέλους, θα οδηγήσει την επίλεκτη ειδική μονάδα του στο δύσκολο δρόμο της τιμής και του καθήκοντος και θα πετύχει γι' αυτήν τον αξιοζήλευτο, αλλά και μοναδικό, τίτλο του "Θρύλου". Μόνο μια στρατιωτική προσωπικότητα του ύψους, των ιδιαίτερων προσόντων και της πολεμικής πείρας εκείνου του Συνταγματάρχη θα μπορούσε να διοικήσει επιτυχώς εθελοντές αξιωματικούς και οπλίτες όλων των Κλάδων των Ενόπλων Δυνάμεων και των Σωμάτων Ασφαλείας: με καθήκοντα οπλίτου, με διαφορετική στρατιωτική προέλευση και νοοτροπία και με διάφορες πολιτικές αντιλήψεις και πεποιθήσεις, αλλά και κάτω από τις ιδιαίτερα δύσκολες και σκληρές συνθήκες ενός πολέμου που διεξαγόταν τότε μακριά από την υπό εχθρική κατοχή πατρίδα. Για τον Τσιγάντε της εποχής εκείνης θα γράψει πολύ αργότερα (1971) ο διακεκριμένος Διοικητής της ΙΙΙης Ορεινής Ταξιαρχίας (Ρίμινι) και μετέπειτα Αρχηγός ΓΕΣ Αντιστράτηγος Θρασύβουλος Τσακαλώτος: «...απόστρατος λόγω του κινήματος 1935-αλλά χωρίς ουδεμία μνησικακία κατά των παλαιών ενεργειών συναδέλφων του μετά των οποίων ευρέθη εις απόλυτον αντίθεσιν και ένοπλον σύγκρουσιν, εκ των γενναιότερων του Στρατού μας με πολλαπλά τραύματα, ευφυής, εξαίρετου μορφώσεως, ωραίον χαρακτήρα με ανώτερον πνεύμα συναδελφικότητος και πολιτισμού.... ».

Από τις πρώτες ενέργειες του νέου Διοικητή του "Λόχου Επίλεκτων Αθανάτων", μετά τη μεταστάθμευση του στο Ελ Μαάντι, ήταν να πετύχει:

–Τη μετονομασία, ύστερα από εντολή του τότε Αρχηγού ΓΕΣ Μέσης Ανατολής, Αντιστράτηγου Βασιλείου Μαραβέα, της μικρής μονάδας του σε "Ιερό Λό-χο του 1942" και την καθιέρωση ιδιαίτερου εμβλήματος του με την αρχαία Σπαρτιατική ρήση: "Η ΤΑΝ Ή ΕΠΙ ΤΑΣ".

–Την αλλαγή της αρχικής αποστολής του.

Μετά το πέρας της εκπαίδευσης του Ιερού Λόχου στο Νεοζηλανδικό στρατόπεδο Πεζικού (Ελ Μαάντι) και ύστερα από συνεργασία του Τσιγάντε με τον τότε διοικητή του Βρετανικού Συντάγματος S.A.S (Special Air Service), Αντισυνταγματάρχη Ντειβιντ Στέρλινγκ (David Stirling), ο Λόχος μεταστάθμευσε, μετά από έγκριση του Γενικού Στρατηγείου της Μέσης Ανατολής, την 1η Νοεμβρίου του 1942, στο Ελ Καμπρίτ (El Kabrit) της Αιγύπτου-μεταξύ Ισμαηλίας και Σουέζ-και άρχισε να εκπαιδεύεται σε ένα νέο είδος πολέμου, τις καταδρομικές επιχειρήσεις στα μετόπισθεν του αντιπάλου. Από τότε και μέχρι το καλοκαίρι του 1945, ο Ιερός Λόχος έδρασε στη Βόρεια Αφρική και στα Νησιά του Αιγαίου Πελάγους-Δωδεκάνησα. Ο διοικητής του, με τη σπάνια προσωπικότητα του και τον ιδιαίτερο τρόπο διοίκησης της μονάδας του, αποδείχτηκε ένας ικανότατος καταδρομέας-ηγέτης, που είχε ακόμη και την επιδεξιότητα της αρμονικής συνεργασίας με τους Συμμάχους αξιωματικούς. Η παράθεση στη συνέχεια ενός πολύ σύντομου οδοιπορικού του Ιερού Λόχου αναδεικνύει το αξιόλογο έργο του διοικητού του, αλλά και τις συνεχείς και ηρωικές προσπάθειες των Ιερολοχιτών στα τρία δύσκολα χρόνια της ένδοξης δράσης τους.

Το πρώτο τμήμα του Ιερού Λόχου που έλαβε μέρος σε καταδρομικές επιχειρήσεις ήταν μια ομάδα από 8 αξιωματικούς με επικεφαλής τον Αντισμήναρχο Γ. Αλεξανδρή, η οποία υπό τη Β' Μοίρα του Συντάγματος S.A.S. έδρασε στα μετόπισθεν των Γερμανο-Ιταλικών στρατευμάτων στην Κυρηναϊκή, από 17 Νοεμβρίου 1942 μέχρι 27 Ιανουαρίου 1943. Ένα άλλο επίσης τμήμα από 60 Ιερολοχίτες ξεκίνησε στις 4 Δεκεμβρίου 1942 για την περιοχή της Βεγγάζης, προκειμένου να εκτελέσει παρόμοιες επιχειρήσεις στα νώτα του εχθρού, πλην όμως η αποστολή εκείνη δεν εκτελέστηκε τελικά, ένεκα της ταχείας προέλασης της 8ης Βρετανικής Στρατιάς προς τα δυτικά.

Στις 27 Ιανουαρίου 1943, ο Ιερός Λόχος, μετά από ειδική συγκρότηση και εκπαίδευση, ξεκίνησε για τη Δυτική Έρημο για εκτέλεση καταδρομικών επιχειρήσεων στα μετόπισθεν των συμπτυσσόμενων τότε τμημάτων του Άξονα, σε συνεργασία με περιπόλους του Βρετανικού Συντάγματος S.A.S. Όμως, η πρόσφατη τότε αιχμαλωσία του Αντισυνταγματάρχη Στέρλινγκ και οι βαριές απώλειες του συντάγματος του δεν επέτρεψαν στον Ιερό Λόχο ν' αναλάβει δράση σύμφωνα με την αρχική αποστολή του. Έτσι, ύστερα από πρόταση του Συνταγματάρχη Χριστόδουλου Τσιγάντε, ο διοικητής της 8ης Βρετανικής Στρατιάς, Στρατηγός Μπέρναρντ Μοντγκόμερυ (Bernard Montgomery) έθεσε τον Ιερό Λόχο, από τις 7 Φεβρουαρίου 1943, υπό διοίκηση της "Φάλαγγας των Ελεύθερων Γάλλων" του Στρατηγού Λεκλέρκ (Leclerc), για να χρησιμοποιηθεί σε αποστολές Ελαφρού Μηχανοκίνητου Ιππικού.

Στις 10 Μαρτίου 1943 και στην περιοχή Κσάρ-Ριλάν (Ksar Rilan) της Τυνησίας, δόθηκε η πρώτη ουσιαστική μάχη ανάμεσα στα εκεί αμυνόμενα γαλλοελληνικά τμήματα και σε μια ισχυρή μηχανοκίνητη φάλαγγα, η οποία της επιτέθηκε. Η εχθρική δύναμη τελικά αναχαιτίστηκε και έτσι καλύφθηκε η πορεία της φάλαγγας ελιγμού του 10ου Αγγλονεοζηλανδικού Σώματος Στρατού, το οποίο παρέκαμπε από το νότο την αμυντική γραμμή "Μαρέθ" (Mareth) των Γερμανο-Ιταλικών δυνάμεων.

Ο Διοικητής του Ιερού Λόχου, Συνταγματάρχης Χριστόδουλος Τσιγάντες, επικεφαλής της αυτοκινούμενης ειδικής μονάδας του. Οδηγός του αυτοκινήτου τζιπ ο τότε αντιπλοίαρχος ΠΝ Εμμανουήλ Ματθαίου. (Φωτ. Costa de Loberdo: "Le Balaillon Sacre 1942-1945").

Μετά την κατάληψη της πόλης Γκαμπές της Τυνησίας (29 Μαρτίου) από τμήματα της 8ης Βρετανικής Στρατιάς, ο Ιερός Λόχος αποσπάστηκε από τη Γαλλική Φάλαγγα του Στρατηγού Λεκλέρκ και διατέθηκε στη 2η Νεοζηλανδική Μεραρχία και στις 6 Απριλίου έλαβε μέρος στη μάχη επί της αμυντικής γραμμής του Ουαντί Ακαρίτ (Wadi Akarit). Από εκεί, συνεχίζοντας την αποστολή κάλυψης της προέλασης προς την Τυνίδα των Συμμαχικών δυνάμεων του παραλιακού τομέα, έφτασε μπροστά από την πολίχνη Ανφενταβίλλ (Enfindaville), όπου επί τρεις η-μέρες (13-16 Απριλίου) ανέπτυξε δραστηριότητα περιπόλων.

Τέλος, στις 17 Απριλίου, ο Ιερός Λόχος διατάχθηκε να επιστρέψει επείγοντως στην Αίγυπτο για να συμμετάσχει¹⁵ σε άλλες επιχειρήσεις, έτσι τέλειωσε η συμμετοχή του στις μάχες της Τυνησίας. Στην Αίγυπτο (Στρατόπεδο Πυραμίδων) έφτασε στις 2 Μαΐου. Εκεί παρέμεινε για λίγες μέρες. Την εποχή εκείνη συνέπεσε και η σχεδόν αυθόρμητη παράδοση (13 Μαΐου 1943) των τελευταίων υπολειμμάτων του άλλοτε ισχυρού Αφρικό Κορ, με αποτέλεσμα να κλείσει οριστικά το Μέτωπο της Βόρειας Αφρικής με περιφανή νίκη των Συμμαχικών δυνάμεων.

Από το Μάιο μέχρι τον Οκτώβριο 1943, ο Ιερός Λόχος, με προσωπικό που προοδευτικά έφτασε τους 314 άντρες, αφού αρχικά συγκεντρώθηκε στο στρατόπεδο Ελ Μπάσα (El Bassa) στα σύνορα Αιγύπτου-Παλαιστίνης, αργότερα μετακινήθηκε σε διάφορα στρατόπεδα της Παλαιστίνης, όπου εκπαιδεύτηκε στα αλεξίπτωτα και τα πλωτά μέσα και ανασυγκροτήθηκε ανάλογα, προκειμένου να αναλάβει την εκτέλεση αποβατικών και αεραποβατικών επιχειρήσεων στο Αιγαίο Πέλαγος μαζί με άλλες Συμμαχικές δυνάμεις. Έτσι, σύμφωνα με τη νέα του σύνθεση, οργανώθηκε σε μια Ομάδα Διοικήσεως, ένα Τμήμα Βάσεως και τρία (3) Τμήματα Καταδρομών (I, Π, ΙΙΙ).

¹⁵ Ο πραγματικός λόγος της επείγουσας επιστροφής ήταν η υποψία του Ελληνικού Γενικού Επιτελείου Στρατού, μήπως και ο Ιερός Λόχος λάβει μέρος στο στασιαστικό κίνημα που είχε εκδηλωθεί στις Ένοπλες Δυνάμεις (Ιη και ΙΙη Ταξιαρχίες) στην Αίγυπτο κατά το μήνα Μάρτιο του 1943.

Ο Γάλλος Στρατηγός Λεκλέρκ(Leclerc)-δεξιά-συνοδευόμενος από το Συνταγματάρχη Χριστόδουλο Τσιγάντε επιθεωρεί τον Ιερό Λόχο.
(Φωτ. Costa de Loberdo: "Le Bataillon Sacre 1942-1945").

Ο Συνιαγματάρχης Χριστόδουλος Τσιγάντες ενώ συνομιλεί με Αξιωματικό της φυλής των "Maoris" (Μαορί) της 2ας Νεοζηλανδικής Μεραρχίας.
(Φωτ. Costa de Loberdo: "Le Bataillon Sacre 1942-1945").

Δύο περίπου μήνες μετά τη συνθηκολόγηση της Ιταλίας (9 Σεπτεμβρίου 1943), ο Ιερός Λόχος μεταφέρθηκε στη Σάμο -πολύ αργά, λόγω των αντιδράσεων των Βρετανών- σε δύο κλιμάκια. Το ένα ρίχτηκε με αλεξιπτωτα και το άλλο μεταφέρθηκε με πολεμικά πλοία (30 Οκτωβρίου-1 Νοεμβρίου 1943), ενώ βρετανικά τμήματα κατέλαβαν τη Δωδεκάνησο. Η απόφαση για να σταλεί ο Ιερός Λόχος στη Σάμο ήταν μια ακόμη επιτυχία του Συνταγματάρχη Τσιγάντε, ο οποίος μεταβαίνοντας από το Ας Αζήμη, όπου ήταν συγκεντρωμένος και σε ετοιμότητα ο Λόχος του, στο Κάιρο, έπεισε τη -διστακτική λόγω πιθανής τουρκικής αντίδρασης- αρμόδια Βρετανική Διοίκηση Δυνάμεων Αιγαίου.

Με το τμήμα των 200 Ιερολοχιτών που ρίχτηκε με αλεξιπτωτα στη Σάμο (οροπέδιο Βλαμαρής) και του οποίου διοικητής ήταν ο Αντισυνταγματάρχης Ιππικού Ανδρέας Καλλίνσκης -μετέπειτα ιδρυτής και πρώτος αρχηγός των Ελληνικών Μονάδων Καταδρομών (1946-1956)- έπαιξε και ο διοικητής του Ιερού Λόχου, καίτοι ευτραφής και ηλικίας τότε 46 ετών. Και οι δυο εκείνοι άριστοι αξιωματικοί, σχεδόν συνομήλικοι, δεν είχαν καν εκπαιδευτεί στην πτώση με αλεξιπτωτο, είχαν όμως τη θέληση και το θάρρος ν' αντιμετωπίζουν με αποφασιστικότητα οποιαδήποτε δυσκολία ή εμπόδιο, αλλά και κίνδυνο, κατά την εκτέλεση της αποστολής τους. Προσγειώθηκαν και οι δύο σώοι και αβλαβείς.

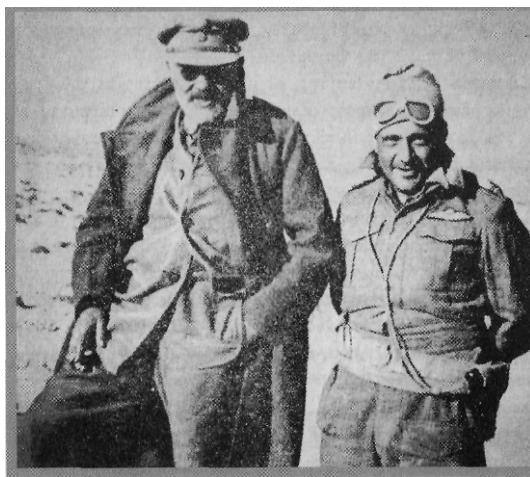
Κατά το πρώτο 15οήμερο (1-15) του Νοεμβρίου, ο Ιερός Λόχος, με Σταθμό Διοικήσεως στο χωριό Μυτιληνιοί της Σάμου, αποτέλεσε τον κύριο πυρήνα της άμυνας του νησιού εναντίον ενδεχόμενης επίθεσης των Γερμανών, στην οποία συμμετείχαν: η Ιταλική Μεραρχία "Κούνεο", 1200 Έλληνες αντάρτες και Βρετανική δύναμη 700 ανδρών. Μετά όμως την αποτυχία της προσπάθειας των Βρετανών για "Διάνοιξη του Αιγαίου" μέχρι τη Μαύρη Θάλασσα και μετά την άρνηση της Τουρκίας να μπει στον πόλεμο, τα Συμμαχικά στρατεύματα εγκατέλειψαν τη Δωδεκάνησο και ο Ιερός Λόχος αποχώρησε από τη Σάμο. Εδώ θα πρέπει να επισημάνω και πάλι μια ακόμη προσωπική επιτυχία του Συνταγματάρχη Τσιγάντε. Μαζί με

τον απερχόμενο Ιερό Λόχο από το νησί, ο Διοικητής του πέτυχε ένα μεγάλο κατόρθωμα: να εκκενώσει (17 και 18 Νοεμβρίου 1943) με καΐκια προς την Τουρκία 12.000 νησιώτες πρόσφυγες, 8.000 Ιταλούς στρατιωτικούς και 800 Έλληνες αντάρτες. Αμέσως μετά την εκκένωση της Σάμου, ο Ιερός Λόχος μεταφέρθηκε από την Τουρκία στην Αίγυπτο και την Παλαιστίνη.

*Μετά τη μάχη στο Ουαντί Ακαρίτ της Τυνησίας, την 6η Απριλίου 1943, οι αιχμάλωτοι περνούν μπροστά από το Συνταγματάρχη Χριστόδουλο Τσιγάντε, οδηγούμενοι σε στρατόπεδο συγκεντρώσεως.
(Φωτ. Αρχείο 7ου ΕΓ/ΓΕΣ).*

Ο Ιερός Λόχος συνέχισε μέχρι το τέλος του Ιανουαρίου 1944 την ειδική εκπαίδευση του στα πλωτά μέσα, στις αναρριχήσεις και στις χιονοσκεπαστες περιοχές, με σκοπό την απόβαση του στην κατεχόμενη τότε Ελλάδα. Με το τέλος όμως της περιόδου εκείνης, η αποστολή του άλλαξε σε αντίστοιχη Μονάδας Καταδρομών, η οποία επρόκειτο να δράσει στο Αιγαίο Πέλαγος, σε συνεργασία με βρετανικά ταχύπλοα σκάφη και με καΐκια του Ελληνικού Πολεμικού (τότε Βασιλικού) Ναυτικού. Έτσι τέθηκε, από τις αρχές του Φεβρουαρίου 1944, υπό Διοίκηση των Βρετανικών "Δυνάμεων Καταδρομών" ("Raiding Forces") του Ταξίαρχου Τέρνμπουλ (Turnbull).

Ο Συνταγματάρχης Χριστόδουλος Τσιγάντες και ο Ανθυποσμηναγός Νικόλαος Ζερβουδάκης κάπου στην έρημο της Βόρειας Αφρικής.

(Φωτ. Αναστρατήγου ε.α. Ι. Μανέντα: "Ιερός Λόχος 1942-45").

Στις 7 Φεβρουαρίου, ένα τμήμα (Ιο) του Ιερού Λόχου, αναχώρησε για καταδρομικές επιχειρήσεις στα νησιά του Βορείου Αιγαίου (Σάμο, Ψαρά, Μυτιλήνη, Χίο κ.λ.π), όπου έφτασε μετά ένα μήνα, ενώ το δεύτερο τμήμα (ΙΙο) εγκαταστάθηκε στα Δωδεκάνησα με τον ίδιο ρόλο από τα τέλη Μαΐου. Στο μεταξύ, με διαταγή του Υπουργείου Στρατιωτικών, ο Ιερός Λόχος αναπτύχθηκε (Απρίλιος 1944) σε Σύνταγμα, με ανάλογη αύξηση της δύναμης του σε 1.000 περίπου άντρες και τις απαιτούμενες τροποποιήσεις στην οργάνωση του.

Μετά την απελευθέρωση της ηπειρωτικής Ελλάδας (Οκτώβριος 1944), ο Ιερός Λόχος αναπτύχθηκε στα νησιά του Αιγαίου Πελάγους και σε μερικά της Δωδεκανήσου και μέχρι τις αρχές Μαΐου του 1945 συνέχισε να προσβάλλει με καταδρομικές ενέργειες τις γερμανικές φρουρές, που είχαν αποκοπεί στα νησιά, κατά την αποχώρηση των Γερμανών από την Ελλάδα.

Ομάδα Ιερολοχιτών Αξιωματικών πάνω σε πλοίο του Πολεμικού Ναυτικού. Στη μέση, καθισμένος και ασκεπής, ο Συνταγματάρχης Χριστόδουλος Τσιγάντες και αριστερά του ο τότε Ταγματάρχης Πυρ/κού Κυριάκος Παπαγεωργόπουλος. (Φωτ. Αρχείο Αντιστατήγου ε.α. Νικολάου Ζερβογιάννη).

Επί δεκάξι (16) συνεχείς μήνες (Φεβρουάριος 1944-Μάιος 1945), ο Ιερός Λόχος πολέμησε τις Γερμανικές δυνάμεις στα νησιά του Αιγαίου Πελάγους και της Δωδεκανήσου. Εξετέλεσε 27 συνολικά καταδρομικές επιχειρήσεις μεγάλης και μικρής κλίμακας, κατά τις οποίες συνέλαβε εκατοντάδες αιχμαλώτους. Απέστειλε επίσης 207 συνολικά περιπόλους Ιερολοχιτών στα διάφορα νησιά με κυρίες αποστολές συλλογής πληροφοριών και εκτέλεσης δολιοφθορών. Από τις πολλές και τολμηρές επιχειρήσεις που εκτέλεσε ο Ιερός Λόχος στο Αιγαίο Πέλαγος και στα Δωδεκάνησα, κατά την περίοδο 1944-1945, οι σπουδαιότερες ήταν οι παρακάτω:

- 3 Απριλίου 1944: Καταδρομή αντιπερισπασμού στη Νήσο Μυτιλήνη από τμήμα 30 αξιωματικών και οπλιτών.
- 17 Μαΐου 1944: Καταδρομική επιχείρηση 31 Ιερολοχιτών στη Νήσο Σάμο με αποστολή την καταστροφή εχθρικών στόχων.
- 13/14 Ιουλίου 1944: Καταδρομική επιχείρηση μεγάλης κλίμακας από μεικτό ελληνοβρετανικό συγκρότημα εναντίον της ισχυρής εχθρικής φρουράς της νήσου Σύμης, με σκοπό την εξουδετέρωση της και την καταστροφή στόχων (εγκαταστάσεων, πλωτών μέσων).
- 24/25 Σεπτεμβρίου 1944: Καταδρομή στη Νήσο Μύκονο από 25 Ιερολοχίτες εναντίον της εκεί γερμανικής φρουράς.
- 11 Φεβρουαρίου 1945: Καταδρομή αποσπάσματος 114 Ιερολοχιτών στη Νήσο Νίσυρο, με σκοπό την παράδοση της φρουράς της.
- 28 Φεβρουαρίου 1945: Καταδρομική επιχείρηση μεγάλης κλίμακας από ισχυρό συγκρότημα 513 αντρών, προς κατάληψη και απελευθέρωση της Τήνου.
- 1/2 Μαΐου 1945: Καταδρομική επιχείρηση στα νησιά Ρόδο και Αλιμιά. Και
- 3/4 Μαΐου 1945: Τελευταία καταδρομική ενέργεια στη Νήσο Μήλο.

Το έμβλημα του Ιερού Λόχου

Αμέσως μετά την απελευθέρωση της ηπειρωτικής Ελλάδας (Οκτώβριος 1944) και ενώ ο Ιερός Λόχος αγωνιζόταν στο Αιγαίο Πέλαγος και τα Δωδεκάνησα, το Υπουργείο Στρατιωτικών διόρισε, με την υπ' αριθμ. Πρωτ. 105016/29 Οκτωβρίου 1944, το Διοικητή του, Συνταγματάρχη Χριστόδουλο Τσιγάντε, παράλληλα με τα καθήκοντα του, και Στρατιωτικό Διοικητή Αιγαίου Πελάγους και Κυκλάδων.

Εκτός από τις καταδρομικές επιχειρήσεις ο Ιερός Λόχος πρόσφερε ακόμη ύψιστης εθνικής σημασίας υπηρεσία: με τους υπέροχους αγώνες του και τις θυσίες των οπλιτών του, συνετέλεσε μαζί με την εξαιρετική δράση του Πολεμικού μας Ναυτικού στην απελευθέρωση της Δωδεκανήσου και την επιστροφή και ενσωμάτωσή της στη μητέρα Ελλάδα.

Στις 9 Μαΐου 1945 και με την υπογραφή του πρωτοκόλλου παράδοσης της Γερμανικής Φρουράς της Δωδεκανήσου στους Βρετανούς έληξε πλέον ο πόλεμος στο Αιγαίο Πέλαγος. Οι απώλειες του Ιερού Λόχου από την εποχή της συγκρότησης του μέχρι και το τέλος των επιχειρήσεων του στη Δωδεκάνησο ανήλθαν σε 17 νεκρούς (12 Αξιωματικούς και 5 Οπλίτες), 58 τραυματισθέντες (32 Αξιωματικούς-26 Οπλίτες), 3 εξαφανισθέντες και 29 αιχμαλωτισθέντες. Για τις μέχρις αυτοθυσίας συνεχείς προσπάθειες στα πεδία των μαχών, αρχικά της ερήμου της Βόρειας Αφρικής και μετέπειτα των νησιών του Αιγαίου Πελάγους, οι γενναίοι Ιερολοχίτες τιμήθηκαν με πλήθος ελληνικών και συμμαχικών ηθικών αμοιβών (προαγωγές επ' ανδραγαθία, πολεμικά μετάλλια και παράσημα), ο δε ανεπανάληπτος διοικητής τους, επιπλέον με το Ελληνικό Παράσημο του "Ταξιάρχου του Τάγματος του Σωτήρος", ένα από τα μοναδικά τρία που δόθηκαν σε αξιωματικούς που υπηρέτησαν και πολέμησαν στη Μέση Ανατολή (σ.σ οι άλλοι δύο ήταν: οι Διοικητές των Ιης και ΙΙΙης Ταξιαρχιών Πεζικού Συνταγματάρχες Πεζικού, Πausανίας Κατσώτας και Θρασύβουλος Τσακαλώτος). Ακόμη, ο Συνταγματάρχης Χριστόδουλος Τσιγάντες προτάθηκε, το 1944, από το Βρετανό Αρχιστράτηγο Μέσης Ανατολής για προαγωγή "Επ' Ανδραγαθία", στο βαθμό του Υποστρατήγου.

Με την απaráμιλλη πολεμική δράση του κατά την τριετία 1942-1945, ο ένδοξος Ιερός Λόχος πρόσθεσε, όπως και οι δύο Ελληνικές Ταξιαρχίες Πεζικού της Μέσης Ανατολής (Ιη στη Μάχη του Ελ-Αλαμίν της Βόρειας Αφρικής και ΙΙη στη Μάχη του Ρίμινι της Ιταλίας), αμέσως μετά την ηρωική εποποιία των Ελλήνων στην Αλβανία, τα Οχυρά της Μακεδονίας και Θράκης και την ανεπανάληπτη "Μάχη της Κρήτης", μια ακόμη λαμπρή σελίδα στη νεότερη Ιστορία του Ελληνικού Έθνους και του Στρατού. Σε αναγνώριση αυτής της σημαντικής συμβολής στον υπέρ πάντων αγώνα της υπόδουλης, αλλά υπερήφανης, πατρίδας και τις θυσίες των Ιερολοχιτών στις πολεμικές επιχειρήσεις στην Τυνησία και στο Αιγαίο Πέλαγος, του απονεμήθηκε με Βασιλικό Διάταγμα στις 22 Ιουνίου 1945 η Πολεμική Σημαία.

8 Μαΐου 1945: Η συμμαχική επιτροπή υπογράφει το πρωτόκολλο παράδοσης της Γερμανικής Φρουράς Δωδεκανήσου. Δεξιά, ως εκπρόσωπος της Ελλάδας, ο Διοικητής του Ιερού Λόχου, Συνταγματάρχης Χριστόδουλος Τσιγάντες.

(Φωτ. Αντιστρατήγου ε.α. Ι. Μανέτα: "Ιερός Λόχος 1942-45").

Από την ημέρα της υπογραφής του πρωτοκόλλου παράδοσης της Γερμανικής Φρουράς της Δωδεκανήσου (8 Μαΐου 1945), στην οποία παρίστατο και ο Συνταγματάρχης Χριστόδουλος Τσιγάντες ως επίσημος εκπρόσωπος της Ελλάδας, και μέχρι το τέλος Ιουλίου ο Ιερός Λόχος ανέπτυξε, με δύο λόγια, τις εξής δραστηριότητες:

–Στο τέλος Μαΐου, και ύστερα από σχετική διαταγή, άρχισε να παραδίδει τις απελευθερωμένες νήσους του Αιγαίου Πελάγους στα νεοσυγκροτηθέντα τότε τμήματα Εθνοφυλακής και στη συνέχεια να συγκεντρώνεται γι' αποστράτευση, σύμφωνα με απόφαση του Βρετανικού Γενικού Στρατηγείου Μέσης Ανατολής.

–Στις 24 Ιουνίου, αναχώρησε με ατμόπλοιο για την Αλεξάνδρεια, από όπου μεταφέρθηκε σιδηροδρομικώς σε στρατόπεδο κοντά στο Κάιρο για να παραδώσει τα υλικά του και αργότερα ν'αφοπλισθεί.

–Στις 5 Ιουλίου, έλαβε χώρα θεαματική παράταξη στο Ελ Αλαμίν και παρέλαση ολόκληρου του Ιερού Λόχου και του Επιτελείου της Βρετανικής 'Δυνάμεως Καταδρομών' ενώπιον του τότε διαδόχου Παύλου και του Αρχιστράτηγου της Μέσης Ανατολής, Στρατηγού Μπέρναρντ Πάτζετ (Bernard Paget). Τις επόμενες μέρες παραδόθηκε μόνο ο βαρύς οπλισμός στους Βρετανούς και μετατέθηκαν σε κλιμάκιο του Ελληνικού Στρατού (Κάιρο) οι καταγόμενοι από χώρες της Αφρικής (Αίγυπτο, Σουδάν κλπ.) -Έλληνες Ιερολοχίτες.

–Στις 17 Ιουλίου, η υπόλοιπη δύναμη του Ιερού Λόχου αναχώρησε για τον Πειραιά, όπου και έφθασε μετά από τρεις μέρες. Όλο το προσωπικό του -αξιωματικοί και οπλίτες- έφερε, ύστερα από επίμονες ενέργειες του Διοικητή του,

τον ατομικό οπλισμό του και τη στρατιωτική του στολή. Στην Αθήνα στρατωνίστηκε στο κτίριο της Μαρασλείου Σχολής, όπου και άρχισε η προπαρασκευή για μετάθεση ή απόλυση των δικαιούμενων Ιερολοχιτών.

Τέλος, στις 7 Αυγούστου και σε μια απέρριπτη τελετή στο Πεδίο του Άρεως, η Πολεμική Σημαία του Ιερού Λόχου παρασημοφορήθηκε από τον τότε Αντιβασιλέα-Αρχιεπίσκοπο Δαμασκηνό με τον Ταξίαρχη του Αριστείου Ανδρείας και τον Πολεμικό Σταυρό Α' Τάξεως. Αμέσως μετά επακολούθησε η τελευταία παρέλαση των Ιερολοχιτών ενώπιον των επισήμων και η παράδοση της τιμημένης Πολεμικής Σημαίας σε φρουρά από Ευέλπιδες, οι οποίοι τη συνόδεψαν μέχρι το Μουσείο της Σχολής τους (ΣΣΕ), προκειμένου να εναποτεθεί και να φυλαχθεί πλέον εκεί. Ήταν επίσημα η τελευταία ημέρα της ζωής του "Θρυλικού" Ιερού Λόχου, ο οποίος πέρασε οριστικά πλέον στην Ελληνική Ιστορία. Είχε ήδη επιτελέσει στο ακέραιο το καθήκον του προς την πατρίδα και παράλληλα είχε αποτελέσει τον πρόδρομο των περίφημων Ελληνικών Δυνάμεων Καταδρομών που συγκροτήθηκαν ενάμιση περίπου χρόνο αργότερα (Δεκέμβριος 1946).

7 Αυγούστου 1945: Ο τότε αντιβασιλέας, Αρχιεπίσκοπος Δαμασκηνός, ενώ παρασημοφορεί τη Σημαία του Ιερού Λόχου, την οποία παρουσιάζει γονυπετής ο Συνταγματάρχης Χριστόδουλος Τσιγάντες.
(Φωτ. Αντισιρατήγου ε.α. Ι. Μανέτα: "Ιερός Λόχος 1942-45").

Εδώ θα πρέπει να προσθέσω ότι στις 29 Αυγούστου ο Υπουργός των Στρατιωτικών, ύστερ' από γραπτή εντολή του Πρωθυπουργού Π. Βούλγαρη, εξέδωσε επείγουσα διαταγή, με την οποία ο Συνταγματάρχης Χριστόδουλος Τσιγάντες, συνοδευόμενος από τον τέως Επιτελάρχη του στον Ιερό Λόχο, τότε Αντισυνταγματάρχη Πυροβολικού Γεώργιο Ρούσσο, πήγε με Φύλλο Πορείας στην Αίγυπτο με μια άκρως σοβαρή πολιτικοστρατιωτική αποστολή: "Να διακανονίσει το ζήτημα ταχίστης δυνατής μεταφοράς εις την Ελλάδα των εκείσε και εν Αφρική κρατουμένων Ελλήνων στρατιωτικών". Περισσότερες λεπτομέρειες γι' αυτήν ακριβώς την υπόθεση δυστυχώς δεν βρέθηκαν από την μέχρι σήμερα ιστορική έρευνα.

Η απόλυτα επιτυχής ενάσκηση της διοικήσεως του Ιερού Λόχου επί τρία συνεχή πολεμικά χρόνια από τον εκρηκτικό Συνταγματάρχη Πεζικού Χριστόδουλο Τσιγάντε ανέδειξε μια σπάνια ηγετική προσωπικότητα με ιδιαίτερα ψυχικά, ηθικά και πνευματικά προσόντα και έμφυτη διπλωματική δεξιότητα. Είχε γίνει ήδη γνωστός στους Συμμαχικούς κύκλους της Μέσης Ανατολής από την εποχή της εθελοντικής προσφοράς του, επί δύο χρόνια, στις "Ελεύθερες Γαλλικές Δυνάμεις" της Αφρικής.

Για τον καθόλα άξιο ηγέτη των υπέροχων Ιερολοχιτών, πολλοί Έλληνες και ξένοι έχουν εκφραστεί κατά καιρούς με τα κολακευτικότερα, αλλά και αληθινά, κατά την πεποίθησή μου, λόγια που επιβεβαιώνουν τους παραπάνω χαρακτηρισμούς της προσωπικότητάς του. Από αυτά θα μεταφέρω εδώ μερικά από τα πλέον πρόσφατα.

-Ο Παναγιώτης Κανελλόπουλος, Αντιπρόεδρος και Υπουργός των Στρατιωτικών στις Ελληνικές Κυβερνήσεις της Μέσης Ανατολής, στο βιβλίο του "Ιστορικά Δοκίμια", Τόμος Α' (1979) και στο Κεφάλαιο "Μέση Ανατολή" γράφει:

«..... Και θα γινόταν, τάχα, ο Ιερός Λόχος" που απαρτίσθηκε μόνο από αξιωματικούς θρυλικούς, αν δεν αποφάσιζα να είναι ανεξάρτητη μονάδα και δεν ανέθετα την οργάνωση και τη διοίκηση του στον Συνταγματάρχη Χριστόδουλο Τσιγάντε;»

«.....με θαυμάσια εξαίρεση τον "Ιερό Λόχο" που συνέβαλε στη συντριβή των Γερμανών στην Τυνησία-.....»¹⁶

«.....ο "Ιερός Λόχος" -η πρώτη στην ιστορία του Ελληνικού Στρατού μονάδα (μεγάλη, μάλιστα, μονάδα) καταδρομών-εκτελούσε, συνεχίζοντας την ένδοξη δράση της στη Δυτική Έρημο και την Τυνησία, τολμηρές και δύσκολες αποστολές στα νησιά του Αιγαίου.»

¹⁶ Αναφέρεται στα δραματικά γεγονότα του Μαρτίου 1943 που συνέβησαν στις Ελληνικές Ένοπλες Δυνάμεις της Μέσης Ανατολής (ανταρσίες κ.λπ).

«Αυτά -και πολλά άλλα (π.χ αναζωπύρωση των παθών του παλαιού Εθνικού Διχασμού που προκάλεσε η δύσκολη συνύπαρξη έξω από τον Ιερό Λόχο", την απρόσβλητη από τα πολιτικά πάθη εθνική κιβωτό των μονίμων αξιωματικών και των αποτάκτων του 1935 που αποκαταστάθηκαν στην μονιμότητα)- πρέπει να συνεκτιμηθούν από τον αναγνώστη...»

Ο Αντιστράτηγος ε.α Κυριάκος Παπαγεωργόπουλος, Επίτιμος Διοικητής της 1ης Στρατιάς, Ιερολοχίτης, συμπολεμιστής και στενός συνεργάτης του Τσιγάντε. στο βιβλίο του "Μνήμες Πολέμου και Ειρήνης", Τόμος Β' (1995), γράφει:

«Μέσα σε ατμόσφαιρα πολιτικών ερίδων και κινημάτων, όπου οι ξένοι και Έλληνες ηγωνίζο-ντο να διαλύσουν τις Ελληνικές Δυνάμεις Μ. Ανατολής, ο Τσιγάντες μάζεψε αξιωματικούς από στρατόπεδα, από φυλακές, από επιτελεία, όλων των βαθμών, όλων των κλάδων και των όπλων και όλων των πολιτικών φρονημάτων, ακόμη και τέως σκληρούς του πολιτικούς αντιπάλους, τους πήρε μακριά από τη μολυσμένη ατμόσφαιρα των μετόπισθεν, τους οργάνωσε, τους εκπαίδευσε μαζί (όλοι οι αξιωματικοί αυτοί έκαμαν στον Ιερό Λόχο καθήκοντα υπαξιωματικού και στρατιώτου) και τους οδήγησε ομοιούοντας, συνδεδεμένους, φίλους και αποφασισμένους, σε μία σειρά παράτολμων επιχειρήσεων που επέβαλαν τη φήμη και το γόητρο, τη δική του και της μονάδος του, σε όλα τα Συμμαχικά Στρατηγεία της Μέσης Ανατολής.»

Ο κ. Κώστας Καλατζής, γιατρός, ομογενής από την Αμερική, αλλά καταγωγής από τη νήσο Σάμο, στο εξαιρετικό μυθιστόρημα του "Η Ασημόπετρα" (1997)¹⁷ γράφει για το Συνταγματάρχη Τσιγάντε, όταν ήταν στη Σάμο με τμήμα του Ιερού Λόχου (Νοέμβριος 1943):

«Φλογερός πατριώτης, σκληρός πολεμιστής, με στρατιωτική και γενικότερη μόρφωση πάνω από το μέσο όρο, διοικεί περισσότερο με την καρδιά και το ένστικτο του, παρά με τους κανονισμούς. Είναι φτιαγμένος για τον ανορθόδοξο πόλεμο. Έχει κάνει τη μονάδα του εξαιρετικό όργανο μάχης και την έχει κρατήσει μακριά από τις πολιτικές συγκρούσεις που ταλαιπωρούν τις άλλες Ελληνικές μονάδες.»

«Ο Τσιγάντες, πληθωρικός γύρισε το νησί ολόκληρο, φτέρωνε με την παρουσία του τις ψυχές. Ανοιχτόκαρδος, καθόταν στις πλατείες.....Οι άνθρωποι αρχίσανε να τον νιώθουν δικό τους άνθρωπο.....»

Ας δούμε όμως και πώς εκτίμησαν την προσφορά του οι ανώτεροί του της εποχής εκείνης:

Ο Βύρων Καραπαναγιώτης, Υπουργός των Στρατιωτικών της Ελληνικής Κυβέρνησης της Μέσης Ανατολής(σ.σ. συμμαθητής του από το Στρατιωτικό Σχολείο Ευελπίδων):

«Επέδειξε πράγματι εξαιρετικά προσόντα αρίστου διοικητού και δη μονάδος της οποίας η διοίκησης, λόγω της όλης ειδικής συγκροτήσεως της, παρουσίαζε σημαντικές δυσχέρειας.

Η Ελληνική διοίκησης δεν είχαν άμεσον αντίληψιν της πολεμικής του δράσεως, η οποία όμως κατά τας ιδιαιτέρας μου πληροφορίας, υπήρξεν υπέρτερα παντός επαίνου. Καθ' όλον το χρονικόν τούτο διάστημα ετηρήθη αμέτοχος οιασδήποτε πολιτικής κινήσεως.»

Ο Αντιστράτηγος Κωνσταντίνος Βεντήρης, Αρχηγός ΓΕΣ στη Μέση Ανατολή:

«Γενναίος αξιωματικός και με πνοήν, εις τον Ιερόν Λόχον είχαν επιτυχίαν. Τον πρότεινα δια τον βαθμόν του Υποστρατήγου εις τα 1945.....».

Ο Αντιστράτηγος Γεώργιος Δρομάζος, Αρχηγός ΓΕΣ μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο:

«Διοικητής του Ιερού Λόχου κατά τας επιχειρήσεις προς κατάληψιν των νήσων Αιγαίου και Δωδεκανήσων.

Χαρακτήρ ζωηρός. Αντίληψις οξεία. Κρίσις ασφαλής.

Επαγγελματική, εγκυκλοπαιδική μόρφωσις αρτία.

Η πολεμική του δράσις υπήρξεν αρίστη, ιδία ως διοικητής του Ιερού Λόχου, ανέπτυξεν εξαιρετικά προσόντα ψυχικά και διοικητικά».

Κλείνοντας το σύντομο ιστορικό οδοιπορικό του θρυλικού Ιερού Λόχου (1942-45) και την παράθεση στοιχείων για την προσωπικότητα του διοικητού του, ας μου επιτραπεί να διατυπώσω εδώ, με μια μόνο φράση, την προσωπική μου εντύπωση, την οποία σχημάτισα από όσα έχω διαβάσει κι έχω ακούσει επί 50 και πλέον χρόνια για το Συνταγματάρχη Χριστόδουλο Τσιγάντε και τους Ιερολοχίτες του:

«Γενναίος στρατιώτης και παράτολμος ηγέτης υπέροχων πολεμιστών μιας ένδοξης Μονάδας Καταδρομών του Β' Παγκοσμίου Πολέμου».

Διοικητής της Ελληνικής Στρατιωτικής Αποστολής Δωδεκανήσου 1945-1947

Μετά την παράδοση της Γερμανικής φρουράς της Δωδεκανήσου (8 Μαΐου 1945), τη διακυβέρνηση της ανέλαβε η Βρετανική Στρατιωτική Αποστολή Δωδεκανήσου (Β.Σ.Α.Δ), εν ονόματι του Αρχιστρατήγου της Μέσης Ανατολής Στρατηγού Μπέρναρντ Πάτζετ, ο οποίος είχε υπό την εξουσία του όλα τα καταληφθέντα τέως Ιταλικά εδάφη, ωστόσο η διάσκεψη της Ειρήνης με την Ιταλία να αποφάσιζε οριστικά για το μέλλον τους. Υπόψη ότι η Ελλάδα είχε θέσει ευθύς εξαρχής στους Συμμάχους της το αίτημα επιστροφής της Δωδεκανήσου σε αυτήν.

Η Ελληνική κυβέρνηση, προκειμένου να διευκολύνει τη Βρετανική Στρατιωτική Αποστολή στο έργο της και ιδιαίτερα στις σχέσεις της με τον ντόπιο πληθυσμό, έστειλε περί τα τέλη Σεπτεμβρίου 1945 και με τη συγκατάθεση της Αγγλικής κυβέρνησης μια Στρατιωτική Αποστολή, με αρχηγό το Συνταγματάρχη Τσιγάντε με ένα μικρό επιτελείο από αξιωματικούς, ως επί το πλείστον Ιερολοχίτες. Επιτελάρχης της Αποστολής εκείνης τοποθετήθηκε, δύο μήνες αργότερα, ο τότε Ταγματάρχης Πυροβολικού Παπαγεωργόπουλος Κυριάκος, στέλεχος και αυτός του θρυλικού πλέον Ιερού Λόχου, της μονάδας που πριν από ένα χρόνο είχε απελευθερώσει με αγώνες και θυσίες τα Δωδεκάνησα.

Το εθνικό έργο της Ελληνικής Αποστολής ήταν για πολλούς και σοβαρούς λόγους αρκετά δύσκολο, γιατί αυτή είχε να αντιμετωπίσει αφενός μεν αρκετά και ποικίλα προβλήματα και συνεχείς απαιτήσεις των Δωδεκανήσιων κατοίκων και

¹⁷ Βραβείο της Ακαδημίας Αθηνών.

αφετέρου τους Βρετανούς με το δικό τους τρόπο ενάσκησης της εξουσίας. Παρά ταύτα, η παρουσία και μόνο του γνωστού για τα σπάνια προσόντα του Τσιγάντε έτρεψε στην Αποστολή να δημιουργήσει κατά το μεταβατικό εκείνο στάδιο τις απαραίτητες προϋποθέσεις για την ομαλή ένωση της Δωδεκανήσου με τη μητέρα Ελλάδα. Οι άμεσες παρεμβάσεις του, με διπλωματικό, αλλά και αποφασιστικό, τρόπο, τόσο προς την αντίστοιχη Βρετανική Αποστολή, όσο και προς τις ντόπιες αρχές και προς τους κατοίκους των νησιών, βοήθησαν στη σωστή αντιμετώπιση των παρουσιαζόμενων κάθε φορά δύσκολων και σοβαρών καταστάσεων.

Έναν και πλέον χρόνο μετά την τοποθέτηση του ως Αρχηγού της Στρατιωτικής Αποστολής Δωδεκανήσου, ο Συνταγματάρχης Χριστόδουλος Τσιγάντες προβιβάστηκε στον βαθμό του Ταξίαρχου (25 Νοεμβρίου 1946).

1946, Ρόδος: Ο Διοικητής της Ελληνικής Στρατιωτικής αποστολής Δωδεκανήσου, Συνταγματάρχης Χριστόδουλος Τσιγάντες, με επιτελείς του (δεξιά του ο Ταγματάρχης Πυρ/κου Κυριάκος Παπαγεωργόπουλος και αριστερά του ο Ταγματάρχης Πυρ/κου Εμμανουήλ Ζαχαράκης), ενώ απονέμουν χαιρετισμό στην Ελληνική Σημαία.

(Φωτ. Αντιστράτηγου ε.α. Κυριάκου Παπαγεωργοπούλου: "Μνήμες Πολέμου και Ειρήνης", Τόμος Β', σελ. 31).

Η παραμονή της Ελληνικής Στρατιωτικής Αποστολής στα Δωδεκάνησα διήρκησε 18 μήνες (Οκτώβριος 1945- Μάρτιος 1947), κατά το διάστημα των οποίων η συνολική προσφορά της υπήρξε πολύμορφη και σημαντική, αν υπολογίσει κανείς και τις ανυπέρβλητες δυσχέρειες στην επικοινωνία ανάμεσα στα νησιά -μεγάλα και μικρά- του συμπλέγματος της Δωδεκανήσου.

Μετά την υπογραφή της Συνθήκης Ειρήνης μεταξύ Ελλάδας και Ιταλίας (Δεκέμβριος 1946) κι όταν πλησίαζε ο καιρός (Φεβρουάριος 1947) για την αναχώρηση των Βρετανών και τη μεταβίβαση των εξουσιών στην Ελληνική Στρατιωτική Αποστολή, θεωρείτο πλέον ή βέβαιο ότι ο πρώτος Στρατιωτικός Διοικητής της Δωδεκανήσου θα ήταν ο Ταξίαρχος Τσιγάντες, γιατί πράγματι του άξιζε ως ανταμοιβή για τις προσπάθειες που κατέβαλε σε όλο το διάστημα της παραμονής του στη Ρόδο. Και όμως στις 4 Απριλίου ανακλήθηκε στην Ελλάδα και στην πολύ τιμητική θέση του τοποθετήθηκε ο εν αποστρατεία Ναύαρχος Περικλής Ιωαννίδης. Ωστόσο, επτά (7) μέρες πριν από την ανάκληση του, το Υπουργικό Συμβούλιο, με την υπ'αριθμ. 177/29 Μαρτίου 1947 Πράξη του είχε εκφράσει την «πλήρη ευαρέσκειάν του δια τας υπηρεσίας τας οποίας.....παρέσχεν εις την πατρίδα.....» και είχε διαδηλώσει προς αυτόν την πλήρη ικανοποίηση του «δια το τρόπον καθ'ον εξετέλεσε τα καθήκοντα του» ως Αρχηγός της Ελληνικής Στρατιωτικής Αποστολής στη Δωδεκάνησο. Όπως φαίνεται, κάποιοι στην Αθήνα και στη Ρόδο δεν επιθυμούσαν επουδενί να παραμείνει ο Τσιγάντες εκεί ως Στρατιωτικός Διοικητής Δωδεκανήσου. Ο λόγος αυτής της άδικης απόφασης ήταν, κατά τον τότε Επιτελάρχη του, Ταγματάρχη Πυρ/κού Κυριάκο Παπαγεωργόπουλο¹⁸, "πολιτικός ή μάλλον κομματικός", αφού ο Τσιγάντες "είχε πάντοτε έντονη πολιτική δραστηριότητα", τοποθετημένος πολιτικά -από Εύελπης ακόμα- στο Κόμμα των Φιλελευθέρων.

Τέλος, για την επίδοση και απόδοση του Ταξίαρχου Χριστόδουλου Τσιγάντε, θα γράψει το Μάιο του 1946 ο τότε Αρχηγός του Γενικού Επιτελείου Στρατού, Αντιστράτηγος Γεώργιος Δρομάζος:

"Ως αρχηγός Αποστολής Συνδέσμου εις Δωδεκάνησα εκπληροί μετά βαθείας γνώσεως και δε-ούσης λεπτότητας τα διάφορα ζητήματα, τα αναφυόμενα κατά την διαχείρισιν του έργου του. Γενικώς έχει όλα τα ηθικά και διοικητικά προσόντα και πείραν δια τη διοίκησιν ανωτέρων μονάδων."

¹⁸ Αντιστράτηγου ε.α Κυριάκου Παπαγεωργόπουλου: "Μνήμες Πολέμου και Ειρήνης".

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΥΠΟΥΡΓΙΚΟΝ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΝ

ΠΡΑΞΙΣ 177

Ἐν Ἀθήναις τῇ 29 Μαρτίου 1947

ΤΟ ΥΠΟΥΡΓΙΚΟΝ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΝ

Ἐπὶ τῇ ἀποχωρήσει ἐκ τῆς Δωδεκανήσου τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς
Ελληνικῆς Στρατιωτικῆς ἀποστολῆς, Ταξιάρχου Χριστοδούλου
Τσιγάντε

Α Π Ο Φ Α Σ Ι Ζ Ε Ι

Ἐκφράζει εἰς αὐτόν τὴν πλήρη του εὐαρέσκεϊαν διὰ τὰς
ὕπηρεσίας τὰς ὁποίας, ἐν συνεχείᾳ τῆς ἡρωϊκῆς ἐθνικῆς του
δράσεως ἐπὶ κεφαλῇ τοῦ Ἱεροῦ Λόχου, παρέσχεν εἰς τὴν Πατρί-
δα ἀπὸ τοῦ χρόνου τῆς ἀποβίβσεως αὐτοῦ εἰς τὰ Δωδεκάνησα μέχρι
λήξεως τῆς ἀποστολῆς του καὶ διαδηλοῖ πρὸς αὐτόν τὴν πλήρη του
ἱκανοποίησιν διὰ τὸν τρόπον, καθ'ὃν ἐξεπλήρωσε τὰ καθήκοντα
αὐτοῦ.

Ἐκδόσαν πρὸς τοῦτο τὴν ὑπ'ἀριθ. 177 παροῦσαν πρᾶξίν του.

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ

ΤΑ ΜΕΛΗ

Ἀκριβὲς ἀντίγραφον

Ἐν Ἀθήναις τῇ 3 Ἀπριλίου 1947

Ο ΓΡΑΜΜΑΤΕΥΣ
ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ

(σφραγ. ὑπογραφή)

Ἡ υπ' αριθμ. 177/29 Μαρτίου 1947 Πράξη, με την οποία το Υπουργικὸ Συμβούλιον ἀπονέμει την εὐαρέσκεϊά του
πρὸς τον τότε Ταξιάρχο Χριστόδουλο Τσιγάντε για τις προσφερθεῖσες πολὺτιμες ὑπηρεσίες του πρὸς την πατρίδα.
(ΠΗΓΗ:Ατομικὸ Φάκελος Ὑποστράτηγου ε.α. Χριστόδουλου Τσιγάντε/Υπηρεσία Στρατιωτικῶν Ἀρχείων/ΓΕΣ).

Υπηρεσία στο Γραφεῖο του Πρωθυπουργοῦ

Τὴν ἐπομένη τῆς ἐπιστροφῆς του στὴν Αθήνα, ὁ Ταξιάρχος Χριστόδουλος Τσιγάντες ἀνέλαβε καθήκοντα "παρὰ τῷ
πρωθυπουργῷ". Εἶχε ἤδη ἀποσπαστεῖ ἀπὸ τὴ Διεύθυνση Πεζικοῦ τοῦ ΓΕΣ στὸ Γραφεῖο τοῦ Προέδρου τῆς Κυβερνήσεως με
τὴν υπ'αριθμ. 151/27 Φεβρουάριου 1947 Πράξη τοῦ Υπουργικοῦ Συμβουλίου. Πρωθυπουργὸς τῆς Ελλάδας ἦταν τότε ὁ
ἀειμνηστὸς Θεμιστοκλῆς Σοφούλης. Ὡστόσο δὲν γνωρίζουμε τὰ ἀκριβῆ καθήκοντα τοῦ Ταξιάρχου, ἐκτιμοῦμε ὅμως ὅτι θὰ
ἦταν σύμβουλος τοῦ Πρωθυπουργοῦ γιὰ στρατιωτικὰ θέματα.

Στὸ τέλος Μαΐου τοῦ ἰδίου χρόνου καὶ με νεότερη Πράξη τοῦ Υπουργικοῦ Συμβουλίου (υπ' αριθμ. 369/23 Μαΐου
1947) ἀποσπάστηκε μαζί με τὸν Ὑποστράτηγο Βενετσάνο Κετσέα στὴν Ἑλληνικὴ Ἀποστολὴ στὴ Νυρεμβέργη τῆς
Γερμανίας, ὅπου τότε δικάζονταν οἱ Γερμανοὶ ἐγκληματίες πολέμου. Πρόεδρος τῆς Ἀποστολῆς ἦταν ὁ Εἰσαγγελεὰς Εφετῶν
Κιουσσοπούλος. Οἱ δύο διακεκριμένοι Ἕλληνες ἀνώτατοι αξιωματικοὶ δὲν ἐμέλλε νὰ παραμείνουν γιὰ πολὺ στὴ Νυρεμβέργη
καὶ νὰ προσφέρουν τὴν πολὺτιμη βοήθεια τους στὸν Πρόεδρο τῆς ἐκεῖ Ἑλληνικῆς Ἀποστολῆς, γιὰτὶ οἱ Συμμαχικὲς
στρατιωτικὲς ἀρχὲς στὴ Γερμανία πρόβαλαν ἀντιρρήσεις γιὰ τὸ βαθμὸ τῶν στρατιωτικῶν εκπροσώπων τῆς Ελλάδας. Ἐτσι,
ἓνας συνταγματάρχης ἀντικατέστησε τὸν Ταξιάρχο Τσιγάντε, ὁ ὁποῖος στὴ συνέχεια ἐπέστρεψε στὴν Αθήνα σὲ ἐκτέλεση
τῆς υπ' αριθμ. 559/9 Ἰουλίου 1947 Πράξης τοῦ Υπουργικοῦ Συμβουλίου. Εἰς, συνέχισε τὰ προηγούμενα καθήκοντα τοῦ
στὸ Γραφεῖο τοῦ Πρωθυπουργοῦ μέχρι τὰ μέσα Σεπτεμβρίου τοῦ ἰδίου χρόνου.

Τελευταία ὑπηρεσία στὸν Ἑλληνικὸ Στρατὸ καὶ ἀποστρατεία του

Στις 12 Σεπτεμβρίου 1947, τοποθετήθηκε διοικητὴς τῆς 76ης Ταξιαρχίας Πεζικοῦ (Δολιανὰ Ἠπείρου). Ὡστόσο, δὲν
ἀποδέχτηκε τὴ θέση ἐκείνη, γιὰτὶ νεότερός του, κατὰ Τάξιν τῆς Στρατιωτικῆς Σχολῆς Ευελπίδων, Ταξιάρχος ἦταν ἤδη
διοικητὴς Μεραρχίας. Τὴν ἴδια ἐποχὴ τοῦ παρουσιάστηκε σοβαρὸ πρόβλημα στὴν υγεία του καὶ ἔτσι ἀναγκάστηκε νὰ

παραπεμφθεί στο Νοσηλευτικό Ίδρυμα του Μετοχικού Ταμείου Στρατού (417 ΝΙΜΤΣ), το οποίο του χορήγησε δίμηνη αναρρωτική άδεια (7 Νοεμβρίου).

1947: Ομάδα Ανωτάτων Αξιωματικών του Ελληνικού Στρατού. Διακρίνονται στην πρώτη σειρά και από αριστερά προς τα δεξιά: Ταξίαρχος Χριστόδουλος Τσιγάντες, Υποστράτηγος Πανσανίας Κατσώτας(με πολιτική περιβολή), Υποστράτηγος Θρασύβουλος Τσακαλώτος-Υπαρχηγός ΓΕΣ, Υποστράτηγος Νικόλαος Παπαδόπουλος και Ταξίαρχος Ιωάννης Καραβίας. (Φωτ. Αρχείο Διεθύνσεως Ειδικών Δυνάμεων/ΓΕΣ).

Στο χρονικό διάστημα που διατελούσε σε αναρρωτική άδεια, ο Αναπληρωτής Υπαρχηγός του ΓΕΣ, Υποστράτηγος Θρασύβουλος Τσακαλώτος, υπέβαλε (25 Νοεμβρίου) πρόταση προαγωγής του Τσιγάντε στο βαθμό του Υποστρατήγου "Κατ' απόλυτον εκλογήν" και παράλληλα εκδόθηκε από το ΓΕΣ διαταγή τοποθέτησης του στη Νήσο Εύβοια, πιθανόν ως Ανώτερου Στρατιωτικού Διοικητή.

Στις 19 Δεκεμβρίου, και πριν τελειώσει η άδεια του, παρουσιάστηκε στο Α' Σώμα Στρατού (Α' ΣΣ), από το οποίο έλαβε Φύλλο Πορείας για την Εύβοια "προς εκτέλεσιν ειδικής υπηρεσίας". Με τη χαρακτηριστική οξυδέρκεια που τον διέκρινε και τη μακροχρόνια και βαθιά γνώση που είχε για την κατάσταση που επικρατούσε στην πολιτική και στρατιωτική ηγεσία του Στρατού, αλλά κυρίως για τη στάση και συμπεριφορά των άσπονδων φίλων και συμμαθητών του στο στράτευμα, μετά από τρίμηνη και πλέον υπηρεσία στη τελευταία του θέση, υπέβαλε τελικά, παρά την ευνοϊκή πρόταση προαγωγής του, την παραίτηση του από το στρατό.

Στην αίτηση εκείνη αντέδρασε έντονα ο Διοικητής του Α' ΣΣ και συμμαθητής του Υποστράτηγος Τσακαλώτος, που είχε τοποθετηθεί πρόσφατα εκεί, ο οποίος, πριν να την υποβάλει από καθήκον στο ΓΕΣ, διατύπωσε την εξής γνώμη του:

«Επ' ουδενί λόγω επιτρέπεται να γίνη δεκτή τιαύτης αίτησις. Αξιωματικοί, ως ο ατρόμητος Τσιγάντες δεν πρέπει να αποστρατεύονται, ουδέ να υπάρχη δι' αυτούς όριον ηλικίας. Πρέπει να παραμένουν εφ' όρου ζωής εν ενεργεία, φωτίζοντες δια της παρουσίας των και παραδειγματίζοντες τους νεώτερους συναδέλφους μας».

Τόσο η εκτίμηση, όσο και η απόφαση του Ταξιάρχου Χριστόδουλου Τσιγάντε να υποβάλει την παραίτηση του αποδείχτηκαν πέρα για πέρα σωστές, γιατί την 1η Μαΐου 1948, και χωρίς να του δοθεί απάντηση στην αίτηση του, υπογράφηκε το Βασιλικό Διάταγμα της αυτεπάγγελτης αποστρατείας του, προαγόμενος στο βαθμό του Υποστρατήγου. Ήταν τότε 51 ετών, διατηρούσε, ωστόσο, ζωντανά ακόμη τα χαρακτηριστικά του κοσμοπολίτη αξιωματικού του Μεσοπολέμου με το μονόκλ, το λεπτό χιούμορ και τις ευχάριστες συναναστροφές.

Διαβάζοντας κανείς σήμερα έγγραφα και λοιπά στοιχεία της εποχής εκείνης, οδηγείται αβίαστα στο συμπέρασμα, ότι η εξ ολοκλήρου άδικη απόφαση της απομάκρυνσης του από το στρατό είχε σαν μοναδικό αιτιολογικό το γεγονός, ότι δεν άσκησε ανωτέρα διοίκηση, αφού αρνήθηκε τη διοίκηση της 71ης Ταξιαρχίας Πεζικού και παρέμεινε ή σε θέσεις εξωτερικού ή στην Αθήνα επί τρία χρόνια συνεχώς. Ο αναγνώστης ας βγάλει τα δικά του συμπεράσματα.

ΠΕΡΙΟΔΟΣ 1948 - 1970

Μετά την αποστρατεία του

Τη μεγάλη του αγάπη για το στρατό συνέχισε να τη δείχνει ο απόστρατος πια Στρατηγός Τσιγάντες, πηγαίνοντας σε διάφορες ορεινές κυρίως περιοχές της Ελλάδας, όπου διεξάγονταν ακόμη πολεμικές επιχειρήσεις (μέχρι τον Αύγουστο του 1949). Από εκεί έγραφε κι έστελνε ανταποκρίσεις στις διάφορες εφημερίδες της περιόδου εκείνης, με τις οποίες συνεργαζόταν τότε. Υπήρξε, επίσης, κατά καιρούς, σχολιαστής και αρθρογράφος στις εφημερίδες "Ελευθερία", "Εθνος" και "Νέα", μολονότι έπασχε από βαριά μυωπία. Από τις πιο γνωστές εργασίες του που δημοσιεύθηκαν τότε, σε πολλές συνέχειες, ήταν: Η "Ιστορία του Ιερού 1942-1945" και η ιστορία της Τάξης 1916 (ΣΣΕ), στην οποία ανήκε, με τον τίτλο: "Λοχαγοί στη Μικρά Ασία, Συνταγματάρχες στην Αλβανία και Στρατηγοί στην Ανταρσία". Χρημάτισε, επίσης, Γενικός

Διευθυντής του Εθνικού Ιδρύματος Ραδιοφωνίας (Ε.Ι.Ρ) κατά τη χρονική περίοδο 1950-1953 και Δημοτικός Σύμβουλος στο Δήμο Αθηναίων.

Το αμείωτο ωστόσο ενδιαφέρον του για την πολιτική και η διακαής επιθυμία του για την ανάμειξη του στα δημόσια πράγματα της χώρας τον οδήγησαν να θέσει υποψηφιότητα βουλευτή κατά τις εθνικές εκλογές 1950, 1956 και 1958 με το Κόμμα των Φιλελευθέρων, χωρίς όμως επιτυχία. Το 1967, τέλος, δεν αποδέχτηκε, ως συνεπής δημοκρατικός, το στρατιωτικό καθεστώς της 21ης Απριλίου, χωρίς ωστόσο να απομακρυνθεί οικειοθελώς από την Ελλάδα.

Ο Υποστράτηγος ε.α. Χριστόδουλος Τσιγάντες ως υποψήφιος βουλευτής του Κόμματος των Φιλελευθέρων (1950-1958).

(Φωτ. Οικογενειακό Αρχείο της κ. Ευγενίας Τσιγάντε-Ολυμπίου).

Η ασθένεια και ο θάνατος του

Στις αρχές του 1970, ο 73χρονος πλέον Στρατηγός αρρώστησε βαριά. Τον είχε ήδη προσβάλει η επάρατη νόσος του καρκίνου. Μετά τη σχετική διάγνωση, για την οποία και ενημερώθηκε, και τις σχετικές διατυπώσεις, έφυγε από την Αθήνα για την Αγγλία, προκειμένου να νοσηλευτεί σε κλινική. Ένας παλιός του εγκάρδιος φίλος και αξιωματικός συμπολεμιστής του στη Μέση Ανατολή και στα νησιά του Αιγαίου, ο Άγγλος ευγενής, Λόρδος (Κόμητας) Γεώργιος Τζέλικο (Earl George Jellicoe) -γιος του Ναυάρχου ήρωα της Γιουτλάνδης (1917)- τον βοήθησε και του συμπαραστάθηκε, όσο κανείς άλλος, στις δύσκολες ώρες της βαριάς και ανίατης αρρώστιας του, όλο τον καιρό που αγωνιζόταν απεγνωσμένα να την αντιμετωπίσει με θάρρος και καρτερικότητα. Εκτός φυσικά από την οικογένεια του, τη βοήθεια του πρόσφερε ακόμη κι ο Έλληνας πρεσβευτής στο Λονδίνο, τότε Συνταγματάρχης Ιωάννης Σορόκος.

Εξαιρετικά συγκινητικό όμως υπήρξε το συνεχές και αμέριστο ενδιαφέρον για τη σκληρή δοκιμασία του ηρωικού Στρατηγού όλων των Άγγλων και Γάλλων ανώτατων και ανώτερων αξιωματικών (εν ενεργεία και αποστρατεία) που είχαν την τύχη να τον γνωρίσουν και να συνεργαστούν μαζί του κατά την πολυτάραχη στρατιωτική σταδιοδρομία του, και ιδιαίτερα κατά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο (1940-1945), όταν πληροφορήθηκαν για την περιπέτεια της υγείας του.

Σε κάποια στιγμή, πριν να υποκύψει στο μοιραίο ο θαρραλέος Στρατηγός, εκμυστηρεύτηκε στον αδελφικό του φίλο, Λόρδο Τζέλικο, την τελευταία επιθυμία του, που ήταν: μετά το θάνατο του, να καεί η σορός του, και η τέφρα της να ταφεί στην Αγγλία, μέχρις ότου να αποκαθίστατο η δημοκρατία στην αγαπημένη του πατρίδα, την Ελλάδα, πράγμα για το οποίο ήταν πλέον ή βέβαιος. Αυτά από το στόμα του ίδιου του Άγγλου ευγενή.

Τέλος, στις 12 Δεκεμβρίου του 1970, ο βαριά άρρωστος Στρατηγός έκλεισε για πάντα τα μάτια του. Από εκείνη ακριβώς την ημέρα πέρασε οριστικά πλέον στην Ελληνική Πολεμική Ιστορία, για να ταχθεί ανάμεσα στους πολλούς άλλους, επώνυμους και ανώνυμους, ήρωες που είχαν αναδειχτεί στους πολέμους και τις εκστρατείες της πολυτάραχης περιόδου 1916-1945. Ο Λόρδος Τζέλικο εκτέλεσε επακριβώς την τελευταία επιθυμία του. Μετά από μια απέρριπτη νεκρώσιμη ακολουθία, σε στενό οικογενειακό κύκλο, η σορός του κήκε και η τέφρα του εναποτέθηκε σε τεφροδόχο, για να ταφεί στη συνέχεια στο μικρό οικογενειακό νεκροταφείο του Λόρδου Τζέλικο, κοντά στη μόνιμη κατοικία του. Ήταν ένα ήσυχο εξοχικό μέρος στους αμμόλοφους της Κομητείας "Wiltshire Downs".

Μόλις οι Γάλλοι φίλοι του και συμπολεμιστές του πληροφορήθηκαν το θάνατο του Στρατηγού, ζήτησαν από τον τότε Μητροπολίτη της Γαλλίας Μελέτιον να τελέσει στην Ορθόδοξη Ελληνική Εκκλησία των Παρισίων μια επιμνημόσυνη τελετή, κατά την οποία του απέδωσαν τις τιμές που άρμοζαν σ' έναν ήρωα που πολέμησε μαζί τους στο Μακεδόνικο Μέτωπο (1916-1918) και στην Αφρική (1940-1943).

Λίγο αργότερα, στην επιτύμβια πλάκα, πάνω στο μέρος που είχε εναποτεθεί η τέφρα του Στρατηγού, θα γραφτεί, με πρόταση του μεγαλύτερου γιου του Γεράσιμου, η ρήση από τον "Επιτάφιο" του Περικλή: "Ανδρών επιφανών πάσα γη τάφος". Ήταν πράγματι η ελάχιστη προσφορά στο νεκρό πλέον πατέρα του.

ΜΕΤΑΚΟΜΙΔΗ ΤΗΣ ΤΕΦΡΑΣ ΤΟΥ ΣΤΡΑΤΗΓΟΥ ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ ΤΣΙΓΑΝΤΕ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΓΓΛΙΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ (1977)

Η απόφαση της μετακομιδής της τέφρας του Στρατηγού

Τον Αύγουστο του 1977, 80 χρόνια από τη γέννηση του Στρατηγού Χριστόδουλου Τσιγάντε και 35 από τη συγκρότηση του ιστορικού πλέον Ιερού Λόχου, ύστερα από πρόταση του άλλοτε Ιερολοχίτη και Καταδρομέα, Αντιστράτηγου ε.α κ. Κωνσταντίνου Κόρκα -τότε Α' Υπαρχηγού ΓΕΣ- προς τον Υπουργό Εθνικής Άμυνας Ευάγγελο Αβέρωφ και έγκριση του Πρωθυπουργού Κωνσταντίνου Καραμανλή, αποφασίστηκε και σχεδιάστηκε η μετακομιδή της τέφρας του από την Αγγλία στην Ελλάδα.

Σε συνεργασία των αρμόδιων φορέων του ΓΕΕΘΑ, του ΓΕΣ, Ιερολοχιτών και εκπροσώπων του Υπουργείου Εξωτερικών και των πρεσβειών της Αγγλίας και της Γαλλίας, οι κυβερνήσεις των οποίων επιθυμούσαν να αποδώσουν τιμές στο νεκρό Στρατηγό, καθορίστηκαν όλες οι λεπτομέρειες για τη μετακομιδή της τέφρας του στην Ελλάδα κι ενημερώθηκαν έγκαιρα οι πολιτικές και στρατιωτικές αρχές των δύο χωρών. Έτσι, καθορίστηκαν οι ακριβείς ημερομηνίες ανάλογων τελετών (η 12η Σεπτεμβρίου στο Λονδίνο, η 13η στο Παρίσι και η 14η στην Αθήνα) και το δρομολόγιο του αεροσκάφους που θα μετέφερε την τέφρα του Στρατηγού και τους επίσημους Έλληνες εκπροσώπους από Λονδίνο-Παρίσι στην Αθήνα.

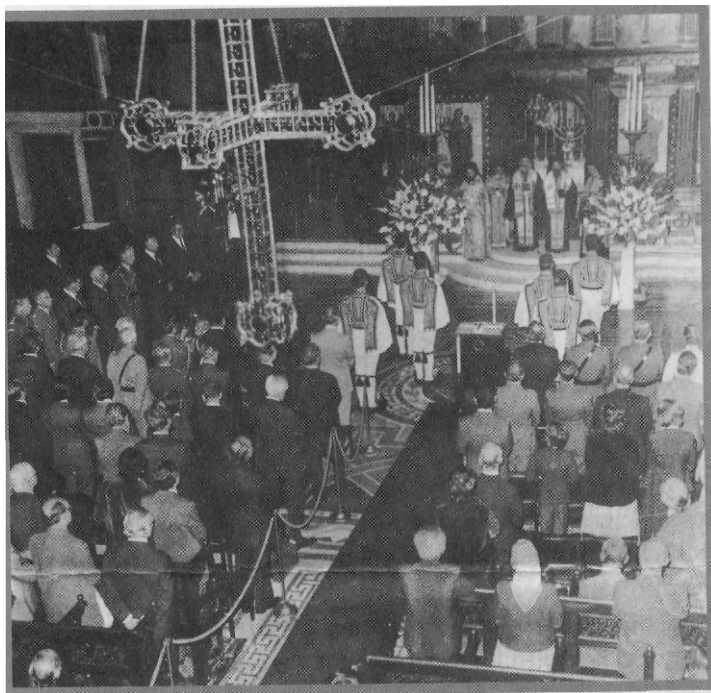
Επίσημες στρατιωτικές τελετές θα πραγματοποιούνταν σύμφωνα με το πρόγραμμα στο Λονδίνο, στο Παρίσι και επιμνημόσυνη δέηση στο Α' Νεκροταφείο Αθηνών, στο οποίο θα κατέληγε για εναπόθεση η τέφρα του Στρατηγού. Στο εξωτερικό και στις αντίστοιχες τελετές, τη χώρα μας θα εκπροσωπούσαν: ο τότε Υφυπουργός Εθνικής Άμυνας κ. Ανδρέας Ζαΐμης, ο τότε Α' Υπαρχηγός ΓΕΣ και σήμερα Αντιστράτηγος ε.α κ. Κωνσταντίνος Κόρκας, επίτιμος Διοικητής Ιης Στρα-τίας και το προσωπικό των Ελληνικών Πρεσβειών στις πρωτεύουσες των δύο φίλων και συμμάχων χωρών.

Τέλος, για την απόδοση στρατιωτικών τιμών από μέρους της Ελλάδας θα μετέβαινε στο εξωτερικό: Τμήμα της Στρατιωτικής Μουσικής και Άγημα 30 περίπου Ευζώνων από την Προεδρική Φρουρά. Επίσης, σε όλες αυτές τις επιμνημόσυνες τελετές, θα συμμετείχαν και συγγενικά πρόσωπα του αείμνηστου Στρατηγού.

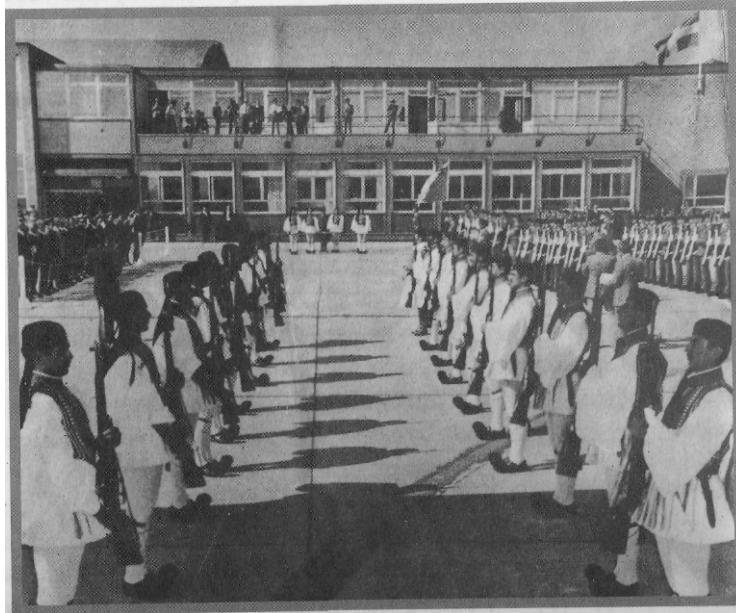
Επιμνημόσυνη Δέηση και απόδοση τιμών στο Λονδίνο

12 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1977

ΔΕΗΣΗ ΚΑΙ ΑΠΟΔΟΣΗ ΤΙΜΩΝ ΣΤΟ ΛΟΝΔΙΝΟ(ΑΓΓΛΙΑ)

Επιμνημόσυνη δέηση στον Καθεδρικό Ναό της Αγίας Σοφίας.

Απόδοση τιμών κατά την τελετή αναχωρήσεως από το αεροδρόμιο της RAF

Το πρωί της 12ης Σεπτεμβρίου του 1977, μεταφέρθηκε η τεφροδόχος με την τέφρα του αείμνηστου Στρατηγού από το "Wiltshire Downs" και τοποθετήθηκε, με ελληνική τιμητική φρουρά, μπροστά από την Ωραία Πύλη του Ορθόδοξου Καθεδρικού Ναού της Αγίας Σοφίας στο Λονδίνο. Επακολούθησε επιμνημόσυνη δέηση, στην οποία παραβρέθηκαν οι επίσημες αντιπροσωπείες των δύο χωρών -Αγγλίας και Ελλάδας- και πολλές άλλες πολιτικές και στρατιωτικές προσωπικότητες. Η θρησκευτική αυτή εκδήλωση έκλεισε με μια συγκινητική ομιλία του στενού φίλου του και συμπολεμιστή του, Λόρδου Τζέλλικο, ο οποίος, σκιαγραφώντας την πολύπλευρη προσωπικότητα του Στρατηγού, μεταξύ άλλων είπε: *«Ο Τσιγάντες υπήρξε ο πιο θαρραλέος άνδρας απ' όσους έχω γνωρίσει μέχρι σήμερα..... Ποιες άλλες αρετές βρίσκονται συνυφασμένες με την εξαιρετική και συναρπαστική αυτή προσωπικότητα; Θάρρος και υπομονή στην επιδίωξη των σκοπών του.... με χαλύβδινη θέληση.....αν και επίμονος, ήταν πάνω απ' όλα ευγενής και τον χαρακτήριζε μεγάλη ευαισθησία.... Δεν ήταν εκπληκτικό το γεγονός ότι με όλες αυτές τις αρετές, ο σημαντικός αυτός άνθρωπος είχε ανυπέρβλητες ικανότητες ηγέτη. Πάνω απ' όλα, ο Χριστόδουλος Τσιγάντες ήταν πατριώτης. Αγαπούσε με φλογερό πάθος την πατρίδα του.....»*.

«Θεωρώ σαν δώρο της ζωής μου το γεγονός ότι ο άνδρας αυτός, του οποίου τη μνήμη τιμώμε, με θεωρούσε φίλο του, όπως θεωρούσε πολλούς από σας.»

Μετά το πέρας της επιμνημόσυνης δέησης και πριν από την αναχώρηση της Ελληνικής αντιπροσωπείας για το Παρίσι, έγινε μία εντυπωσιακή συγκέντρωση πολιτικών και στρατιωτικών στο αεροδρόμιο της Αγγλικής Βασιλικής Πολεμικής Αεροπορίας (RAF) του Λονδίνου και στη συνέχεια αποδόθηκαν στρατιωτικές τιμές κι έλαβε χώρα παρέλαση από Ελληνικά και Αγγλικά Αγήματα μπροστά από την τεφροδόχο του Στρατηγού. Λίγο αργότερα, η Ελληνική αντιπροσωπεία που συνόδευε την τεφροδόχο μαζί με το Άγημα των Ευζώνων και τη στρατιωτική μουσική αναχώρησαν αεροπορικώς για τον επόμενο σταθμό που ήταν η γαλλική πρωτεύουσα.

Δύο μέρες πριν από την απέρριπτη εκείνη τελετή στο Λονδίνο, ο γνωστός από την εποχή της Ελληνικής Εθνικής Αντίστασης, 1941-44, Άγγλος απόστρατος Ταξίαρχος Μόντου Γούντχαουζ, είχε γράψει στην εφημερίδα "Sunday Telegraph" ένα θαυμάσιο άρθρο για το Στρατηγό Χριστόδουλο Τσιγάντε.

Επιμνημόσυνη τελετή και απόδοση τιμών στο Παρίσι

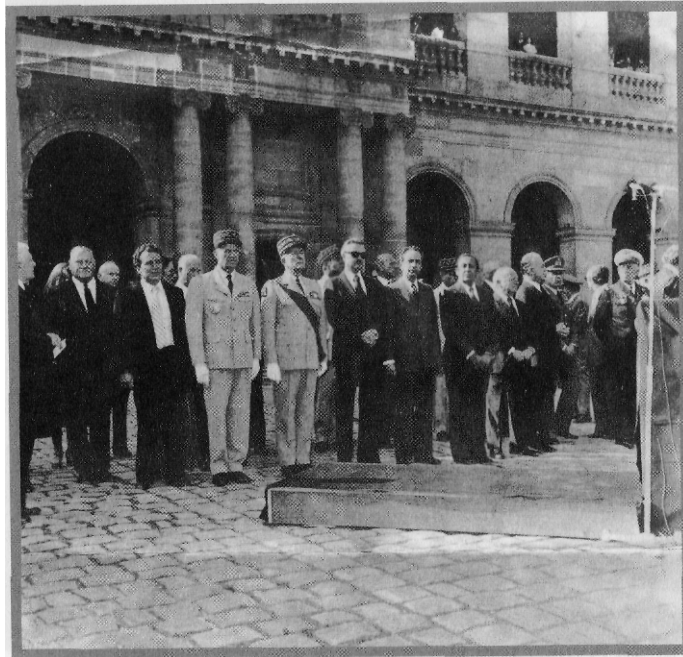
Στο Παρίσι, η επιμνημόσυνη τελετή πραγματοποιήθηκε την επόμενη μέρα στον εσωτερικό υπαίθριο χώρο του ιστορικού και περιλαμψικού κτιριακού συγκροτήματος IMYACI ("Πάνθεον των Απομάχων"), όπου στο κέντρο του είχε εναποτεθεί η τεφροδόχος με την τέφρα του Στρατηγού. Στο χώρο αυτόν -εξαιρετικά τιμητικό για Έλληνα νεκρό αξιωματικό- απονέμονταν οι τελευταίες τιμές, επί έναν και πλέον αιώνα, στους μεγάλους Γάλλους Αρχηγούς των διαφόρων πολέμων. Οι Γάλλοι θεωρούσαν δικό τους αξιωματικό τον Τσιγάντε, αφού είχε πολεμήσει μαζί τους στο Μακεδόνικο Μέτωπο (1916-1918), αλλά κυρίως με τις δικές τους "Ελεύθερες Δυνάμεις" και στο πλευρό των Στρατηγών Καινίνγκ και Λεκλέρκ "κατά τας πλέον σκοτεινάς ώρας του πολέμου" (1941-1943). Εκτός από τις επίσημες αντιπροσωπείες των δύο χωρών, τους φίλους απόστρατους και εν ενεργεία Γάλλους Αξιωματικούς και τα στρατιωτικά τμήματα, είχαν λάβει τιμητική θέση απέναντι, από την τεφροδόχο του Στρατηγού και οι Γαλλικές Πολεμικές Σημαίες των "Ελεύθερων Γαλλικών Δυνάμεων" που πολέμησαν στην Αφρική, με σηματοφόρους βετεράνους πολεμιστές. Είχαν συγκεντρωθεί όλοι εκεί *«δία να τιμήσουν, δια μian τελευταίαν φοράν, την σορόν ενός Έλληνος ήρωος»*.

Η σεμνή εκείνη τελετή άρχισε με ομιλία του Γάλλου Πτέραρχου Υ. Εζανό (Υ. Esannau), ο οποίος με λιτό τρόπο αναφέρθηκε στις χαρακτηριστικές περιόδους της πολεμικής δράσης του γενναίου και ένδοξου Στρατηγού Χριστόδουλου Τσιγάντε, και την έκλεισε με τη φράση: *«Γενναίος Στρατιώτης, μέγας πατριώτης, έτοιμος να θυσιάσθῃ δια την Σημαίαν του, αποτελεί μέλος εκείνων, οι οποίοι εις μian δραματικήν εποχήν επέλεξαν τον έντιμον θάνατον, παρά να κλίνουν το*

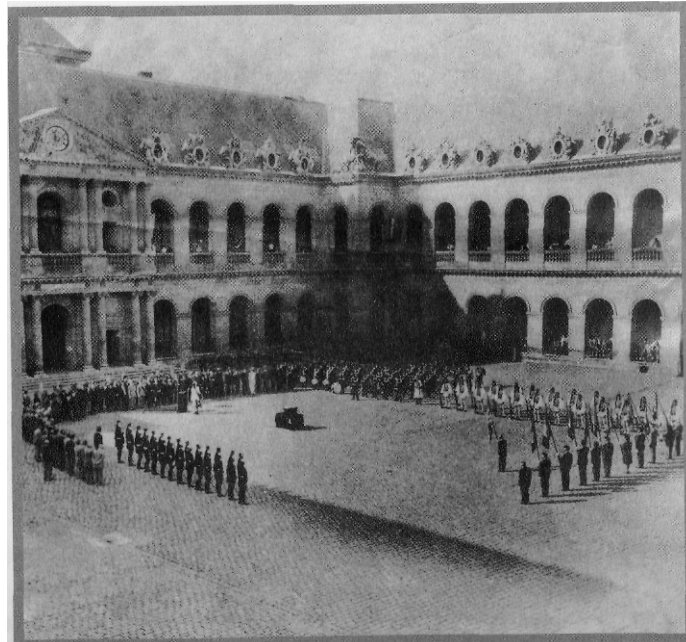
γόνυ.» Η απέρριπτη αυτή τελετή στο Παρίσι τελείωσε με την καθιερωμένη απόδοση στρατιωτικών τιμών στο νεκρό Στρατηγό από τους παρευρισκόμενους εκεί Γάλλους και Έλληνες. Την ίδια μέρα αναχώρησε η Ελληνική αντιπροσωπεία με την τεφροδόχο για την Αθήνα.

13 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1977

ΔΕΗΣΗ ΚΑΙ ΑΠΟΔΟΣΗ ΤΙΜΩΝ ΣΤΟ ΠΑΡΙΣΙ (ΓΑΛΛΙΑ)

Επιμνημόσυνη δέηση στον ΙΜΥΑΚΙ ("Πάνθεον Απομάχων").

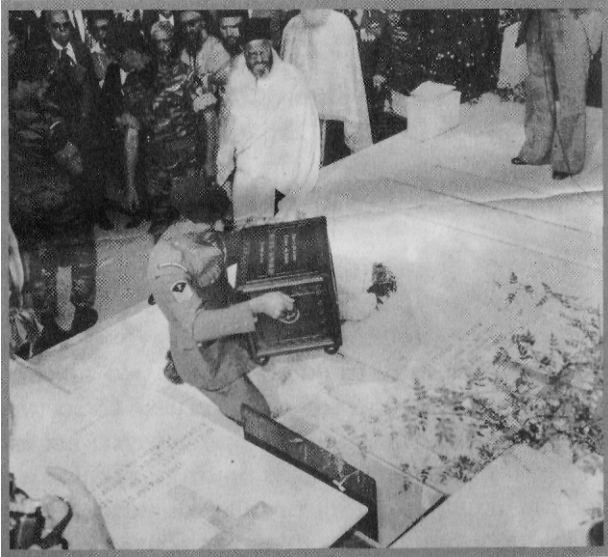
Απόδοση τιμών στην τέφραν του Στρατηγού Χριστόδουλου Τσιγάντε.

Εναπόθεση της τέφρας του Στρατηγού στο Α' Νεκροταφείο Αθηνών

Οι τελετές για τη μετακομιδή της τέφρας του Στρατηγού Τσιγάντε στην πατρίδα ολοκληρώθηκαν, στις 14 Σεπτεμβρίου 1977, με την επιμνημόσυνη δέηση και την εναπόθεση της τεφροδόχου του στον οικογενειακό τάφο του αδελφού του Αντισυνταγματάρχη Γιάννη Τσιγάντε, που βρίσκεται στο Α' Νεκροταφείο Αθηνών. Εκεί, συγκεντρώθηκαν, εκτός από την οικογένεια και τους συγγενείς του Στρατηγού, η πολιτική και στρατιωτική ηγεσία των Ενόπλων Δυνάμεων με τον Υπουργό Εθνικής Άμυνας Ευάγγελο Αβέρωφ, αντιπροσωπείες από τις Ειδικές Δυνάμεις και τα Σώματα Ασφαλείας, Ιερολοχίτες, Ριμινίτες, συμπολεμιστές, φίλοι και συνάδελφοι του, ενώ τις στρατιωτικές τιμές θα απέδιδε η στρατιωτική μουσική και τμήμα αλεξιπτωτιστών.

Μετά την επιμνημόσυνη δέηση από τους Ιερείς, ο Ιερολοχίτης και Καταδρομέας -αείμνηστος σήμερα- Αντιστράτηγος ε.α Κυριάκος Παπαγεωργόπουλος, συμπολεμιστής και στενός συνεργάτης του Στρατηγού, εκφώνησε ένα σύντομο, αλλά πράγματι εντυπωσιακό, λόγο για το έργο και τη δράση του Στρατηγού. Μετά το πέρας της ομιλίας, κι ενώ αποδίδονταν οι στρατιωτικές τιμές και οι παριστάμενοι απηύθυναν τον ύστατο χαιρετισμό, ένας καταδρομέας, Μόνιμος Υπαξιωματικός, εναπόθεσε με ευλάβεια το μικρό κιβώτιο με την τεφροδόχο του αείμνηστου Στρατηγού δίπλα στον ήρωα αδελφό του. Τότε ακριβώς έκλεισε η τελευταία σελίδα της ιστορίας ενός διακεκριμένου Έλληνα αξιωματικού, του οποίου η αγάπη για την πατρίδα και η εθελοθυσία γι' αυτήν ήταν πάντοτε ο μοναδικός σκοπός της επίγειας ζωής του.

Η μητέρα πατρίδα, έστω και αργά, τίμησε το Στρατηγό Τσιγάντε όπως αξίζει να τιμούνται οι ήρωες που αγωνίζονται και θυσιάζονται γι' αυτήν.

14 Σεπτεμβρίου 1977: Εναπόθεση της τέφρας του Στρατηγού Χριστόδουλου Τσιγάντε στο Α' Νεκροταφείο Αθηνών.

Ο ΕΠΙΛΟΓΟΣ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΟΥ ΘΡΥΛΙΚΟΥ ΙΕΡΟΛΟΧΙΤΗ

Το «Μνημείον του Ιερού Λόχου» στο Πεδίον του Άρεως (Αθήνα), με το Μανσωλείο του Στρατηγού Χριστόδουλου Τσιγάντε.

(Φωτ. Αρχείο Λέσχης Καταδρομέων και Ιερολοχιτών).

Όταν στις 14 Σεπτεμβρίου 1977 εκφώνησε το λόγο του ο Στρατηγός Κυριάκος Παπαγεωργόπουλος κατά την τελετή εναποθέσεως της τέφρας του Στρατηγού Τσιγάντε στο Α' Νεκροταφείο Αθηνών, έδωσε μια τελευταία υπόσχεση, ότι στη θέση εκείνη τοποθετείτο «προσωρινώς και μέχρις ότου αναπαυθεί οριστικά στο Μανσωλείο του μέσα στο Μνημείο του Ιερού Λόχου που ανεγείρεται προσεχώς». Και η τελευταία εκείνη υπόσχεση προς το νεκρό Στρατηγό πραγματοποιήθηκε μετά από τέσσερα (4) ακριβώς χρόνια από μέρος όλων των τότε επιζώντων Ιερολοχιτών.

Από την εποχή ακόμη της μετακομίδης της τέφρας του Στρατηγού από το Λονδίνο στην Αθήνα (Σεπτέμβριος 1977), είχε συσταθεί από το ΓΕΕΘΑ μια "Επιτροπή ανεγέρσεως Μνημείου του Ιερού Λόχου" στο Πεδίον του Άρεως, με πρόεδρο τον αειμνηστο Αντιστράτηγο ε.α. Θρασύβουλο Κετσεά, υποδιοικητή της ιστορικής εκείνης μονάδας, γιατί τότε δεν είχε δημιουργηθεί ακόμη η "Λέσχη Καταδρομέων και Ιερολοχιτών".

Ύστερα από τεσσάρων ετών συνεχείς προσπάθειες των Ιερολοχιτών, το απέριπτο μαρμάρινο μνημείο του Ιερού Λόχου ήταν έτοιμο μέσα στον καταπράσινο χώρο όπου υπάρχουν και άλλα πολλά μνημεία και αγάλματα από τους αγώνες του Ελληνικού Έθνους. Στη μαρμάρινη βάση του Μνημείου είχε προβλεφθεί ένα μικρό Μανσωλείο για την οριστική

απόθεση της τεφροδόχου του Διοικητή του Ιερού Λόχου. Η επίσημη τελετή των αποκαλυπτηρίων του Μνημείου ορίστηκε από την υπεύθυνη Επιτροπή για τις 10 Σεπτεμβρίου του 1981.

Κατά τη διάρκεια της τελετής των αποκαλυπτηρίων του Μνημείου, παρουσία επισήμων, συγγενών, Ιερολοχιτών, Καταδρομέων και λοιπών προσκεκλημένων, έγινε η εναπόθεση του κιβωτίου με την τεφροδόχο του Στρατηγού στη μόνιμη πια θέση της που ήταν το μικρό Μαυσωλείο του Μνημείου του Ιερού Λόχου. Είχε μεταφερθεί εκεί από τον οικογενειακό τάφο του αδελφού του στο Α' Νεκροταφείο Αθηνών, στο οποίο είχε διαφυλαχτεί επί τέσσερα ακριβώς χρόνια.

Η θέση που εναποτέθηκε οριστικά πλέον και φυλάσσεται σήμερα η τεφροδόχος του αειμνήστου Στρατηγού είναι, κατά τη γνώμη του γράφοντα, μοναδική και πλέον αρμόζουσα σ' εκείνον τον ήρωα, αφού βρίσκεται κάτω ακριβώς από τα ονόματα των ένδοξα πεσόντων, στην εποχή του μεγάλου πολέμου, συμπολεμιστών Ιερολοχιτών του. Θέση στην οποία θα επιθυμούσε και ο ίδιος ν' αναπαυθεί μετά το θάνατο του.

Η ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΣΤΡΑΤΗΓΟΥ ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ ΤΣΙΓΑΝΤΕ

Για την προσωπικότητα του Στρατηγού έχουν λεχθεί κι έχουν γραφτεί επί εξήντα και πλέον χρόνια πάρα πολλά. Ελάχιστα από αυτά έχω περιλάβει στην παρούσα σύντομη βιογραφία του. Εγώ προσωπικά δεν έχω και δεν μπορώ να προσθέσω τίποτε άλλο, ειμή να μεταφέρω εδώ, αυτούσια και χωρίς σχόλια, όσα ακριβώς γράφει ο αείμνηστος Αντιστράτηγος ε.α Ιωάννης Μανέτας, Επίτιμος Γενικός Επιθεωρητής Στρατού, συνεργάτης του και συμπολεμιστής του στον Ιερό Λόχο, σε δυο πολύ αξιόλογα έργα του:

Στο βιβλίο "ΙΕΡΟΣ ΛΟΧΟΣ 1942 - 1945" (σελ 13)

«Ούτε ο Συνταγματάρχης Τσιγάντες εφίλοδόξει, να συγκριθεί με έναν Πελοπίδα ή Επαμεινώνδα. Απλώς έπραξε το καθήκον του προς την πατρίδα, ως Διοικητής του Ιερού Λόχου, με ένα όμως σημαντικό γνώρισμα: ότι συγκαταλέγεται μεταξύ των αξιωματικών που αποκαλούνται "ανορθόδοξες προσωπικότητες", των οποίων η δραστηριότητα υπερβαίνει τα όρια των πολύ καλών, αλλά τυπικών διοικητών μονάδων, και οι σχέσεις των με υψηλά πρόσωπα επιτρέπουν διοικητικούς χειρισμούς μιας ειδικής και ανεξάρτητης μονάδας, δυναμένους να έχουν εξαιρετικά αποτελέσματα κατά την διάρκεια οιασδήποτε πολεμικής προσπάθειας. Υπό την έννοια αυτήν ο Συνταγματάρχης Τσιγάντες, ως Διοικητής του Ιερού Λόχου, αποτέλεσε τον ένα εκ της σειράς των πέντε διακεκριμένων "ανορθόδοξων προσωπικοτήτων" που έδρασαν εις την Μεσόγειον κατά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμον».

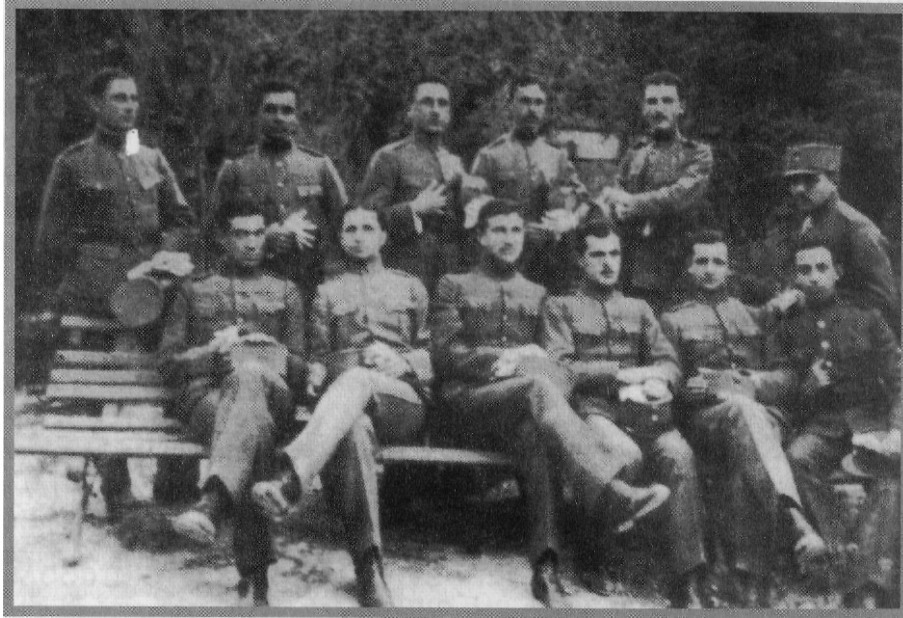
Στη Διάλεξη: Ο ΣΤΡΑΤΗΓΟΣ ΧΡ.ΤΣΙΓΑΝΤΕΣ και Ο ΙΕΡΟΣ ΛΟΧΟΣ (σελ 23)

«Ο Χριστόδουλος Τσιγάντες διεκρίνεται από το πλήθος των αρετών, με τας οποίας εκοσμήτο ο χαρακτήρ του. Ήταν ένθερμος πατριώτης, έτοιμος να θυσιάσθαι δια το δίκαιον του αγώνος της Πατρίδος μας. Είς την χαλύβδινην θέλησίν του προσετίθετο εν αμείωτον θάρρος και μία έμφυτος επιμονή, τα οποία εδημιούργουν μιαν αποφασιστικήν προσωπικότητα, αλλά και κατά το πλείστον συναρπαστικήν. Ήτο ευγενής και ευσυγκίνητος και παρά την στρατιωτικήν του αποφασιστικότητα έτρεφεν μεγάλην καλωσύνην δια τους αξιωματικούς και στρατιώτες του και εξαιρετικήν πίστιν δια τους φίλους του. Αι ανωτέρω αρεταί τον ανεβίβασαν εις το επίπεδον ενός ικανωτάτου Ηγέτου, ο οποίος δεν περιωρίζετο εντός των ορίων των στρατιωτικών κανονισμών, αλλά τας υπερέβαινε με καταπλήσσουνσαν ικανότητα ενώπιον απροβλέπτων καταστάσεων, προς τον σκοπόν της επιτυχίας των επιχειρήσεων. Ουδείς άλλος ηγήτωρ θα ήτο ικανός να διοικήσει του Ιερολοχίτας, το δύστροπον αυτό προσωπικόν, το οποίον επύκνωσε τας τάξεις των πολεμιστών του και να επιτύχει το μεγάλον έργο, που προσέφερε ο Ιερός Λόχος εις την πατρίδα.....Και το κυριώτερον, με την μεγαθυμίαν υπό της οποίας διεκρίνεται, έδωσε την αρμόζουσαν θέσιν εις την ιεραρχίαν του Ιερού Λόχου, ακόμη και εις εκείνους, οι οποίοι είχαν αναλάβει, κατά το κίνημα του 1935, το άχαρες έργον εκτελέσεως σκληρών διαταγών.»

Εδώ ακριβώς κλείνει η σύντομη βιογραφία του αείμνηστου Στρατηγού Χριστόδουλου Τσιγάντε, του Αξιωματικού εκείνου, ο οποίος, με το δικό του ιδιαίτερο τρόπο έγραψε την πράγματι εντυπωσιακή προσωπική του ιστορία, που μπορεί και πρέπει να αποτελέσει ξεχωριστό παράδειγμα, και γιατί όχι το έναυσμα προβληματισμού για τα σημερινά, αλλά και τα αυριανά, στελέχη του Στρατού.

ΛΙΓΑ ΛΟΓΙΑ ΓΙΑ ΤΟΝ ΑΝΤΙΣΥΝΤΑΓΜΑΤΑΡΧΗ ΓΙΑΝΝΗ ΤΣΙΓΑΝΤΕ

Ο Γιάννης Τσιγάντες, επηρεασμένος πιθανόν από το μεγαλύτερο αδελφό του Χριστόδουλο που ήταν ήδη αξιωματικός, διέκοψε τη φοίτηση του στο Πανεπιστήμιο Αθηνών το 1917 και αμέσως μετά έδωσε εξετάσεις στο Στρατιωτικό Σχολείο Ευελπίδων και πέτυχε. Εισήλθε το φθινόπωρο του ίδιου χρόνου στον Προπαρασκευαστικό Λόχο Ευελπίδων και τον επόμενο στο Σχολείο, απ' όπου αποφοίτησε πρώτος μεταξύ 55 συμμαθητών του ως Ανθυπολοχαγός Πεζικού τον Ιούλιο του 1920. Λίγο μετά την έξοδο της, όλη η Τάξη του πήγε στο Μέτωπο της Μικράς Ασίας.

Ευέλπιδες της Τάξεως 1920. Στην άκρη δεξιά, ο πίσω καθισμένος με το πηλίκιο στο κεφάλι, είναι ο Ιωάννης Τσιγάντες.

(Φωτ. Από τη Συλλογή Γερογιάννη-Πετμεζά).

Ο Ανθυπολοχαγός Γιάννης Τσιγάντες, τοποθετημένος εξ αρχής στο ευρισκόμενο στη Μικρά Ασία 4ο Σύνταγμα Αρχιπελάγους, το οποίο από 24 Δεκεμβρίου 1920 μετονομάστηκε σε 22ο Σύνταγμα Πεζικού της VIIης Μεραρχίας (πρώην Μεραρχία Αρχιπελάγους), έλαβε μέρος στις πολεμικές επιχειρήσεις του Ελληνικού Στρατού μέχρι την κατάρρευση του Μετώπου (Αύγουστος 1922). Το Μάρτιο του 1921 και κατά την προς ανατολάς προέλαση του συντάγματος του τραυματίστηκε σοβαρότατα (7 τραύματα) στην αιματηρή μάχη της Κοβαλίτσας. Ενάμιση δε μήνα πριν από τη σύμπτυξη της Ελληνικής Στρατιάς από την περιοχή του Σαγγάριου ποταμού, αποσπράσθηκε στην μαχόμενη VIIη Μεραρχία, με την οποία έφτασε τελικά στη Χίο την 1η Σεπτεμβρίου 1922. Σε όλο αυτό το χρονικό διάστημα των δύο και πλέον ετών της υπηρεσίας του στη γραμμή του Μετώπου, η πολεμική του δράση υπήρξε άριστη.

Μετά την επιστροφή του από τη Μικρά Ασία και μέχρι τις αρχές του 1935 υπηρέτησε σε Μονάδες και Επιτελεία του Ελληνικού Στρατού ως εξής:

- 1923-1924 50ο Σύνταγμα Πεζικού
- 1925 Υπουργείο Στρατιωτικών (Υπασιπιστής Υπουργού)
- 1925 Γ' Σώμα Στρατού
- 1926 50ο Σύνταγμα Πεζικού
- 1926 Προεδρία Δημοκρατίας
- 1926 Προπαρασκευαστική Σχολή Υπαξιωματικών
- 1926 22ο Σύνταγμα Πεζικού
- 1926-1929 Προπαρασκευαστική Σχολή Υπαξιωματικών
- 1929-1932 Γενικό Επιτελείο Στρατού (Επιτελής Που Επιτελικού Γραφείου)
- 1933-1935 Στρατιωτική Σχολή Ευελπίδων (Διοικητής Λόχου Μαθητών).

Επιπλέον, φοίτησε στη Σχολή Εφαρμογής Πεζικού (Οκτώβριος 1932-Απρίλιος 1933), από την οποία εξήλθε πρώτος και το 1934 πέτυχε, ως Λοχαγός, στις εξετάσεις της Ανωτέρας Σχολής Πολέμου, χωρίς τελικά να φοιτήσει.

Το 1935 συμμετείχε, κι αυτός ως βενιζελικός αξιωματικός, στο αποτυχόν Κίνημα της 1ης Μαρτίου, ως ηγετικό στέλεχος. Μετά την αποτυχία του στη Στρατιωτική Σχολή Ευελπίδων, συνελήφθη και φυλακίστηκε. Με την απόφαση (1ης Απριλίου 1935) του Στρατοδικείου, που παραπέμφθηκε για "εσχάτη προδοσία" είχε την ίδια τύχη με τον αδελφό του Χριστόδουλο: Ισόβια δεσμά, Απόταξη από το στρατό και καθαίρεση από το βαθμό του Λοχαγού. Έγκλειστος στις φυλακές της Αίγινας, και αργότερα, μετά την Αμνηστία, εξόριστος στα Κύθηρα. Λόγω της μεταφοράς του στην τάξη του στρατιώτη, δεν έλαβε μέρος στον Ελληνοϊταλικό και Ελληνογερμανικό Πόλεμο 1940 - 41, αν και το επιθυμούσε πολύ.

Κατά τη διάρκεια της εχθρικής κατοχής της πατρίδας μας και συγκεκριμένα στις αρχές του 1942 διέφυγε από την Ελλάδα, με πολλούς κινδύνους, προς τη Μέση Ανατολή, για να φτάσει στη Χάιφα της Παλαιστίνης στις 26 Φεβρουαρίου. Από εκεί πήγε στο Κάιρο, όπου τέσσερις μήνες αργότερα (17 Ιουνίου) ανακλήθηκε, μαζί με τον αδελφό του Χριστόδουλο, στην ενεργό του Στρατού υπηρεσία και ταυτόχρονα προβιβάστηκε στο βαθμό του Ταγματάρχη.

Ευθύς ως επανήλθε στην ενεργό υπηρεσία, δέχτηκε οικειοθελώς να επιστρέψει στην Ελλάδα για να οργανώσει Μυστικό Πόλεμο και να ενώσει τις τότε Αντιστασιακές Οργανώσεις κάτω από μια ενιαία διοίκηση κοινής εμπιστοσύνης. Γι' αυτόν ακριβώς το σκοπό συγκροτήθηκε στη Μέση Ανατολή μια ολιγομελής ομάδα με αρχηγό τον ίδιο, η οποία, αφού εφοδιάστηκε με χρήματα και τ' απαραίτητα μέσα (ασυρμάτους κλπ.), αναχώρησε από τη Βηρυττό για την ειδική αποστολή της. Έφθασε με την ομάδα του στην κατεχόμενη τότε Ελλάδα τον Αύγουστο του 1942 και αμέσως άρχισε την οργάνωση, στην Αθήνα, μιας από τις σπουδαιότερες Αντιστασιακές Οργανώσεις Μυστικού Πολέμου, με το όνομα "ΜΙΔΑΣ 614". Επί πέντε περίπου μήνες και με κίνδυνο της ζωής του, ο ριψοκίνδυνος εκείνος αξιωματικός, βοηθούμενος από τους συνεργάτες του στην Οργάνωση και από πατριώτες, πρόσφερε πολλά στον Αγώνα με τη σχεδίαση και εκτέλεση τολμηρών αντιστασιακών ενεργειών και αποστολών εναντίον του κατακτητή.

Δυστυχώς το σοβαρό αντιστασιακό έργο του ένθερμου πατριώτη, Ταγματάρχη Γιάννη Τσιγάντε, διακόπηκε ξαφνικά, όταν ένα "άγνωστο" τηλεφώνημα προς τις Αρχές Κατοχής, στις 14 Ιανουαρίου 1943, έδινε την πληροφορία, ότι στην οδό Πατησίων 86 κρυβόταν ένα "Άγγλος" Ταγματάρχης. Η γρήγορη άφιξη εκεί μιας ισχυρής Ιταλικής περιπόλου και η επακολουθείσα αιματηρή συμπλοκή της με το θαρραλέο Έλληνα Αξιωματικό, είχαν σαν τραγική κατάληξη τον ηρωικό θάνατο του. Ένα μήνα αργότερα και με το αιτιολογικό "Έπεσεν μαχόμενος εις συμπλοκήν μετά Ιταλικής δυνάμεως..." προβιβάστηκε επ' Ανδραγαθία στο βαθμό του Αντισυνταγματάρχη από την Ελληνική Κυβέρνηση της Μέσης Ανατολής. Αυτό το ξαφνικό, αλλά ηρωικό, τέλος είχε ο γενναίος Γιάννης Τσιγάντες.

Ο Αξιωματικός Ιωάννης Τσιγάντες με στολή Λοχαγού Πεζικού.
(Φωτ. Οικογενειακό Αρχείο της κ. Ευγενίας Τσιγάντε-Ολυμπίου).

Αξιωματικός δυναμικός, με ευρύτατη επαγγελματική και εγκυκλοπαιδική μόρφωση, συγγραφικές ικανότητες και με σπάνια προσόντα και γενικά μια εξέχουσα στρατιωτική προσωπικότητα, ο Αντισυνταγματάρχης Πεζικού Γιάννης Τσιγάντες, αφηφώντας πάντοτε κάθε κίνδυνο, πρόσφερε στη αιματοβαμμένη πατρίδα του ό,τι πολυτιμότερο έχει ένας Έλληνας Στρατιώτης, την ίδια του τη ζωή. Αυτήν ακριβώς την εθελουσία του επιβεβαιώνουν και τα Πολεμικά Μετάλλια με τα οποία είχε τιμηθεί μαχόμενος εναντίον των Τούρκων κατά τη Μικρασιατική Εκστρατεία και τα οποία ήταν:

- Πολεμικός Σταυρός Γ' Τάξεως (με δύο διαμνημονεύσεις).
- Πολεμικός Σταυρός Β' Τάξεως.
- Μετάλλιο Στρατιωτικής Αξίας Δ' Τάξεως.

Σήμερα, μια μαρμάρινη προτομή του ήρωα Αντισυνταγματάρχη Πεζικού Γιάννη Τσιγάντε στο κέντρο της Αθήνας (διασταύρωση οδών Πατησίων και Αλεξάνδρας) και το αθάνατο όνομα του σε πέντε (5) δρόμους (Αθήνα, Παπάγου, Καλλιθέα, Βόλος και Αργοστόλι) θα διδάσκουν και θα παραδειγματίζουν τους νεότερους για το πώς αγωνίζεται και το πώς θυσιάζεται ένας Έλληνας Στρατιώτης για την πατρίδα του.

Ἡ μαρμάρινη προτομή του ἥρωα Αντισυνταγματάρχη Ἰωάννη Τσιγάντε στην Αθήνα και στη διασταύρωση των οδῶν Αλεξάνδρας και Πατησίων. (Φωτ. Αρχεῖο Λέσχης Καταδρομέων και Ιερολοχιτῶν).

ΗΘΙΚΕΣ ΑΜΟΙΒΕΣ ΚΑΙ ΤΙΜΗΤΙΚΕΣ ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΤΟΥ ΥΠΟΣΤΡΑΤΗΓΟΥ ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ ΤΣΙΓΑΝΤΕ ΓΙΑ ΔΙΑΚΕΚΡΙΜΕΝΕΣ ΠΡΑΞΕΙΣ

Α' ΠΑΡΑΣΗΜΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΑ

Αργυρούς Σταυρός του Τάγματος του Σωτήρος
Ταξιάρχης του Τάγματος του Σωτήρος
Ταξιάρχης του Βασιλικού Τάγματος του Γεωργίου του Α' (μετά Ξιφών)
Ταξιάρχης του Βασιλικού Τάγματος του Φοίνικος (μετά Ξιφών)

ΞΕΝΑ

Ταξιάρχης του Στέμματος
Σερβικόν : Αργυρούν Παράσημον "Λευκού Αετού" (άνευ Ξιφών)
Γαλλικόν : Ταξιάρχης του Τάγματος της Λεγεώνας της Τιμής

Β' ΠΟΛΕΜΙΚΑ ΜΕΤΑΛΛΙΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΑ

Χρυσούν Αριστείον Ανδρείας	1921
Πολεμικός Σταυρός Γ Τάξεως (δύο φορές)	1917, 1918
Μετάλλιον Εξαίρετων Πράξεων	
Μετάλλιον Στρατιωτικής Αξίας Γ' Τάξεως	

ΞΕΝΑ

Γαλλικός Πολεμικός Σταυρός (Μεραρχίας)	1918
Γαλλικός Πολεμικός Σταυρός (Σώματος Στρατού)	1918
Γαλλικός Πολεμικός Σταυρός	1939
Βελγικός Πολεμικός Σταυρός	1920
Σερβικόν Χρυσούν Μετάλλιον Ανδρείας	1919
Γαλλικόν Μετάλλιον (Αποικιακόν)	
Βρεταννικό Μετάλλιον "Διακεκριμένων Υπηρεσιών" (Distinguished Service Order - D.S.O.)	1944

Γ' ΑΝΑΜΝΗΣΤΙΚΑ ΜΕΤΑΛΛΙΑ

Διασυμμαχικόν Μετάλλιον "Νίκης" (Α' Παγκοσμίου Πολέμου)
Αναμνηστικόν Μετάλλιον Πολέμου 1941 - 1945

Δ' ΠΤΕΡΥΓΕΣ ΑΛΕΞΙΠΤΩΤΙΣΤΩΝ

Απονομή Βρεταννικών Πτερύγων Επιχειρήσεων (Αλεξιπτωτιστών) με την υπ' αριθ 46/27/12-7-44 Διαταγή της RAIDING FORCES για την εκτέλεση πολεμικού άλματος στην κατεχόμενη νήσο Σάμο.

Ε' ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΠΡΟΑΓΩΓΗΣ ΕΠ' ΑΝΑΡΑΓΑΘΙΑ

Τέσσερις (4) φορές: 1916, 1920, 1944 και 1945.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Ο Στρατηγός Χριστόδουλος Τσιγάντες, γενναίος Στρατιώτης και άξιος Ηγέτορας, υπήρξε για την εποχή του ο Έλληνας μόνιμος αξιωματικός με τη σπάνια στρατιωτική προσωπικότητα, τη διπλωματική δεξιότητα, αλλά και την έντονη πολιτική δραστηριότητα. Ήταν, μαζί με το νεότερο αδελφό του Γιάννη, γνωστός στους κύκλους ως κοσμοπολίτης φιλελεύθερος ή δημοκρατικός αξιωματικός.

Από τα πρώτα κιόλας βήματα του στο στρατό άρχισε μια δύσκολη σταδιοδρομία μέσα σε μια πολύ ταραγμένη από πολιτικά πάθη και μίσση περίοδο, αυτήν του οδυνηρού για την Ελλάδα "Εθνικού Διχασμού", γεμάτη από τραγικά πολιτικά και στρατιωτικά γεγονότα, που δυστυχώς σημάδεψαν ολόκληρο σχεδόν τον εικοστό αιώνα και επηρέασαν αποφασιστικά την ιστορική πορεία ολόκληρου του Ελληνικού Έθνους.

Ενώ, η καθ' όλα υπέροχη και ξεχωριστή πολεμική δράση του στο Μακεδόνικο Μέτωπο (1916-1918) και στη Μικρά Ασία (1919-1921) αναγνωρίστηκε και αμείφθηκε από την Πατρίδα και από τους Συμμάχους, η συμμετοχή του, αντίθετα, με ηγετικό ρόλο, σε απόπειρα στρατιωτικής εκτροπής είχε βαρύτατο τίμημα που ήταν γι' αυτόν πράγματι εξοντωτικό και συνάμα καταλυτικό για την παραπέρα εξέλιξη του στο στράτευμα, η οποία, σε άλλες ομαλές εποχές, θα ήταν εκείνη που άξιζε σ' έναν ξεχωριστό, όπως ο Τσιγάντες, αξιωματικό. Έτσι, αυτός ο διακεκριμένος και υπέροχος ηγέτορας υπήρξε ατυχώς θύμα, όπως και πάρα πολλοί άλλοι αξιωματικοί, μιας άλλης ολέθριας εποχής, η οποία άφησε ανεξίτηλα τα καταστροφικά σημάδια της στην πολυκύμαντη ιστορία αυτού του τόπου.

Η υπερβολική αγάπη του για την πατρίδα, η λεβεντιά του και το εθελοντικό "παρών" του σε δύσκολες πολεμικές περιόδους, όπως ήταν αυτή του 1940-1945, έδειξαν έναν αξιωματικό γεμάτο από εθνική υπερηφάνεια, που επάξια αγωνίστηκε πέρα από ατομικές επιδιώξεις και συμφέροντα, αλλά και μακριά από τις πολιτικές ανωμαλίες της εποχής εκείνης. Εκτός από το ότι ήταν υπερβολικά ριψοκίνδυνος και παράτολμος, είχε ένα ακόμα σπάνιο προσόν, ήταν πραγματικά φτιαγμένος "ανορθόδοξος" ηγέτορας καταδρομένων και μάλιστα από τους πρωτοπόρους στην πρόσφατη ιστορία των Ελληνικών Ειδικών Δυνάμεων. Η αγάπη, ο θαυμασμός και η εμπιστοσύνη όλων των συμπολεμιστών Ιερολοχιτών του της θρυλικής εκείνης καταδρομικής μονάδας επιβεβαιώνουν τις σπάνιες και ιδιαίτερες ηγετικές του αρετές και ικανότητες.

Το ότι, επίσης, ο Στρατηγός Χριστόδουλος Τσιγάντες ήταν μια πολύπλευρη στρατιωτική, κι όχι μόνο, προσωπικότητα, με εξαιρετική φήμη και πέρα από τα σύνορα της Ελλάδας, αποδεικνύεται και από την αναγνώριση και την εκτίμηση των πολεμικών του αρετών, των προσόντων και των ικανοτήτων του από τους αξιωματικούς των Συμμάχων χωρών, Αγγλίας και Γαλλίας, ένεκα ακριβώς της συμμετοχής και της δράσης του στους δύο Παγκόσμιους (Α' και Β') Πολέμους και της φοίτησης του στη Σχολή Πολέμου των Παρισίων.

Τέλος, η μεγάλη προσφορά του προς την πατρίδα και μάλιστα σε μία από τις δύσκολες ιστορικές περιόδους, όπως αυτή μετά την Απελευθέρωση (1944), αποτέλεσε έναν ακόμη ιδιαίτερο τίτλο τιμής για το Στρατηγό. Την προσφορά του εκείνη την αναγνώρισε, κατά τον πλέον επίσημο και πανηγυρικό τρόπο, η ελεύθερη τότε Ελλάδα με την εξαιρετικά τιμητική Πράξη του Υπουργικού της Συμβουλίου, που υπήρξε, απ' ότι εκτιμώ, η μοναδική για Έλληνα Αξιωματικό.

Το όνομα του αξέχαστου Στρατηγού Χριστόδουλου Τσιγάντε, γραμμένο σήμερα στην απέριπτη λευκή μαρμάρινη πλάκα του μικρού Μουσουλίου του στη βάση του Μνημείου του Θρυλικού Ιερού Λόχου, θα δείχνει για πάντα ότι εκεί αναπαύεται ένας από τους πιο διακεκριμένους Έλληνες Αξιωματικούς και πρωτοπόρους Καταδρομείς.

Ας είναι Αιώνια η Μνήμη του.

Ο Συγγραφέας

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Μητρώα της Στρατιωτικής Σχολής Ευελπίδων.
2. Μητρώα Μονίμων Αξωματικών του 1ου Επιτελικού Γραφείου / ΓΕΣ.
3. Ατομικοί Φάκελοι: Υποστρατήγου ε.α. Χριστόδουλου Τσιγάντε (ΑΜ 9065) και Αντισυνταγματάρχη Πεζικού Ιωάννη Τσιγάντε, τηρούμενοι στην Υπηρεσία Στρατιωτικών Αρχείων (ΥΣΑ / ΓΕΣ).
4. Φάκελος Υποστρατήγου ε.α. Χριστόδουλου Τσιγάντε, τηρούμενος στην Διεύθυνση Ιστορίας Στρατού (ΔΙΣ / ΓΕΣ).
5. Καρτέλες Ηθικών Αμοιβών του Αρχείου 1ου Επιτελικού Γραφείου / ΓΕΣ.
6. Εγκύκλιες Διαταγές του Υπουργείου Στρατιωτικών (ΕΔΥΣ) της περιόδου 1913 - 1948.
7. Αρχείο των Εφημερίδων της Κυβερνήσεως της Βιβλιοθήκης της Βουλής των Ελλήνων περιόδου 1913 - 1948.
8. Στρατιωτική Ιστορία (Έκδοση ΔΙΣ / ΓΕΣ):
9. α. Συμμετοχής της Ελλάδας στο Α' Παγκόσμιο Πόλεμο 1916 - 1918. β. Εκστρατείας στη Μεσημβρινή Ρωσία 1919. γ. Εκστρατείας στη Μικρά Ασία 1919 - 1922. δ. Επιχειρήσεων στη Θράκη 1919 - 1923.
10. Στρ. Κανονισμοί (Σ - Κ) 900 - 1: "Ιστορία των Μονάδων Καταδρομών" (ΓΕΣ/ 3ον ΕΓ 1967).
11. Μεγάλη Στρατιωτική και Ναυτική Εγκυκλοπαίδεια (Αθήναι 1927).
12. Εγκυκλοπαίδεια ΠΑΠΥΡΟΥ-LAROUSSE-BRITANNICA (Αθήναι 1980-1994).
13. Εγκυκλοπαιδικόν Λεξικόν ΠΑΠΥΡΟΥ - LAROUSSE (Αθήναι 1963).
14. Παγκόσμιο Βιογραφικό Λεξικό ΕΚΔΟΤΙΚΗΣ ΑΘΗΝΩΝ (Αθήναι 1993).
15. Αντιστράτηγου ε.α. Τσακαλώτου Θρασυβούλου: "Η Μάχη των Ολίγων" Αθήναι 1971.
16. Αντιστράτηγου ε.α. Μανέτα Ιωάννου: "Ιερός Λόχος 1942-1945" Αθήναι 1977.
17. Αντιστράτηγου ε.α. Μανέτα Ιωάννου: Διάλεξη "Ο Στρατηγός Χριστόδουλος Τσιγάντες και ο Ιερός Λόχος" (Αθήναι 7 Δεκεμβρίου 1982).
18. Αντιστράτηγου ε.α. Παπαγεωργόπουλου Κυριάκου: "Μνήμες Πολέμου και Ειρήνης" - Έκδοση ΔΗΛΟΣ Αθήνα 1995.
19. Αντιστράτηγου ε.α. Μιχαήλ Οικονομάκου - Ιερολοχίτη: "Ιερός Λόχος 1942 - 1945, Εφημερίδα "Τα Νέα της Λέσχης Καταδρομένων και Ιερολοχιτών" (Αθήνα 2002).
20. Θ. Βερέμη, Καθηγητή Πανεπιστημίου - Ιστορικού: "Οι επεμβάσεις του Στρατού στην Ελληνική πολιτική 1916 - 1935" Εκδόσεις ΟΔΥΣΣΕΥΣ 1983.
21. Costa de Loverdo "Le Bataillon Sacre, 1942 - 1945" Edition Stock 1968.
22. Εκδοτικής Αθηνών Α.Ε: "Ιστορία του Ελληνικού Έθνους", Τόμος ΙΕ' 1978.
23. Λέσχης Καταδρομένων και Ιερολοχιτών : "Ιερός Λόχος" 1942-1992. 50 ΧΡΟΝΙΑ. Αθήνα 1992.
24. Ντέσμοντ Γιάνκ (Desmond Young): "POMMEΛ" Έκδοση ΔΕΚ / ΓΕΣ 1992
25. Αντ/ρχη Hans Gert Von Eisebeck: "ROMMEL" Έκδοση Τζρίτα 1958.
26. Κώστα Ι. Καλατζή: "Η Ασημόπετρα", Έκδοση Πιτσιλάς, Αθήνα 1997.
27. "Αι Αγορεύσεις του Ελληνικού Κοινοβουλίου 1844 - 1936. Έκδοση Εφημερίδας "Εθνικός Κήρυξ" Αθήναι 1961.
28. Ραιημόν Καρτιέ: "Ιστορία του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου", Έκδοση "ΠΑΠΥΡΟΣ", Αθήνα 1965.
29. "Ιστορία του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου", Έκδοσις "ΦΑΡΟΣ", Αθήναι 1953.
30. Παναγιώτη Κανελλόπουλου: "ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΔΟΚΙΜΙΑ" Αθήναι 1979.
31. Υποστρατήγου ε.α. Δημητρίου Παλαιολόγου : "Ο Ιερός Λόχος, οι Καταδρομείς εις Βόρεια Αφρική 1942-1945", Στρατιωτική Επιθεώρηση Νο 4 (Ιουλίου-Αυγούστου 1992).
32. Αντιστράτηγου ε.α. Πρόδρομου Κερτεμελίδη : "Ιερός Λόχος" και Δωδεκάνησα. Περιοδικό "ΕΠΑΛΞΕΙΣ" Νο 51 (Μαρτίου-Απριλίου 2002) του Συν-δέσμου Επιτελών Εθνικής Αμύνης.
33. "Η Εθνική Αντίσταση των Ελλήνων" Έκδοση της Πανελληνίας Συνομοσπον-δίας Εθνικών Αντιστασιακών Οργανώσεων Αθήνα 2001.
34. "Εφημερίς των ΛΟΚ" (1949 - 1953) Έκδοση Διεύθυνσης Δυνάμεων Καταδρομών (ΑΙ / ΓΕΣ).
35. Αντιστράτηγου ε.α. Χρήστου Σ. Φωτόπουλου: "Υποστράτηγος Ανδρέας Καλ-λίνσκης", Έκδοση Διευθύνσεως Ειδικών Δυνάμεων (ΔΕΔ / ΓΕΣ), Αθήνα 1992 και 1999.
36. Αντιστράτηγου ε.α. Χρήστου Σ. Φωτόπουλου: "Οι Επικίνδυνοι Άντρες" (Δύο Τόμοι), Έκδοση ΓΕΣ/70 ΕΓ, Αθήνα 1994 και 1995.
37. Αντιστράτηγου ε.α. Χρήστου Σ. Φωτόπουλου: "1828 - 1998 ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΕΥΕΛΠΙΔΩΝ" (Τρεις Τόμοι), Έκδοση ΓΕΣ/70 ΕΓ 1998.
38. Διάφορα κατά καιρούς Δημοσιεύματα στον Ελληνικό Ημερήσιο και Εβδομαδιαίο Τύπο για τον Ιερό Λόχο και για το Στρατηγό Χριστόδουλο Τσιγάντε.